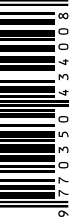

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

PLANINSKI

VESTNIK

12
2017

3,90 €

TEMA MESECA

Reševalni psi

Z NAMI NA POT

Val di Fassa

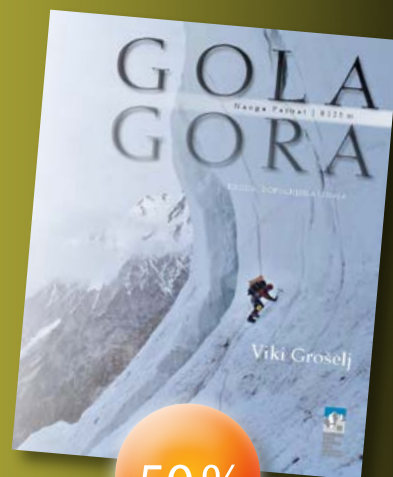
IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA

GOLA GORA, Nanga Parbat (8125 m), druga, dopolnjena izdaja, Viki Grošelj

Avtor se je za ponatis odločil ne le zato, ker je prva izdaja razprodana, ampak predvsem zaradi novih osebnih soočanj z Nanga Parbatom. Kot član snemalne ekipe, ki je pripravljala film o gori za TV serijo Velikani Himalaje, se je udeležil odprave na ta 8125 metrov visoki vrh.

Na sedemdeset na novo dodanih straneh opisuje svoje napete, razburljive, poučne, predvsem pa lepe in globoko doživete dneve na pobočjih Nanga Parbata ter pod njim. To je bila odprava, na kateri sta Irena Mrak in Mojca Švajger dosegli enega največjih uspehov v zgodovini ženskega plezanja v Himalaji. Gre za dramatično in napeto poročilo »iz prve roke«. Obenem pa dodani tekst logično in smiselno zaključuje Grošljeva več desetletna srečevanja in soočanja s to mogočno goro.

Format: 200 x 255 mm; 260 strani, italijanska, šivana vezava

-50%

CENA: V času od 15. 12. 2017 do 15. 1. 2018 lahko knjigo kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 12,45 € (redna cena: 24,90 €).

*DDV je vračunan v ceno. Stroške poštnine plača naročnik.

PRIVLAČNA PONUDBA V DECEMBRU

Po ugodni ceni, kar s 30 odstotnim popustom, smo za vas v mesecu decembru pripravili naslednje edicije:

- Enciklopedični vodniki: *Julijske Alpe: Skupini Mangarta in Jalovca* (Jože Drab), *Julijske Alpe: južni del* (Andraž Poljanec) in *Zahodne Julijske Alpe* (Klemen Janša).

Akcijska cena za posamezen vodnik: 20,93 €* (redna cena: 29,90 €*).

- Izbirni vodnik: *Slovenska Istra, Čičarija, Brkini in Kras* (Milan Vinčec).

Akcijska cena 17,43 €* (redna cena: 24,90 €*).

- Leposlovje: *Trden kakor skala* (Peter Mikša in Elizabeta Gradnik).

Akcijska cena 12,53 €* (redna cena: 17,90 €*).

Čez rob (Vladimir Habjan).

Akcijska cena 11,83 €* (redna cena: 16,90 €*).

*DDV je vračunan v ceno. Stroške poštnine plača naročnik.

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur (v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

U iskanju zanimivih vsebin

S Tomom (Drolec), s katerim sva svoje čase skupaj opravljala izpit za gorskega reševalca, sva letela v breg, kot da gre za življenje in smrt. Ker sva hodila po poti in ne po grapi, sva prišla celo sto metrov višje, kot bi bilo treba, saj nisva videla, kje bi morala zaviti v Kokrski plaz. Zato sva morala s težkim bremenom na ramenih – vsak s svojo polovico reševalnega čolna aki – po strmi Kokrski grapi v obilici novozapadlega snega še precej sestopati. Ko sva se približala našim, prizor ni bil prav nič prijeten. Ni šlo za življenje, temveč za smrt. Dva mlada hrvaška planinca sta bila zakopana meter in pol pod snegom. Do enega so se že dokopali, do drugega še ne. Takrat sem prvič videl, kako sta dva reševalna psa (od pokojnega Miha Valiča in kolega Matjaža Ravnikarja) pomagala pri iskanju zasutih v plaz. Brez pasje pomoči bi morali s sondami prečesati obsežno območje, prepredeno z drevjem. Plaz se je namreč iz grape potegnil v širino. To je bilo februarja leta 2004.

Pred leti, ko je imela hči še svojega psa, sem na mnogih sprehodih z njim spoznal različne vrste psov, tudi tiste "manj prijazne", pravzaprav nasilne in napadalne. Moram priznati, da se mi kaj takega z reševalnimi psi v GRS, pa čeprav sem bil z njimi na celi vrsti kopnih in zimskih vaj, tudi v helikopterju, ni nikoli zgodilo. Vedno gre namreč za prav prijazne pse. Seveda, saj so tako vzgojeni. Kot ste verjetno že sami ugotovili, v tokratni temi meseca predstavljamo reševalne pse oziroma izkušnje in delovanje vodnikov reševalnih psov. Ker o tem že dolgo nismo pisali, je prav, da smo se lotili te teme. Z njo zaključujemo letošnje bero.

Ob zaključkih leta radi delamo bilance, čeprav moramo biti v uredništvu vedno s pogledom kak mesec, dva, tri ali več naprej, saj sestavljanje in postavljanje revije pač zahteva svoj čas in priprave. Naj tokrat omenim obiske, ki smo jih člani uredništva letos in lani opravili po vseh dvanajstih meddruštvenih odborih planinskih društev (PD) po Sloveniji, o čemer v reviji nismo pisali. Tistim, ki ne veste, za kaj gre, naj povem, da je to oblika povezovanja PD na terenu po območjih. Na skupnih sestankih smo slišali kritike, pa tudi predloge izboljšav in novih objav (tudi tokratno kolesarsko temo) ter vrsto pohval. Nekaj idej nam je že uspelo uresničiti, nekatere bomo še v prihodnosti. Pomembno pri tem je, da imamo čim boljše komunikacijo s planinsko organizacijo, ki je naš izdajatelj, in da sledimo splošnim trendom v planinstvu in gorništvu. Kot drugo bi omenil obsežnejšo novembrsko številko, posvečeno Frančku Knezu. Čeprav nismo imeli veliko časa na voljo, nam je vendarle uspelo pripraviti dostojen zapis o legendarnem plezalcu, kar je naletelo na dober odziv v javnosti.

Naslednje leto bo za planinsko organizacijo nekaj posebnega. Razlog za to je preprost: volitve novega vodstva. V vsakem primeru gre za turbulentno obdobje, saj so vedno možne velike spremembe, tudi za nas. Mi za zdaj delujemo utečeno. Poleg priprave naslednjih vsebin naj od nalog omenim prepotrebne izboljšave spletne podpore revije in nujno nadgradnjo spletnega iskalnika po vsebinah vseh letnikov revije od leta 1895.

Vsem bralkam in bralcem se za zvestobo reviji zahvaljujem in v naslednjem letu želim veliko gornjskih uspehov ter predvsem lepih doživetij. Naj mi bo na tem mestu dovoljena tudi zahvala vsem urednikom, brez katerih revije v takšni obliki zagotovo ne bi bilo: Mateji, Ireni, Marti, Zdenki, Tini, Emilu, Dušanu in Miru. Pa srečno 2018!

UVODNIK
1 U iskanju zanimivih vsebin

Vladimir Habjan

TEMA MESECA
4 Reševalni psi v GRS

Klemen Volontar

TEMA MESECA
10 Psi in iskanje pogrešanih

Janez Toni

TEMA MESECA
12 Z očmi reševalnega psa

Namesto psičke
zapisal Matej Špeh

SPOMINI
14 Drama na Beli gori

Iztok Tomazin

ZGODOVINA PLANINSTVA
**20 Spomini na turno smuko
v povojnih letih**

Tone Štok

NA KOLESU
**25 Slovenska
turnokolesarska pot**

Grega Šilc

INTERJUJ
28 Aljaž Anderle

Marta Krejan Čokl

ZGODOVINA PLANINSTVA
32 Olimpijci na Mangartu

Peter Mlekuž

Z NAMI NA POT

34 Ual di Fassa

Janja Lipužič

ŠPORTNO PLEZANJE

43 Predavanje Adama Ondre

Mire Steinbuch

INTERJUJ

48 Hanzej Lesjak

Mire Steinbuch

KAVKAŠKA PRIPOVEDKA

52 Novim vzponom naproti 3. del

Stanka Jelenc

ZGODOVINA

58 Zobata železnica na Triglav

Dušan Škodič

FOTONATEČAJ

62 #LjubimGore

Uredništvo Planinskega
vestnika

NOVOSTI

64 Planinska članarina v letu 2018

Zdenka Mihelič

PLANINSKE KOČE

66 Tumova koča na Slavniku šteje šest desetletij

Sabina Francek Ivovič

BELINA V GORAH

68 Sneg in napoved snežnih plazov

Veronika Hladnik

ZEMLJEVIDI

70 U hribe z digitalnimi zemljevidi

Matej Šmid

GEO IZLET

72 Rdeči rob

Boštjan Rožič

PLANINSKA ORGANIZACIJA

73 Stodvajsetletnica sodelovanja s Čehi

Dušan Škodič

74 PISMA BRALCEV

74 NOVICE IZ TUJINE

76 LITERATURA

76 PLANINSKA ORGANIZACIJA

79 TRIGLAUSKI NARODNI PARK

80 FILMSKI FESTIVAL

80 U SPOMIN

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI.**

Neprecenljivi spremljevalci

Reševalni psi v GRS

Reševalni psi in njihovi vodniki so že vrsto let sestavni del gorskega reševanja. Največkrat jih na pomoč kličejo v primeru snežnih plazov, velikokrat pa tudi pri raznih iskalnih intervencijah pogrešanih v gorah. Njihova pomoč se je velikokrat izkazala za koristno, hkrati pa v naše delo gorskega reševanja vnašajo nek poseben odnos prijateljstva in povezanosti.

Začetki dela s psi v gorskem reševanju²

Prva zapisana nesreča v plazju v Sloveniji se je zgodila 2. marca 1852, ko so trije domačini iz Rateč odšli proti grapi Prodi pod Pončico, da bi spravljali les proti dolini (tik za današnjo državno mejo, na severni strani rateske Visoke Ponce, 2274 m). Bilo je veliko snega, na staro podlago je padel nov sneg in to je bil vzrok plazju, v katerem so vsi izgubili življenje.³

Po drugi svetovni vojni, ko se je država ponovno postavljala na noge, med drugim tudi planinska organizacija in gorska reševalna služba, se je dr. France Avčin že udeležil tečaja o snegu in plazovih v Davosu v Švici leta 1949. Prve izkušnje in ideje za šolanje lavinskih psov sta pri nas predstavila Marjan Perko (GRS Trzič) in Dušan Škerlep, ki sta se udeležila tečaja avstrijske gorske reševalne službe leta 1952 v kraju Patsch nad Innsbruckom. Perko in Škerlep sta po uspešno opravljenih izpitih v Avstriji postala naša prva vodnika lavinskih psov, Rigo in Džina pa prva šolana lavinska psa pri nas.⁴

¹ Klemen Volontar je trenutni predsednik Komisije za reševanje iz plazov pri GRZS, vodnik reševalnega psa, alpinistični inštruktor in inštruktor gorski reševalec, planinski vodnik pri PZS (UIAA), vodnik UIMLA in miner snežnih plazov.

² Pri pripravi članka o reševalnih psih, ki jih uporabljamo v GRZS, sem uporabil podatke, datume in imena iz različnih zapisov in kronike, ki jo je dolga leta vestno vodil Cveto Jakelj z Jesenic. Predvsem datumi so lahko v različnih zapisih različni, in če sem kje naredil napako, se vnaprej opravičujem. Hkrati pa prosim za kakršnekoli pripombe, podatke ali popravke, ki lahko pojasnijo ali osvetlijo dogodke, opisane v članku.

³ France Malešič: Spomin in opomin gora. Kronika smrtnih nesrečv slovenskih gorah. Didakta, 2005, str. 34.

⁴ E-učbenik GRZS (www.e-ucbenik.grzs.si)

Skupina vodnikov z reševalnimi psi leta 1964

Foto: Arhiv KRP

Ideji za vzgojo lavinskih psov je prislunhila tudi Komisija za GRS pri Planinski zvezi Slovenije. Oktobra leta 1951 ali 1952⁵ je v Kamniški Bistrici potekal ustanovni občni zbor PZS, katerega sklicatelj je bil Uroš Župančič (GRS Jesenice), s povabilom vseh, ki bi želeli sodelovati. Z Jesenic so bili prisotni še Ignac Hrovat, Niko Bernard, Marjan Perko iz Tržiča, kot zastopnik policije pa tedanji učitelj za šolanje policijskih psov Janez Klemenčič in še nekaj članov GRS z drugih postaj. Na zboru je bil sprejet sklep za ustanovitev odseka za lavinske pse. Lavinski odsek takrat še ni bil vključen v GRS – pogoj za vodnika in lavinskega psa so bili obojestranska psihofizična vzdržljivost za daljše pohode, znanje iz prve pomoči, obvladovanje tehnike varovanja in improvizacije transporta ponesrečenca. Prvi tečaj je bil organiziran v Tamarju leta 1953 (1952)³, ki sta ga vodila Marjan Perko in Joža Čop, udeležilo pa se ga je enajst kandidatov s svojimi varovanci.

Junija leta 1954 je bil na seji Komisije za GRS sprejet sklep, da postanejo vodniki psov polnopravni člani GRS s pogojem, da opravijo pripravniški staž, preizkus znanja prve pomoči in tehnik iskanja ter reševanja zasutih izpod plazov s psi in sondami. Čez tri leta, od 5. do 12. marca 1957 je bil organiziran tečaj vodnikov lavinskih psov v Tamarju. Udeležilo se ga je štirinajst vodnikov s psi. Od 5. do 8. oktobra 1957 je bil na pobudo odseka vodnikov lavinskih psov pri GRS Jesenice, skupaj z LM (ljudsko milico) organiziran lavinski tečaj v Tamarju. Vodja tečaja je bil Janez Gospodarič, član Komisije za GRS pri PZS, odgovoren za lavinski odsek. Januarja leta 1958 sta se Ignac Hrovat in Franc Krajnar udeležila tečaja za vodnike lavinskih psov v švicarskem Andermattu. Še istega leta je izšla prva slovenska brošura o vzgoji in šolanju lavinskega psa. Za naše potrebe sta jo priredila Franc Krajnar in Nace Hrovat. Brošura je doživela, razen nekaj primerkov, tragedijo, saj je celotna naklada pogorela na Parmovi v Ljubljani, sedežu PZS. Kasneje leta 1964 je Pavle Šegula prevedel učbenik *ABC za vodnike lavinskih psov*, ki je dolgo časa pomenil edino pisno gradivo

⁵ V različnih zapisih se pojavljata obe letnici.

*Pristop na plazišče
Arhiv Klemna
Volontarja*

za šolanje lavinskih psov v Sloveniji. Vsi po vrsti, večino zgoraj navedenih (Župančiča, Jaklja, Hrovata, Cencija, Perka, Kramžarja ...) sem osebno poznal in se v svojih začetkih od njih tudi učil, so bili strašni vizionarji in idealisti. Glede na to, da so bile komunikacije z zahodnim svetom, nasprotno od sedanjih, nične, so kljub vsemu sodelovali s Švicarji in Avstrijci.

Že leta 1958 sta se Jakelj in Krajnar s psoma udeležila tečaja v švicarskem Andermattu. Kasneje, leta 1963, sta Hrovat in Jakelj opravila prve izpite s svojima psoma v Švici v Engelbergu. Jakelj je z obiskom Švice nadaljeval in naslednje leto na Jungfraujochu kot prvi opravil še zadnji izpit in dobil izkaznico SAC kot potrdilo o usposobljenosti. Zanimiv je podatek, da so na vse tečaje v tujino potovali z javnim prevozom, v glavnem z vlaki.

Reševalni psi na plazu

Prva uspešna reševalna akcija s psi je potekala 25. februarja 1957 na Korošici. Kložasti plaz je zasul tri planince. Dva sta se izpod plazu rešila sama, tretjega pa po celodnevem iskanju nista našla. Zaradi tega je prihitel na pomoč takrat edini odsek lavinskih psov z Jesenic, Ignac Hrovat s psom Črtom in Franc Krajnar z Lesijem. Pomoč je bila žal prepozna, čeprav je v dobri uri Hrovatov pes našel Mitjo Pehanija. S to akcijo je obstoj vodnikov lavinskih psov postal povsem upravičen. Odmevne so bile še iskalne akcije 9. do 12. decembra 1962, ko je na Bjelašnici v Bosni plaz zasul enajst ljudi. Štirje od njih so preživeli. 13. decembra 1962 je plaz pod sabo pokopal graničarsko patroljo na Zelenici, leta 1968 je potekala velika reševalna akcija na Slemenu nad Vrščem, ko je plaz zasul osem ljudi, štiri so rešili žive, leta 1975 je plaz odnesel dva alpinista v Prokletijah v Črni gori. Tudi tja so odpotovali slovenski vodniki lavinskih psov.

V novejšem času, od leta 2007, vodimo statistiko nesreč v plazu, ki je sestavni del statistike ICAR. Mimogrede, v Komisiji za plazove ICAR tudi sicer zelo tvorno sodelujemo pri oblikovanju novih standardov tako v klasičnem reševanju v plazu, kot v izmenjavi idej in dogodkov pri specifičnem reševanju s psi.

V tem obdobju se je zgodilo 25 nesreč v snežnem plazu, kjer so posredovali reševalci in vodniki reševalnih psov GRZS. Udeleženih je bilo 47 ljudi. O vključevanju v iskalne akcije poleti ne vodimo posebne evidence. Večinoma sodelujejo vodniki društva GRS, ki vodi oz. izvaja intervencijo, teh pa je v povprečju deset do petnajst na leto.

Delo z reševalnimi psi

Pred približno dvajsetimi leti se je Lavinski odsek pri GRS preimenoval v Komisijo za plazove pri GRZS. V komisijo je vključeno delo vodnikov reševalnih psov. Od takrat dalje tudi pse imenujemo reševalni psi in ne več lavinski. Dolga leta smo pri vzgoji psov povzemali metode vodnikov službenih psov takratne milice, veliko smo se učili od sosednjih Avstrijcev in Švicarjev. Kasneje smo dobili svoje inštruktorje, ki odlično skrbijo za vzgojo novih kadrov.

Delo s psom v gorah, pa naj gre za iskanje pogrešanih ali iskanje zasutih v snežnem plazu, je specifično, saj poleg psa, ki obvlada takšno delo, zahteva reševalca, ki je najprej sam odlično usposobljen za gibanje v gorah v vseh razmerah, saj mora najprej poskrbeti za lastno varnost, hkrati pa še obvladovati delo s psom. Za reševanje pozimi, torej na območjih, kjer je nevarnost snežnega plazu velika, mora vodnik obvladovati tudi ocenjevanje tveganja, izbiro primerne poti in vse postopke tovariške pomoči zasutim, saj so reševalci in vodniki, ki prvi prihitijo na območje nesreče, običajno tudi najbolj izpostavljeni plazovni nevarnosti.

Slovenija je majhna dežela, z dvema državama meja poteka prav po gorah. Obstaja velika verjetnost

*Cveto Jakelj in
njegov pes Činč
Arhiv Cveta Jaklja*

Nič me ni strah ... Foto: Marko Petek

nujnega sodelovanja v reševalni intervenciji na mejnem območju. Pred dvajsetimi leti je prišlo do ideje po skupnih srečanjih sosednjih držav Italije, Avstrije in Slovenije. Vsako leto srečanje organizira druga država oz. reševalna služba, eno leto iščemo pogršane, drugo leto iščemo v plazju. Zadnjih nekaj let smo k sodelovanju povabili tudi reševalno službo Hrvaške, postajo z Reke. Na srečanjih pripravimo obsežno vajo, izmenjujemo ideje, metode dela itd. Enako velja za izobraževalne tečaje. Drug drugega vabimo na tečaje, kjer še poglobimo znanje, spoznamo različne pristope k vzgoji in navsezadnje je dobro osebno, medsebojno poznavanje nujno za dobro sodelovanje na skupnem reševanju.

Izobraževanje vodnika reševalnega psa in psa

Prvi pogoj Gorske reševalne zveze Slovenije (GRZS) za vodnika reševalnega psa je, da je reševalec, ki se želi vključiti v delo komisije z reševalnim psom, najprej izprašan reševalec. Imeti mora opravljen triletni pripravniški staž, ki ga zaključi z izpitom iz letne in

Odkoplje naj ga, kdor hoče ... Foto: Klemen Volontar

Na helikopterski vaji
Foto: Klemen
Volontar

zimske tehnike, 80-urni tečaj prve pomoči in usposabljanje za delo s helikopterjem, modul A. Potem pride na vrsto želja po delu s psom, pri čemer moramo vedeti, da to pomeni 24-urno delo s psom, 365 dni na leto. Vsi psi v GRZS so last vodnikov in živijo pri vodnikih doma.

Glede pasme psov nimamo posebnih zahtev. Dobrodošli so srednjerasli, socializirani psi. Pasma ali rodovnik nista tako pomembna. V procesu šolanja, ki običajno traja tri leta, se kaj kmalu izkaže, iz kakšnega testa sta pes in vodnik.

Približno pred dvajsetimi leti sva z Igorjem Potočnikom začela (ponovno) zelo tesno sodelovati s sosedji Avstrijci, natančneje s skupino Koroška. Tam so že takrat tako imenovane lavinske pse trenirali tudi za iskanje v poletnem času, za iskanje pogršanih oseb. Počasi sva to idejo prenesla v Slovenijo. Nekaj je bilo seveda nasprotovanj, kot vedno, ampak danes je to standard vsakega reševalnega psa v GRZS.

Šolanje poteka v treh stopnjah. Praviloma vsako leto vodnik in pes opravita tečaj in kasneje izpit za vsako

Zasuti ni pomemben,
da le pride do igračke.
Foto: Klemen Volontar

Reševalni pes in njegov vodnik

Lastnosti reševalnega psa bi seveda lahko naštevili ... Prednost ima seveda pes, ki je odličen iskalec. Seveda pa želimo, da so psi umirjeni, mirnega značaja in hkrati polni nagona, ki je zagotovilo, da bo "plen" hitro najden. Za lažje šolanje je zelo pomembno, da se pes rad igra, da ga pripravimo, da je njegova igračka hkrati nagrada za dobro opravljeno delo. Dolgo je veljalo, da so nemški ovčarji zakon. Že v času Jaklja, Hrovata ... so uporabljali tudi labradorce. V današnjih časih pa je pasem v naši službi kar nekaj. Najdemo seveda nemške ovčarje, zlate prinašalce, labradorce, avstralske ovčarje, belgijske ovčarje, pa še kakšna druga pasma se najde. Poleg tega, da si s srcem gorski reševalec, je zelo dobro, da si malo *trčen*, da se lotiš tega. Pes postane del družine. To pomeni, da je v tvojem življenju prisoten 24 ur na da. Sprejeti ga morajo družina, partner in se zavedati, kaj to za njih pomeni. Upoštevat ga moraš, ko načrtuješ dopust, predstavlja tudi znaten finančni zalogaj v družinskem proračunu. Ne pozabimo, da je psa treba izšolati. To zahteva čas, veliko časa in vztrajnost, navsezadnje znanja ter pomoči kolegov in inštruktorjev ...

Moji
začetki ...
Arhiv Klemna
Volontarja

od dejavnosti, iskanje v plazju in iskanje pogrešanih v naravnem okolju. Za vodenje in šolanje skrbijo naši inštruktorji, večina je bila ali je še vključena v delo Kinološke zveze Enote reševalnih psov. Pri vzgoji, predvsem pri usposabljanju inštruktorjev, nam pomagajo tudi zunanji strokovnjaki. Dolga leta smo sodelovali z Antonom Esom, ki je sicer vodil policijsko šolo službenih psov. Trenutno nam priskoči na pomoč Matjaž Zanut, strokovnjak pri vzgoji različnih službenih psov, psov za slepe, psov terapevtov, in tako dalje. Po opravljenih vseh treh oz. šestih izpitih vodnik in pes prideta na alarmno listo GRZS. Usposobljenost morata dokazovati vsako leto s preizkusom usposobljenosti tako v snegu, kot v iskanju pogrešanih. Trenutno v Komisiji za reševanje iz plazov (KRP)⁶ deluje štiriinšestdeset vodnikov in psov z licenco. Ves čas imamo seveda v naši družbi nekaj veteranov in predvsem pet do deset mladih vodnikov ali starih vodnikov z mladimi psi, ki so v procesu šolanja.

Prijatelj

Foto: Matjaž Šerkezi

⁶ KRP že 35 let organizira Dneve varstva pred snežnimi plazovi z namenom preventive in doprinosa k usposabljanju državljanov.

Spremembe so stalnica in vsekakor se vedno da še kaj izboljšati. Trenutno delamo največ za usposabljanje oziroma nadgradnjo lastnega inštruktorskega kadra. Želim si, da bi pod okriljem KRP delovala tudi skupina, ki bi se ukvarjala z raziskovanjem snega. Trenutno kar nekaj reševalcev sodeluje v projektu prostovoljnega opazovanja snežnih pojavov v organizaciji Agencije Republike Slovenije za okolje (ARSO).

Sam se s tem ukvarjam že nekaj desetletij. Ravno mineva sedemintrideset let, ko sem na Vršiču prvič poslušal predavanje z nekaj prakse pri Pavlu Šeguli. Kasneje sem bil z namenom izboljšati znanje še v Nemčiji pri gospodu Kellermanu, pa dvakrat v Kanadi ... Pred leti sem bil povabljen v skupino sedemnajstih strokovnjakov iz celega sveta, ki pod vodstvom Manuela Genshweina pripravljajo minimalne standarde za reševanje v snežnem plazju, ki bodo priporočilo tako laikom kot profesionalnim inštruktorjem. Zato bi želel, da se usposobi čim več ljudi, ki delujejo v različnih organizacijah, ki so tako ali drugače povezane z gorami (alpinisti, VPZS ...).

Kmalu po osamosvojitvi, ko smo tudi sicer dobro in tesno sodelovali z obema prevoznikoma, Slovensko vojsko in policijo, smo tu in tam pomislili, da bi bil transport na kraj dogodka za vodnika in psa v več pogledih dobrodošel. Počasi, kot vedno, ko orješ ledino, smo najprej na skupnih vajah dobili možnost, da smo pse sploh navadili na posebne pogoje, ropot, vonj, ... Leta 1997 smo prvič na vaji uporabili helikoptersko vitlo za spust in dvig vodnika in psa. Seveda so bili to popolni začetki brez usposobljenega inštruktorskega kadra, priročnik je bil iluzija, učili smo se na napakah. Od leta 2014 pa je usposabljanje za uporabo helikopterja in vitla za vodnike reševalnih psov GRZS urejeno z uredbo, napisali smo priročnik, določili način in program šolanja. Inštruktorji letalskega reševanja GRZS poskrbijo, da na vajah dobimo dovolj znanja in rutine, da lahko opravimo varen dostop do reševalnega območja tudi s helikopterjem s pomočjo vitla.

Poziv na reševanje

Vsi vodniki in psi, ki so usposobljeni za delo, so na alarmni listi, ki jo vsako leto dopolnimo, spremenimo in pošljemo na vse centre Reco 112.

Napisan je poseben postopkovnik za sklic intervencije v snežnem plazju, saj je to zelo specifična intervencija. Podobno kot obsežna iskalna akcija.

Praviloma ima vsako društvo GRS v svoji sestavi enega do tri vodnike in pse. Ti so prvi, ki začnejo delo. Prvi odhitijo na kraj dogodka. Pri reševanju v plazju je hitrost ključnega pomena. Kot vemo, je čas preživetja pod snegom omejen in s časom strmo pada. Kljub temu do nekaj ur po dogodku še vedno upamo na čudež. Takšni primeri so znani iz svetovne statistike in navsezadnje se nam je tak čudež že zgodil; pes je nad prelazom Vršič pred dobrimi tridesetimi leti našel zasutega po štirih urah živega in pri zavesti. V primeru iskanja pogrešanih ali nesreče v plazju večjih razsežnosti vodja intervencije lahko zaprosi center za pomoč sosednja društva in sklic vodnikov reševalnih psov GRZS. V takih primerih iz centra prejmem klic in zaprosilo po alarmiranju vodnikov in psov. Pri izbiri, koga poslati v intervencijo, seveda gledam, da je najbližji kraju dogodka, da je hkrati dovolj usposobljen prav za takšno nalogo, ... Zgodi se, da je kak pes bolan ali poškodovan, navsezadnje bi psica, ko ima "svoje" dni na intervenciji naredila več škode kot koristi ... Kar na nekaj stvari je treba pomisliti, ko jih sredi noči zbudim in jih pošljem v intervencijo.

Odnos neznancev do vodnika in psa na intervenciji

Vsi psi so socializirani in prijazni do okolice oziroma naključnih oseb. Običajno na kraju intervencije niti ni ljudi, ki tam nimajo kaj početi. Se pa zgodi, predvsem na iskalnih akcijah, da na izhodišču mrgoli *firbcev*, ki kličejo psa, mu ponujajo hrano, skratka, motijo pripravo in delo psa. Zgodi se tudi, da med iskanjem pes naleti na slučajnega sprehajalca, gornika, gobarja ... Psa morajo mimoidoči pustiti pri miru, ne klicati, hraniti in ne vzbujati pozornosti. Običajno psi na kaj takega ne reagirajo, lahko pa in delo psa je upočasnjeno, moteno, pri vodniku pa se pojavi slaba volja.

Pri delu na plazju je sicer območje dela zavarovano in označeno, dostop je omejen, sicer pa pazimo, da se po plazovini ne pušča ne človeških ne pasjih ostanov, da ne mečemo na tla ogorkov, da nismo glasni, skratka, da ne počnemo nič takega, kar bi psu preusmerilo pozornost.

Morda anekdota ... Večinoma ljudje ob pogledu na reševalnega psa odreagirajo zelo pozitivno. V principu se ga ne bojijo in so do njega prijazni. Bilo je na prelazu Vršič, tik pred izpitom iskanja v plazju. Vodnik je parkiral, izstopil in iz prtljažnika spustil črnega labradorca. Ta je odskakljal naokoli, povohal in polulal vogale. Hkrati je tam parkirala gospa z dvema otrokoma. Izstopili so iz avta in ob pogledu na psa je

mama skoraj zavpila: "Pazita, črn pes, ta je hud, ne ga božati!" Vodnik se za to ni zmenil, poklical je psa in ga "oblekel" v oprt z znakom GRZS. Ta isti pes je spet naredil krog, mama iz sosednjega avtomobila ga je videla in otrokoma poučno povedala: "No, vidita, to je pa reševalni pes, poglejta, kako je prijazen, pa maha z repom, kar pobožajta ga!" ◉

*Pogled iz snežne luknje
Foto: Bogo Bajc*

MSK (Mountain Safety Knowledge)

Skupina se je oblikovala neformalno pod nikogaršnjim okriljem že pred leti. V skupino, ki jo vodi Manuel Genshwein, so bili povabljeni ljudje, strokovnjaki, ki sodelujejo v Komisiji za plazove pri ICAR. Skupina se je širila, trenutno nas na delovna srečanja hodi 15–17 članov, zbranih z vseh vetrov. Z vzhoda sva trenutno le dva predstavnika, poleg mene še kolega iz Poljske. Ostali prihajajo iz Švice, Francije, Nemčije, Avstrije, Italije, Združenih držav Amerike, Norveške, Islandije, celo Nizozemske ... Namen našega dela je postaviti merila, standarde oz. navodila, kako izpeljati vsak posamezni element pri reševanju zasutih iz plazov, naj bo to delo s plazovno žolno, sondiranje, odkopavanje, ... Na *prafaktorje* razstavimo vsako posamezno opravilo in poskušamo najti najprimernejšo rešitev, ki bi ustrezala tako popolnemu začetniku, na primer nekomu, ki se mora s to tematiko seznaniti v 15 minutah, preden gre na heliski, na drugi strani pa smo pokrili tudi najbolj usposobljene strokovnjake, ki se za to delo šolajo, na primer inštruktorje, ski patrolje, gorske vodnike, ... Vsak posamezen segment ima več grafičnih prikazov s podnapisi, ki v kratkem opišejo manever oz. delo, ki ga sličica predstavlja. Vse gradivo je oziroma bo prevedeno v petnajst, kasneje še več tujih jezikov. Za manjšo nadomestilo bo v kratkem vse gradivo na voljo različnim uporabnikom. Zelo zanimivo se mi zdi, kako smo utemeljili izbiro sondiranja ali finega iskanja z žolno. Ne iščemo najlažjih rešitev ali najhitrejših, morda najcenejše rešitve, ampak izključno dejanja, ki lahko prinesejo najmanj napak. Zelo smo zadovoljni, da je skupino oz. delovno skupino pod svoje okrilje vzel ICAR. Hkrati pa nas podpirajo in z nami sodelujejo najpomembnejše svetovne organizacije na tem področju, kot so ENSA, IFMG, UIMLA, ANENA, SLF, mednarodno združenje ski patrolj ... Druga zelo pozitivna posledica našega dela je tudi spreminjanje miselnosti proizvajalcev opreme, ki v zadnjem času sledijo našim priporočilom.

Janez Toni

Izjemen pasji vonj

Psi in iskanje pogrešanih

Ljudje so že od pradavnine živeli v družbi živali, ki so jih "izkoriščali" za svoj obstoj; pse oziroma njihove prednike so in jih še vedno izkoriščamo predvsem za pomoč pri transportu, za zaščito in podobno. V zadnjem času smo začeli pse in njihov izjemen vonj uporabljati za pomoč pri iskanju pogrešanih, izgubljenih in ponesrečencev. Prvi zapis o uporabi psa v namene iskanja pogrešanih sega v leto 1707 v švicarski samostan sv. Bernard, kjer so menihom več stoletij služili bernardinci za iskanje obnemoglih popotnikov. Za njihovo širšo uporabo pa so krive vojne (rusko-japonska in prva svetovna vojna), kjer so sodelovali pri iskanju ranjencev v strelskih jarkih. Zdaj jih uporabljamo v primerih, ko se tudi najbolj napredna tehnika skrrije pred izjemno občutljivostjo pasjega smrčka, ki je za vonj neprimerno občutljivejši kot človeški nos.

Pasji smrček in v smrčku skrita vonjska sluznica in vonjske celice omogočajo, da psi vohajo več kot 10.000-krat boljše kot ljudje. Površina epitelija, ki ga izkoriščamo za vonj, je pri psih 30-krat večja kot pri človeku. Imajo namreč kar 125–300 milijonov vonjskih celic (odvisno od pasme), kar je neprimerljivo s človeškimi 5–7 milijoni.

Pasji smrček tako uporabljamo pri iskanju zasutih v plazovih, izgubljenih v naravi in zasutih pod ruševinami.

Psi reševalci so naučeni, da iščejo vonj po človeku, ki se ne premika (če se človek premika, bo zelo verjetno sam poiskal pomoč), in ob izvoru vonja, torej neposredno ob ponesrečencu ali izgubljenecu ali pa ob kupu ruševin, od koder prihaja najmočnejši vonj, laja

toliko časa, dokler ne pride njegov vodnik. Skupaj potem pomagata reševalcem pri oskrbi ponesrečenca ali pri določanju mesta, kjer bo treba kopati, da izvlečemo zasutega. Prizor iz filma, ki ga pogosto vidimo, ko dajo psu nek kos človeškega oblačila in potem pes najde ponesrečenca, je v resnici izjemno redek.

V osnovi morajo imeti vsi reševalci najprej radi pse in uživati v delu z njimi. Izbira pasme ni pomembna, bolj pomembno je to, da imajo tudi psi radi ljudi in da do ljudi ne kažejo znakov agresije. Reševalni psi morajo biti v dobri fizični kondiciji in jih pri delu ne smejo motiti dejavniki okolja (na primer raztresena hrana, hrup). Pri samem delu v iskalnih akcijah pa pride najboljše do izraza povezava med vodnikom in psom. Šolanje reševalnega psa se začne že v mladosti in traja vse

*Težavno delo za psa po zrušitvi Kolizeja v Ljubljani, 13. marca 1995
Foto: Vera Mikolič*

aktivno pasje življenje. Leta niso ovira, če je kuža fizično primerno pripravljen. Šolanje poteka s pozitivno motivacijo, kar pomeni, da je kuža nagrajen ob vsaki uspešni najdbi. Samo iskanje pogrešanih za psa predstavlja zabavo in zato psi iščejo z res velikim veseljem. Na začetku je to najdba *markerja* za prvo ograjo, malo kasneje pod kupom lesa, najbolj usposobljeni reševalni psi pa lahko nakažejo ponesrečenca pod več metri ruševin. Šolanje traja približno dve leti in vsebuje tudi elemente poslušnosti, saj mora biti reševalni kuža sposoben slediti navodilom svojega vodnika.

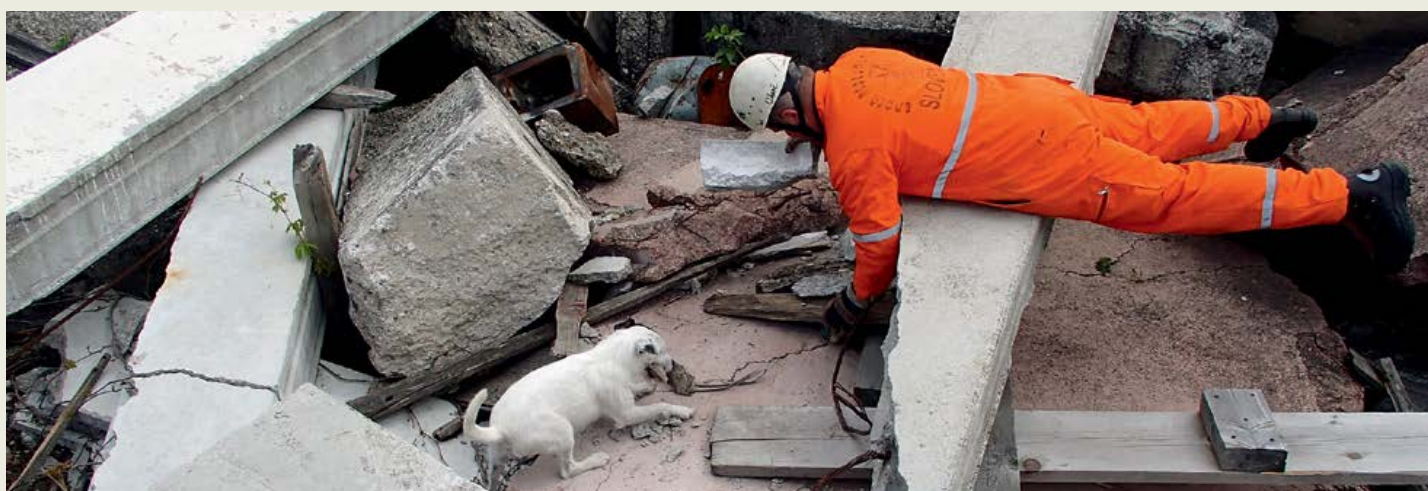
Po zaključenem šolanju morajo vodniki skupaj s svojimi psi opraviti in redno potrjevati svojo usposobljenost za sodelovanje na iskalnih akcijah. Vodnik reševalnega psa mora poleg vodenja psa poznati tudi osnove prve pomoči in prve veterinarske pomoči, dobro morajo poznati orientacijo, delo z GPS-napravo, osnove komunikacije in podobno.

Vodniki s psi se v iskanje pogrešanih vključijo ob potrebi, ki jo izrazi policija, ki vodi iskalne akcije. Na

reševalnimi psi prostovoljno in tako tudi ni plačano. Nemalokdo ima težave z urejanjem odsotnosti na delovnem mestu v primeru iskalne akcije, saj stroški odsotnosti delodajalcu niso povrnjeni. Pri sklicu iskalne akcije nihče ne odlaša, glavna skrb je, ali je pogrešani morda poškodovan, saj so njegove možnosti za preživetje precej manjše, in ali ga bomo našli dovolj hitro, da mu ne bo treba preživeti še ene noči na prostem. Marsikatera iskalna akcija traja tudi več dni.

Republika Slovenija ima organizirano državno enoto za hitre intervencije (EHI), ki posreduje v primeru prošnje tuje države za pomoč. V tej enoti poleg vodstva, logistike, medicinske ekipe, reševalcev in podporne ekipe sodelujejo tudi vodniki s psi. Za uvrstitev v to elitno enoto je treba opraviti preizkušnjo, ki traja skupaj šestintrideset ur, ki vključuje sedem ur iskanja brez vnaprej znanega poteka iskanja, števila skritih oseb in poteka ostalih preverjanj. Poleg iskanja morajo namreč vodniki pokazati tudi zadostno znanje prve pomoči, orientacije, poznavanja mednarodnih

*Ruševinski trening v Tritolu v Avstriji
Foto: Vera Mikalič*

določenem zbirnem mestu se zberejo sklicani vodniki, kjer jim vodja akcije da navodila, katero območje morajo preiskati. Iskanje navadno traja, dokler ni potrditve, da na iskanem območju ni pogrešanega ali pa dobi vodstvo akcije jasno informacijo, da pogrešanega ni na terenu, ki ga preiskujejo. Iskalna akcija je zelo zahtevna naloga, ker navadno ne vemo niti približne lokacije pogrešanega, ampak samo, da je pogrešani na primer šel dopoldan od doma. Najzahtevnejše so iskalne akcije, kjer so pogrešani otroci. Seveda je vsaka akcija, kjer pogrešanega najde kdorkoli, izjemno uspešna! Naj bo to osebje v domu za ostarele, morda karabinjerji na sosednji strani meje oziroma se otrok samo skriva v sosednji vasi. Vsi sodelujoči na iskalnih akcijah se takšnim prigodam od srca nasmejimo, saj smo veseli, da je s pogrešanim vse v najlepšem redu. Iskalnih akcij, kjer so sodelovali vodniki z reševalnimi psi (brez akcij, kjer sodelujejo vodniki s psi pri GRZS), je bilo v letu 2015 49, v letu 2016 pa 52. Skozi daljše obdobje smo opazili, da število iskalnih akcij, kjer policija vključi vodnike s psi, raste. Tu ni odveč poudariti, da je sodelovanje na iskalni akciji za vodnike z

določenih postopkov v reševalni akciji, prve veterinarske pomoči in dobre taktike.. Samo najboljši reševalni pari uspejo opraviti takšno preizkušnjo, kjer niso ovira temperature, vreme, pomanjkanje tople hrane in zahtevno okolje.

Čeprav v Sloveniji in njeni bližnji okolici ni veliko potresov, veljajo naši reševalci in njihovi reševalni psi za izjemno dobro usposobljene. To svojo usposobljenost so dokazovali pri udeležbi na reševalnih misijah v tujini in v, na srečo, redkih primerih doma. Tako so reševalci s psi posredovali pri zrušitvi ljubljanskega Kolizeja (1995), v rudarskih nesrečah v Hrastniku (1983, 2001) in v plazju, ki je leta 2000 zasul Log pod Mangrtom. V tujini so slovenski vodniki s svojimi reševalnimi psi sodelovali pri iskanju zasutih v uničujočih potresih v Egiptu (1992) Turčiji (dva potresa v letu 1999), Alžiriji (2003) in Sumatri leta 2009.

Vodniki reševalnih psov radi delamo z našimi psi, še rajši pa imamo, če dan mine brez iskalne akcije. Na pomoč z našimi kužki priskočimo brez oklevanja. Našim kužkom je iskanje pogrešanih tako ali tako zabava. ●

Namesto psičke
zapisal Matej Špeh

Z očmi reševalnega psa

Jutro je še mlado, sneg tiho škrtal pod težo mojih korakov in smučmi ostalega, človeškega krdela. Odkar smo se dvignili nad meglo, je na obzorju opaziti nekatere vrhove Dleskovške planote, ki jih je pravkar obsijalo sonce. Lepo mi je. Zdaj, ko je v gorah sneg, sem tukaj pogosto, včasih z Matejem, večkrat pa se nama še kdo pridruži. Rada sem na snegu, uživam v igri in teku po njem, najljubše pa mi je iskanje. Matej mi večkrat skrije kakšen predmet v sneg. Pravi, da uri moj nos. Šola me namreč za reševalnega psa.

Naj se vam predstavim: sem nemška ovčarka Juna. Stara sem eno leto in obiskujem pasjo šolo kinološkega društva v domačem kraju. Matej ve, da se moramo mladi psi socializirati, to je navaditi se na okolico, v kateri živimo, kar pomeni: ljudje, drugi psi, ostale domače živali, promet, ropot in vse, kar lahko sreča povprečen pes.

Na tečaju za reševalne pse sem bila že dvakrat. Na Vršiču sem naredila prve korake iskanja v snegu. Najprej so mi skrili mojo najljubšo igračo. Ni bilo

Juna

Foto: Matej Špeh

težko, saj počnemo to tudi doma. Nato je nenadoma "izginil" moj gospodar. Ko so me odvezali, sem se zapodila v smer, kjer sem ga nazadnje videla. Vendar ga tam ni bilo. Čudno, njegov vonj je bil! Še enkrat sem pretekla okolico in se vrnila na mesto, kjer je najbolj dišalo. Nemogoče. Da se ni v zemljo udrl? Pomislila sem, da bi lahko bil pod snegom. Hitro sem začela kopati. Sneg je bil mehak, luknja je postajala večja in vonj se močnejši. Kmalu sem ga našla. Kakšno veselje, pa še moja igračka je bila zraven.

Kakšen teden kasneje sva odšla na lavinski tečaj v Avstrijo. Tam so imeli vsi, ki sem jih našla zakopane pod snegom, ob sebi mojo igračko. Čudovito, iskanje je res najboljša igra. Zdaj, ko sem starejša, se tudi z ostalimi psi razumem bolje. Kot mladič sem imela kar nekaj težav. Spoznala sem, da je tale pasja reševalna družina precej bolj zaupanja vredna kot kakšno krdelo na vasi. Včasih iščemo celo v paru, zato je pomembno, da se razumemo.

Helikopterja se ne bojim več. Prvič je bilo grozno, močno je ropotalo in pihalo. Vsi moji nagoni so govorili: Beži! Matej pa ne, celo proti tej leteči pošasti me je vlekel. Dvignil me je vanj in vse se je umirilo. Ropot je postal znosen, pihalo ni več, samo nagobčnik me je še vedno zelo motil. Naslednjič sem vse opravila sama. Zdaj me niti dvigovanja z vitlo ni več strah. Pes se res vsega navadi.

Pri Inkretu srečamo spominsko ploščo nesrečnemu smučarju Mitji Pehaniju, ki ga je zasul plaz pred šestdesetimi leti. Jaz še ne vem, kaj je plaz, vendar sta ga moja pasja predhodnika pri Mateju dobro spoznala.

Psička Rea je sodelovala v dveh iskanjih zasutih v plazovih, vendar so, na žalost obakrat, zasuti izgubili življenje. Enkrat je plaz Reo skupaj z gospodarjem odnesel med smučanjem po Turskem žlebu. Na srečo se je vse končalo samo z nekaj izgubljenimi opremljenimi in modrejšimi izbori tur v naslednjih letih. Vsi se učimo, očitno tudi gospodarji.

Kuža Ars je bil šolan tudi za iskanje pogrešanih ljudi v ruševinah, zato so ju kar dvakrat z Matejem

poklicali na delo v Turčijo, ki jo je v letu 1999 strelsel močan potres. Veliko zasutih ljudi je umrlo. Vročina in smrad razpadajočih, v ruševinah ujetih trupel, sta jim dodatno otežila delo. Iskali so večinoma ponoči, ker so bile temperature znosnejše. Živih ljudi žal niso našli. Sodelovala sta tudi v iskanju pogrešanih v Logu pod Mangartom, ki ga je leta 2000 prizadel zemeljski plaz in v drugih iskalnih akcijah po Sloveniji.

Nad Korošico se za trenutek ustavimo in občudujemo prostrano belo ravnino pod nami. Nad njo se vzpenjajo strme vesine Ojstrice. Tja danes ne bomo šli, letos je premalo snega. Tokrat je naš cilj Planjava. Komaj čakam, to bo moj doslej najvišji vrh. Res sem še mlada, vendar mi gre hoja po snegu že dobro od nog. Kadar se globoko ugreza, je najbolje hoditi po smučini za ljudmi. Paziti moram le, da ne stopam po smučkah predhodnika. To jih namreč zelo razjezi. Smuči se je vedno dobro izogibati, še posebno, kadar smučamo in so hitrosti velike. Vsak pes to ve.

Na vrhu smo! Oddahnemo si, ljudje si iz nahrbtnikov vzamejo malico. To je najlepši del izleta. Od vsakega udeleženca s posebno otožnim pogledom izsilim "nujni delež za ubogega kužka". Skoraj ni človeka, ki bi se mi znal upreti. Psi to res obvladamo. Moje krdelo je kmalu pripravljeno na spust in že se zapodimo po strmini. Vijugajo po belini, jaz pa jim sledim v dolgih skokih. Sneg prši na vse strani in najraje bi zajuckala, če bi se to spodobilo za reševalnega psa. ●

*Juna z vodnikom Matejem čaka na helikopter.
Arhiv Mateja Špeha*

Med vajo je treba marsikaj potrpeti ... Foto: Matej Špeh

Drama na Beli gori

30 let po zimskem vzponu na Daulagiri

Decembra 2017 bo minilo 30 let od prvega in še vedno edinega slovenskega zimskega vzpona na vrh kakega osemtisočaka – Daulagirija. Dhawala v sanskrtu pomeni bleščeč, bel, čudovit; giri pa je gora. Ko prebiram dnevnik in se spominjam epopeje obleganja te markantne gore, ki jo imajo mnogi za najlepši osemtisočak, mi v misli spontano prihajajo predvsem trije poudarki.

Velika bela gora

Prvi so zima, mraz in viharji. Velika večina vzponov v Himalaji je bila in je še vedno opravljenih spomladi in jeseni, v predmonsunskem obdobju in po njem, ko so pogoji najboljši. Zimski vzponi so zelo redki in še redkeje uspešni.

Člani odprave pred aklimatizacijo, med njimi naključna trekerica
Arhiv Iztoka Tomazina

Drugi poudarek je alpinistična legenda Stane Belak – Šrauf, ki je bil obseden z Daulagirijem. Ne Everest, ne Makalu, na katera je med drugim priplezal, ne nobena druga gora ga ni tako prevzela kot "Daula", kot je imenoval svojo veliko belo goro. Čeprav ni nikoli stal na njenem vrhu, je Šraufovo vztrajno naskakovanje tega osemtisočaka postalo eden najzanimivejših in najbolj dramatičnih delov slovenske himalajske zgodovine. Na Daulagiri je vodil štiri odprave, med katerimi sta bili preplezani dve prvenstveni smeri, prva v južni in druga v vzhodni steni.

Tretji pa so dramatične zgodbe vseh štirih članov četrte odprave. Moja in Marjanova¹ sta se končali uspešno, na vihnem vrhu Daulagirija; Šrauf in Pavle² pa sta morala obrniti okrog osem tisoč metrov visoko.

Čeprav bi takrat kaj lahko vsi štirje za vedno ostali v prepadih severne strani Daulagirija, vklenjeni v led in zimske viharje, smo se kljub izčrpanosti, višinski bolezni in posledicam mraza vsi vrnili, vsak s svojo izjemno zgodbo, edino Pavle tudi s trajnimi posledicami. Žal Šraufa in Pavleta ni več, da bi si delili izjemne spomine.

Drame, neuspehi in slabi obeti

Šrauf se je prvič lotil Daulagirija leta 1981. V navezi s Cenetom Berčičem in Emilom Tratnikom je kot prvi preplezal južno steno, a vrha zaradi izčrpanosti in vetra niso dosegli. Njihov epski vzpon in sestop je trajal kar 14 dni, sprevrgel se je v dramo preživetja in obveljal za eno najbolj dramatičnih in zahtevnih himalajskih zgodb vseh časov. Drugič smo Daulagiri naskakovali jeseni leta 1985 iz doline Kali Gandaki po vzhodni steni – poleg Šraufa še Marjan Kregar, Andrej Štremfelj in jaz. V pretežno zelo slabem vremenu z obilnimi padavinami smo preplezali prvenstveno Slovensko smer v vzhodni steni, vrha pa zaradi silovitega viharja, ki bi nas med bivakiranjem v šotorčku 7600 metrov visoko skoraj pomedel iz stene, spet nismo dosegli. Tretjič je Šrauf poskusil že naslednje leto v navezi z Marjanom Kregarjem, žal spet neuspešno. Še leto dni kasneje je izjemno motivirani Šrauf organiziral že svojo četrto odpravo na Daulagiri. Zaradi birokratskih zapletov je dobil dovoljenje samo za zimski vzpon decembra leta 1987, kar nas je po mnenju večine že vnaprej obsodilo na neuspeh. Do tega leta so bili uspešni zimski vzponi na osemtisočake zelo redki, še posebej v alpskem slogu. Slovenci pozimi v Himalaji nismo imeli še nobenih izkušenj. Odpisali so nas tudi zaradi majhne ekipe brez višinskih nosačev – bili smo le štirje: vodja Šrauf, Marjan Kregar, Pavle Kozjek in jaz kot zdravnik odprave in hkrati plezalec, čeprav sem si leto in pol prej pri smučanju po severni steni Begunjsčice grdo zlomil nogo in so mi kolegi travmatologi rekli, naj kar pozabim na alpinizem in smučanje.

Začelo se je skrb zbujujoče. Med poletom iz Pokre proti Jomsomu smo osuplo, z razočaranjem in

¹ Marjan Kregar

² Pavle Kozjek

nejevero strmeli v zelo kopen spodnji del vzhodne stene Daulagirija in Tukčaja. V trenutku je bilo jasno, da bo plezanje težje, kot je bilo v preteklosti, morda celo nemogoče za tako majhno moštvo. Hkrati je bil zloglasni Ledeni slap, čez katerega je bilo edino možno vstopiti v steno, še bolj razbit kot običajno. Veljal je za enega najbolj smrtonosnih ledenikov v Himalaji. Med drugim je tam nekaj let prej odlom seraka za vedno pokopal sedem ameriških alpinistov in Šerp.

Slaba aklimatizacija

Tudi med skromno aklimatizacijo v okolici prelaza Dampuss, visoko nad najglobljo dolino na svetu Kali Gandaki, ki je izdolbena med Anapurno in Daulagirijem, se je zapletlo. Daleč najbolj meni, saj sem hudo zbolel. V bogve katerem *lodžu* zaužita golazen v črevesju in krvi me je dotolkla v eni sami noči. Po komaj uri in pol na šest tisoč metrih sem bruhač in driskač, dehidriran, z visoko vročino in krči v trebuhu začel s samotnim sestopom v dolino. Nisem hotel, da bi me kdo od tovarišev spremljal, saj bi tako tudi on izgubil možnost aklimatizacije in vzpona na vrh. Vmes sem brez tekočine moral bivakirati, naslednji dan pa sem se v agoniji privlekel v vas Marfa tako zdelan, da niti v prvo nadstropje *lodža* nisem mogel brez vmesnih počitkov. Medtem ko sem nemočno ležal in se soočal s propadom sanj o svojem prvem osemtisočaku, čudoviti Beli gori, so ostali trije nadaljevali z aklimatizacijo. Ko smo se par dni kasneje zbrali v Marfi, se je Pavle zdel najmočnejši, Šrauf najodločnejši in Marjan kot običajno umirjen, pripravljen na izziv zimskega vzpona na osemtisočak. Jaz pa bolan, shujšan in še vedno dehidriran, z edinim malo verjetno dosegljivim ciljem priti v bazni tabor pod vzhodno steno 4200 metrov visoko, da bom tam vsaj svoje zdravniško delo opravljal, če bo treba. A se je obrnilo drugače.

Na juriš

Presenetljivo sem skupaj z nosači in člani odprave ob skrajnih naporih uspel priti v bazni tabor. Izjemno motiviranemu se mi je celo dozdevalo, da sem z vsako uro nekoliko boljši. Razmišljati o vrhu je bilo seveda povsem nerealno.

Nadaljevanje se mi še danes, ob vseh izkušnjah, znanju medicine in višinske fiziologije zdi na meji znanstvene fantastike in hkrati dokazuje moč motivacije in marsičesa, kar se izmika razumski presoji. Ko sem dosegel svoj glavni, boleznin, izčrpanosti in neaklimatiziranosti prilagojeni cilj – bazo, sem si postavil naslednjega. Na goro bom odšel s tovariši in jih spremljal, dokler bo šlo. Četudi samo do Ledenega slapu. Seveda mi ni nihče pripisoval niti najmanjših možnosti za vrh. Tudi v moji zavesti nerealnih misli in želja po vrhu ni bilo več. Neznanka, s katero se nisem hotel ubadati, je bila, kako bom sestopal sam, brez vrvi, ko ne bom več mogel navzgor, ostali trije pa bodo nadaljevali vzpon. Par dni kasneje smo vsak z okoli 25-kilogramskim nahrbtnikom zapustili bazo. Na juriš, v alpskem slogu, saj je bilo jasno, da čas, razmere in sestava odprave

ne dopuščajo drugačnega načina vzpona. Višinskih nosačev nismo imeli. Do vrha nas je ločilo 4000 višinskih metrov in dve steni – vzhodna stena Tukčaja spodaj, nad 6000 metrov visokim platojem pa še vzhodna stena Daulagirija. Imel sem občutek, da nas zvezni oficir in kuhar gledata s skrbjo in prepričanjem, da se ne bomo vrnili. V Ledenem slapu, najnevarnejšem in tehnično najzahtevnejšem delu vzpona, smo se skoraj zadušili, ko smo z največjo možno hitrostjo nenavezani plezali skozi prepadni labirint grozečega ledu. Tam je stalno grmelo in vsak trenutek bi se lahko podrl in nas zmel kateri od množice nad nas prevešajočih se serakov. Tako kot je pred leti sedmerico članov ameriške odprave.

Nepričakovano

Po celodnevem plezanju smo morali nepričakovano bivakirati v steni Tukčaja, saj je bilo zaradi pretežno kopne, krušljive skale plezanje težje in zamudnejše kot na prejšnjih odpravah. Šotora nismo mogli postaviti, zato smo ledeno zimsko noč preždeli v spalnih vrečah v strmem, krušljivem razu, vsak na svoji polički nekaj deset metrov vsaksebi. Naslednja

Iztok Tomazin pod Ledenim slapom
Arhiv Iztoka Tomazina

dva dni smo v stopnjujočem se mrazu in vetru prigarali 6600 metrov visoko do ledeniške razpoke na robu vzhodne stene Daulagirija. Utaborili smo se v njenem klavstrofobičnem zavetju. V šotorček za tri smo se zdrenjali štirje z vso opremo. Sardine v ledenici. Do tu nam je glede na razmere šlo kar dobro, nadvse presenetljivo celo meni, čeprav sem se vzpenjal kot v sanjah, zdelo se je, da že daleč čez meje zmogljivosti po boleznih izčrpanega, neaklimatiziranega telesa. A fantastična bližina vrha je delovala vse močnejše, zlila se je z izjemno motivacijo. Čeprav sem bil ves čas vzpona prepričan, da bom moral kmalu odnehati, sem bil nekako pomirjen z dejstvom, da dajem od sebe prav vse oziroma mnogo več, kot sem si predstavljal, da lahko. Nepopisen je bil občutek, da se še vedno vzpenjam na najbolj zaželeno in najlepšo goro, kar sem jih kdaj videl. A do njenega vrha nas je ločilo še 1600 višinskih metrov. Zdelo se je mnogo preveč za eno etapo, a jasno je bilo, da bo višje na gori nemogoče postaviti šotor ali izkoptati luknjo v snegu za bivačiranje.

Vihar, noč in mi

Ob svoji sem čutil tudi Šraufovo stisko. Vrh se je spet odmikal. Daulagirij je bil zavrt v snežne zastave orkankega vetra, ki je hrumel brez prestanka podnevi in

Marjan Kregar na izstopu iz Ledenege slapu v steno Tukcheja Arhiv Iztoka Tomazina

ponoči. In seveda, bila je zima in njej primerne temperature. Bilo je nepredstavljivo, s čim se bomo morali soočiti v višinah. Edina teoretična možnost je bila v enem zamahu, na juriš poskusiti proti vrhu. To je pomenilo 1600 *višincev* zelo negotovega vzpona. Opolnoči četrtega dne smo se drug za drugim s približno polurnim presledkom, saj se je zaradi omejenega prostora lahko pripravljal samo eden, odpravili v nepopisno mrzlo noč. Najprej Pavle in Marjan, nato jaz, zadnji je startal Šrauf. Začeli smo finale pustolovščine za izpolnitev velike želje, hrepenenja in morda tudi obsedenosti, ki se je kasneje sprevrgla v boj za preživetje.

Kljub dvema debelima puhovkama me je na 7600 metroh, kjer smo bili nazadnje skupaj, neznosno zeblo. Slabo aklimatiziran in izčrpan zaradi boleznih sem pričakovano usihal. Nekje na 7800 metroh, ko sem se še vedno opotekal navzgor, hlastajoč za ledeno mrzlim zrakom z mnogo premajhno vsebnostjo kisika, sem ugotovil, da je Pavle, ki je veljal za 'favorita', globoko pod menoj, v dolgi prečnici iz severovzhodnega rebra v severno steno. Nisem se spomnil, kdaj sem ga prehitel. Šrauf je bil še nižje. Zelo čudno. Jaz, odpisani, sem nekje na 8000 metroh, ko se je strmina spet začela postavljati pokonci proti vršnemu grebenu, dohitel Marjana. Dušil sem se in bil videti tako slabo, da mi je rekel nekaj kot: "Daj, Iztok, obrni, saj boš umrl ..." Nisem obrnil, nisem mogel, nisem si dovolil. Šlo je vendar za moj prvi osem tisočak, noro željo in obvezujoče hrepenenje. Verjetno edinkrat v življenju sem imel absolutno motivacijo za vzpon na vrh. To je pomenilo, da bom priplezal na vrh ali ostal na gori, možnosti, da bi pravočasno odnehal, v moji zoženi zavesti takrat ni bilo.

Veliki finale

V nasprotju z vso medicino in fiziologijo mi je šlo z višino vse bolje. Prehitel in pustil pod seboj sem tudi Marjana. Kot stroj, ki na skrajni meji zmogljivosti rine v višave. Mračilo se je že, ko sem čez zoparno opast prihlatal na izpostavljeni vršni greben, iz delnega zave-trja severne stene na udar orkankega jugozahodnika. V trenutku me je zajelo oglušujoče bobnenje in silovit pritisk vetra, da sem obležal na tleh in z rokami krčevito grabil za oporo. Do vrha je bilo le še nekaj deset, morda sto metrov. A najprej sem se zaradi bruhanja skoraj zadušil. Vse, kar sem zadnje dni uspel zaužiti, in tega je bilo malo, mi je neprebavljeno teklo in mezelo skozi usta in nos ter sproti zmrzovalo. Ležeč na robu opasti in zvijajoč se v krčih sem skoraj zdrsnil nazaj v severno steno. To je bil okoljsko najbolj neprijeten čas mojega življenja. Meteorologi so poročali, da je bilo takrat na višini osem tisoč metrov manj kot štirideset stopinj pod ničlo, veter pa naj bi pihal med dvesto in tristo kilometrov na uro, saj se je tako nizko spustil "jet stream". Viharni, ledeni pekel, kjer je sonce že prepuščalo prostor hitro vstajajoči himalajski noči. Preostanek grebena do vrha sem se plazil po trebuhu. Če sem poskušal po vseh štirih, me je začelo dvigovati

in groziti, da me bo odpihnilo. Nikoli prej in ne kasneje v življenju nisem izkusil tako močnega vetra. Končno sem se z rokami dotaknil vrha prvega slovenskega zimskega osemtisočaka, po štirih dneh plezanja, zmrzovanja in dušenja, od tega je bilo zadnjih 17 ur od bivača v razpoki nepretrganega vzpenjanja brez pravega počitka. Z vrha sem se splazil par metrov niže med skale, ležeč na trebuhu z odrevenelimi prsti napravil par posnetkov in čakal Marjana. Spominjam se ogromne trikotne sence Daulagirija, ki se je raztezala do meja vzhodnega obzorja. Čaroben prizor je na srečo ostal dokumentiran na filmu, čeprav se je ta zaradi izjemno nizkih temperatur na vrhu strgal. Lepota prizora takrat ni bila več dostopna omejeni zavesti, prežela pa me je obvezujoča ideja, da morava biti z Marjanom na vrhu skupaj. Nerazumen odsev tovarštva v hipoksičnih možganih bi me stal življenja, če se ne bi Marjan kakih dvajset minut kasneje, meni se je zdelo, da je trajalo celo večnost, priplazil na greben. Sicer bi ga najbrž čakal, dokler ne bi zmrznil in to bi se zgodilo zelo kmalu. Ležeča sva se objela, splazil se je še do vrha, po njem zamahnil s cepinom, potem pa sva že v mraku čez opasti bolj zdrsnila kot zaplezala nazaj v severno steno. Mraz je bil tam enak, le veter je bil šibkejši. Dokončno se je stemnilo in začela se je dolga himalajska zimska noč. Izčrpana, podhlajena in hipoksična sva se kmalu nehote in nevede ločila. Izgubila sva se v temi in ledenih prostranstvih osemtisočaka, sestopala vsak po svoje ter mnogo ur kasneje vsak zase v dramo, polni prividov in stisk ter skoraj usodnih odločitev, nekako dosegla snežno luknjo dva tisoč metrov nižje. Najprej jaz, nekaj ur za mano, že proti jutru, pa še Marjan. Dramatična zgodba najinih ločenih sestopov bi si zaslužila

knjigo. Posamezni izseki sestopa mi še danes pogosto prevevajo misli in občutja. Večkrat je k edini za preživetje pravilni odločitvi pripomoglo nekaj, kar presega um, intelekt, izkušnje in vse drugo, kar se zdi dostopno našemu razumu.

V luknji naju je nestrpno čakal Šrauf, razočaran, ker ga je 'Daula' spet zavrnil. Odnehal in obrnil je okrog 8000 metrov visoko, ko ga je dohitela noč. Predvsem pa je bil strašno zaskrbljen, saj je do najinega prihoda kazalo, da mu bodo preostali trije člani odprave ostali na gori.

Pavleta ni ...

Pavleta res ni bilo. Vso noč in naslednje jutro. Zunaj je divjal strašen zimski vihar. Upali smo in razmišljali, kako se bomo izčrpani lotili brezupnega poskusa ponovnega vzpona, iskanja in reševanja Pavleta. Na tihem smo se najbrž že poslavljali. Najverjetneje je omagal, zdrsnil v prepad ali zmrznil v viharju, saj je bil med vzponom vedno slabotnejši. Zaman smo molili glave iz luknje v metež in upajoče pogledovali navzgor. Videli smo samo v nebo segajočo strmino in v viharju divje plapolajoče ogromne zastave snega. Dodatna skrb so bili začetni znaki višinskega pljučnega edema, s katerimi sem se soočal. Nič čudnega, glede na mojo skoraj nikakršno aklimatizacijo. Z izsiljenim vzponom na osemtisočak sem sprožil potencialno usodno dogajanje v svojem telesu, a zaradi nenavadno hitrega tempa vzpona sem stopnjevanje edema nekako prehitel. Če bi se ostal višje na gori, bi se verjetno zadušil. Vzel sem zdravila in hkrati vedel, da moram čim prej sestopiti, saj je sestop edina res učinkovita terapija. A skupaj s Šraufom in Marjanom

*V vzhodni steni
Tukcheja
Arhiv Iztoka Tomazina*

Edini uspeli posnetek z vrha, ki pa je presvetljen zaradi strganega filma. Arhiv Iztoka Tomazina

sem kljub tveganju želel še čakati in upati na Pavleto-vo vrnitev. Mora čakanja je trajala ... Popoldne pa smo ga vendarle zagledali, kako se opoteka navzdol. Nobena utrujenost ni tako huda, da ne bi zaigralo srce, ko zagledaš sestopajočega prijatelja, za katerega je vse kazalo, da bo za vedno ostal na gori. Bil je izčrpan, podhlajen in pomrznjen, toda preživel je noč na višini osem tisoč metrov, pozimi, v silovitem viharju, brez opreme za bivak. Zavlekel se je v ledeniško razpoko, na katero je z obilo sreče naletel. Na odprtem ne bi imel niti najmanjše možnosti. Dokazal je vrhunsko sposobnost preživetja, v naslednjih dneh pa s Šraufom tudi vrhunsko vztrajnost.

Normalna smer poteka po lepo izraženem razu malo desno od mejne linije. Foto: Tone Škarja

Sestop

Z Marjanom sva naslednji dan sestopila v bazo, kar je bila nova, zahtevna dogodivščina. Sredi vzhodne stene Tukčeva sva morala bivakirati. Ne vem, če sem

bil že kdaj prej v življenju tako izčrpan, saj tudi nikoli prej in pozneje nisem posegel tako na mejo preživetja, telesnih in drugih sposobnosti. Kljub temu sem med ležanjem na polici poleg telesnega trpljenja, kot bi bil razcepljena osebnost, hkrati užival v mrzli, čarobno lepi noči, razgledu in predvsem v občutenju

izpolnjene velike želje. Naslednji dan nama je bil Ledeni slap naklonjen, seraki so se bobneče podirali prej in pozneje, med najinim spustom pa ne. Olajšanje v bazi je bilo veliko, ostala je le še skrb za Šraufa in Pavleta.

Po par dneh "počitka" v snežni luknji sta še enkrat poskusila – iz obupa, zaradi Šraufove neuresničene silovite želje po vrhu njegove gore. Žal jima ni uspelo, izčrpanost od prvega poskusa in vihar sta bila premočna. Teden dni kasneje smo se na ledeniku pod Lednim slapom, kamor sva jima z Marjanom prinesla hrano in pijačo, presrečni spet sešli. Občutek, da sta dala od sebe vse in poskusila nemogoče, jima je lajšal razočaranje ob nedoseženem vrhu. Vrnili smo se v bazo. Vreme se je hitro poslabšalo, zasul nas je sneg. Naslednje dni smo podrlili in pospravili šotore ter se spustili v dolino Kali Gandaki, kjer nas je sprejel peščeni vihar. Siti naporov, pomanjkanja in zmrzovanja smo zagrizli v desetine kilometrov dolgo, več dni trajajočo naporno pot do prve ceste. Najtežje je bilo Pavletu. Gora ga je zdelala še bolj kot druge, bil je hudo pomrznjen predvsem po nogah, tako da je lahko hodil le v mehkih notranjih vložkih gozdarjev. Kaj več kot razumevanja, z robotim humorjem prikritega sočutja, jaz pa še vsakodnevno zdravniško oskrbo, mu med neznosnim pešačenjem nismo mogli ponuditi. Ljudje smo v stanju bolezni in trpljenja pogosto zlovoljni, umaknjeni vase in hkrati zoprno ekstrovertirani, ko del svoje stiske zlivamo po drugih, Pavle pa je z redkimi izjemami slabih trenutkov ostal tak kot prej: prijazen, umirjen in vztrajen.

Epilog

Veselje ob velikem, presenetljivem uspehu se je z vrnitvijo domov še stopnjevalo, posebej ob dejstvu, da smo bili vnaprej odpisani, da smo imeli zelo slabe pogoje in seveda, da smo kot prvi Slovenci v Himalaji plezali pozimi in to celo v alpskem slogu. Veliko je bilo, še posebej pri meni, tudi zadoščenje ob "zmagi" nad omejenostjo telesnega. Pavle se je moral soočiti s trajnimi posledicami zmrzlin, ki pa ga niso bistveno ovirale pri nadaljevanju alpinistične kariere. Tudi Šrauf se je sprijaznil z nedoseženim vrhom svoje gore, saj je bil tudi vodja uspešne odprave nanjo. Pozneje se je večkrat čudil, kako malo je v Sloveniji odmeval naš dosežek in hkrati vedel, da nikomur od članov odprave ni bilo do prevelikega promoviranja. Žal sta Šrauf in Pavle kasneje za vedno ostala v gorah. Nama z Marjanom pa so ostali spomini na veliko, neponovljivo doživetje, ki se je začelo mnogo pred odhodom iz Slovenije, doseglo vrhunec med napetim plezanjem na Daulagiri in dramatičnim sestopom ter se zaključilo v objemu svojcev in prijateljev na domačih tleh. *V alpskem slogu so na 4. slovenski odpravi na Daulagiri (8167 m) plezali Stane Belak - Šrauf, Pavle Kozjek, Marjan Kregar in Iztok Tomazin od 1. do 4. decembra³ leta 1987. Vrh sta dosegla Tomazin in Kregar, Belak in Kozjek pa sta odnehala približno 8000 metrov visoko. Vse do danes ostaja to edini slovenski zimski vzpon na kak osemtisočak, kar je presenetljivo glede na visok nivo slovenskega alpinizma v zadnjih desetletjih.* ●

Vzhodna stena Tuheja (desno), Ledeni slap in vzhodna stena Daulagirija (v sredini) po obilnih padavinah po koncu odprave
Arhiv Iztoka Tomazina

³ Zimska sezona v nepalski Himalaji se uradno začne 1. decembra.

Spomini na turno smuko v povojnih letih

Smuka čez Pohorje leta 1955

Pri plačevanju letne članarine sem na PD Maribor izvedel, da društvo organizira smučarski pohod čez Pohorje. Še ne osemnajstletnemu dijaku 8. razreda I. gimnazije v Mariboru se mi je ta ideja zdela več kot imenitna. Da bi ne bil kljub številnim soudeležencem na poti sam, sem za načrtovani podvig navdušil še sošolca Staneta; v dvoje je bilo lažje prepričati starše o nujnosti udeležbe na pohodu.

Medalja udeležencev
Smuka 1955
Foto: Tone Štok

Ni pa bila to edina težava. Prav v soboto na dan Smuka, tako se je prečenje Pohorja tedaj imenovalo, je bila namreč po urniku najavljena šolska naloga iz slovenščine. Ne, ni pomota, takrat smo imeli pouk tudi ob sobotah, resda običajno le štiri ure. S Stanetom sva kljub urejenim in dobrim odnosom z vsemi profesorji razbijajočega srca in potnih rok pred zbornico pričakala našo tovarišico, danes bi rekli gospo, profesorico Elido Teran. V en dah sva ji obrazložila svoj namen in v strahu dodala, da je tako želeni Smuk prav na dan šolske naloge. Najprej jo je zaskrbelo, ali bova dečka to zmogla – vsem fantom je, čeprav smo bili nekaj mesecev pred maturo, pravila dečki, dekletom pa deklice. Ko sva ji zagotovila, da bo šlo, sva dobila njen pristanek na odsotnost. Za preostali del sobotnega pouka pa se pogovorita še z razrednikom, je končala razgovor.

Oddahnila sva si. Naš razrednik, profesor zemljepisa in zgodovine Viktor Gruntar, ki je z nami "trpel" že

peto šolsko leto (višja gimnazija je trajala pet let), nas je namreč ob vsaki priložnosti navduševal za (ordno) telovadbo in za svojo veliko ljubezen – kolesarjenje. Pri njem sva s Stanetom imela nekaj kredita, saj sva pod njegovim vodstvom prekolesarila Slovenijo od Maribora po Tuhinjski dolini čez Vršič v dolino Soče in čez Kras do morja ter nazaj do Postojne.

Seveda je privolil, toda šele potem, ko sva mu zagotovila, da je vprašanje šolske naloge že rešeno. Treba je bilo pridobiti še nekaj kondicije, čeprav se nama pohod, vsaj na karti, ni zdel ravno pretirano dolg. Da pa glede svoje telesne pripravljenosti le nisem imel čisto mirne vesti, kaže dejstvo, da sem sklenil na telovadbo dvakrat tedensko zvečer pri TD Partizan teči tja in domov, obut v gozdarje. Ura teka na telovadbo in po njej domov mi je prišla kar prav.

Takratni Smuk se je, za razliko od dandanašnje Smučine, začel na našem koncu Pohorja in ga prečil proti zahodu. V petek popoldne sva opravila vzpon z

Smučarska družina
pred kočjo na Pesku
Arhiv Petra Mucka

žičnico na Habakuk, nato pa za ogrevanje in zadnji preizkus opreme odsmučala na Mariborsko kočo. Ob najinem prihodu je v koči že vrvelo kot v panju – ta si je dal opraviti pri smučeh, oni pri palicah, pri mizi v kotu so se sklanjali nad zemljevidom, drugi ob radiu lovili vremensko napoved, nekaj jih je modrovalo ob šanku ... Nihče pa ni mogel skriti začudenja in spoštljivega pogleda na visokoraslo, vitko dekle, edino predstavnico nežnejšega spola na pohodu, kot nam je zaupal organizator. Bila je s koroškega konca in tekmovalka v alpskem smučanju; da je bila to znana Krista Fanedl, si danes ne bi upal trditi.

Bilo nas je vseh starosti: od mlečnozobih in takih, ki so pred nedavnim odslužili vojsko – kar je bil takrat spoštovan dosežek – do zrelih mož, temu primerno resnih. Eden teh je še posebej pritegnil mojo pozornost, kasneje je postal tudi dolgoletni načelnik mariborske GRS. Posebno tisti z odsluženo vojsko so zviška gledali na nas mlečneže. Ker pa je bil začetek pohoda določen že za šesto uro zjutraj, se je težišče dogajanja kmalu preselilo na skupna ležišča, kjer smo drug za drugim, z mislimi na jutri, tonili v plitek, nemiren spanec.

Prvo, kar smo zjutraj zvedeli, je bilo, da sneži ob močnem vetru, da je smučina zametena in naj se držimo skupaj ter sledimo vodnikom. Ko smo se pripravljali na odhod, je bilo snega že za dobro ped. Sodeč po divjem plesu snežink, vidnem v medlem soju svetilke nad vrati, ni prav nič kazalo, da se bo vreme v kratkem izboljšalo. Drug za drugim smo se podali v smučino, ki nas je peljala mimo znamenite, častiljive dame Stare bukve navkreber pod greben, kjer je začelo vražje pihati, še posebej tam, kjer se je gozd redčil in so goste snežinke pikale v obraz. Nabirale so se pod kapuco, silile za ovratnik, se tam topile in na ušesu tudi zmrzovale. V "vročici bitke" temu nisem posvetil dovolj pozornosti, in čez kak teden sem se spraševal, zakaj se mi lupi koža na ušesu.

V spomin se mi je še posebej vtisnil del poti, ki je potekal po drči.¹ Ne vem, ali so drčó – biti je morala nekje okrog Šumika – takrat še uporabljali za spravilo hlodovine v dolino ali pa je bil to le še ostanek, danes bi rekli, prvovrstne ekološke transportne tehnologije. Ni pa bila hoja s smučmi po drči popolnoma nenevarna. Ponekod speljana visoko nad terenom je bila široka ravno toliko, da si ob skrajno previdnem zapikovanju palic tik ob smučino še naletel na rahlo dvignjeno stransko bruno. Vila se je v blagih, dolgih ovinkih preko razgibanih tal in bila lepo zametena s snegom. Na robovih se je napravila snežna opast, ki je drčó varljivo širila, in če si nepripravljen zapičil palico v opast, da bi se odrinil, si jo zlahka predrl, izgubil ravnotežje in zanihal nad praznino. Na mestih, kjer so robna bruna že strohnela, so bile zožitve še posebej nevarne. Vsaj enkrat sem prav živahno potelovadil, da sem se komajda ujel. Saj poznate tisti občutek, ko je vse odvisno le še od refleksov in dimlje preplavi

tisto nedoločljivo ščemenje. Kasneje sem iz pogovorov z drugimi izvedel, da je marsikdo doživel podobno telovadbo, padel pa ni nihče. Strinjali smo se, da se po drči sproščeno giblje lahko le pravi hloed.

Na mestu, kjer smo stopili z drče, nas je pričakal možakar, ki se je kot edini odločil za tekaške smučí. Že prejšnji večer sem prvič občudoval njegove ozke, vitke *dilce*, pa vezi, čevlje in oblačila. Da ne gre več naprej, je dejal, gaženje novozapadlega snega ga je zdelalo in premočen da je s čevlji vred. Ko bo dočakal zadnjega pohodnika, po pravilu je bil to gorski reševalec, se bo odpravil nazaj proti Mariborski koči in domov. Ja, zjutraj pred štartom je nekdo pravil, da je "tisti tekač" krenil na pot že ob petih. Zakaj vraga se je odločil začeti kot prvi in s tistimi ozkimi *dilcami* gazil celec uro pred vsemi in sam? Seveda mu vprašanj nisem zastavil in odgovorov še danes ne vem.

Aha, oprema. Takrat sem imel lesene smučí z lakirano drsno ploskvijo in robniki, ki mi jih je na že obrabljene in zdrsane robove privil mizar, ki je pred tem pooblal *dilo* in naredil rob za *kante*, kot je obrazložil svoj takratni *know-how*.

Palice so bile leskove, z velikimi pletenimi krplicjami. Vezi so bile v bistvu tekaške, spredaj s kovinskimi

Na spustu je vsak ubral svojo špuro.
Arhiv Petra Mucka

¹ Lobniška drča.

čeljustmi in usnjenim jermenom, ki je objemal čevlji in ga pritiskal v čeljusti. S tako vezjo si lahko vozil le telemark, ki je danes spet v modi, takrat ga pa seveda nismo tako dobro obvladali kot nekateri danes, ali pa pluzni zavoj. Bolje opremljeni pohodniki so imeli že turne vezi. S pritrditvijo *zajle* na stranski rob smučke si peto čevlja pritisnil na smučko, če pa si jo sprostil, je bila peta gibljiva gor-dol. Torej si bil, glede na teren, alpinec ali pa tekač - pohodnik.

Dolgim zimskim hlačam smo takrat rekli španarce, obvezni so bili volnen pulover - z nordijskim vzorcem, prosim - vetrovka in *rukzak*. Oblačila seveda niso bila nepremočljiva, zato pa zajamčeno iz naravnih materialov ter v večini ročne izdelave; vsaj za kapo, rokavice, nogavice in pulover je to zagotovo veljalo. Obut sem bil v gozdarje. Nosili smo jih pozimi za vsakdanjo hojo v šolo, po opravkih in za smučanje, ter poleti za v hribe.

Prvi, vnaprej predvideni postanek z oddihom in okrepčilom je bil v Koči na Pesku. Tu smo načeli

Časa za razmislek ni bilo, ukrepati je bilo treba naglo in odločno: čimprej in čimdlje od potočka. Arhiv Aleša Gučka

vsebinsko svojih nahrbtnikov, se nalivali s čajem - *ta veliki fanti* seveda z dodatkom; možno je bilo dobiti tudi enolončnico. Čeprav časovne zapore v današnjem pomenu ni bilo, se nismo obirali; ta nam je grozila le na cilju. Pa ne tako, da te ob prekoračitvi naložijo na teptalec in odpeljejo na varno, ampak tako, da ti načelnik postaje v Slovenj Gradcu pove, da je vlak z odhodom ob 18.45 uri odpeljal v Maribor po voznem redu! To pa bi bila velika sramota, in prometnikov dvignjeni loparček je visel nad nami kot Damoklejev meč.

S Peska smo krenili proti Mašinžagi in tam je bilo treba prečiti potoček, vkovan v led in sneg, pa ravno toliko širok, da ga nisi mogel preprosto premestiti s smučmi. Postaviti se je bilo treba vzporedno z bregom, predeti eno smučko na drugi breg, prenesti težo in nato prestaviti še drugo nogo. Tako o tem govori teorija. V mojem primeru pa ni šlo skladno z njo. Ko sem prenašal drugo smučko, se je oledeneli sneg pod prvo udrl, izgubil sem ravnotežje in se komaj rešil tako, da sem z levo smučko čofnil v potoček. Presenečenje je

bilo popolno. Časa za razmislek ni bilo, ukrepati je bilo treba naglo in odločno: čim prej in čim dlje od potočka! Ocena položaja je bila pravilna, ukrepanje žal ne. Že po nekaj korakih se je mokra smučka obdala s snežno coklo, ki ni in ni hotela drseti v smučini. Pomagalo ni niti besno udarjanje s smučko ob tla ter naprej in nazaj z namenom, da bi se otrešel neljubne obloge.

Že dobri, stari vojak Švejk je učil: "Samo brez panike!" Torej najprej malo *poštampaj* stojišče, snemi smučti, z železno konico palice odbij pomrznjeno oblogo in nato z nožem ostrgaj ostanke ledu, pogrej si prezeble prste, nadeni smučti, zadegaj nahrbtnik na ramena. Kje so rokavice? Kdaj, pravijo, da že odpelje tisti vlak?! Še danes sem hvaležen Stanetu, da mi je pomagal odstranjevati posledice nepopolne teorije s smučke. Skupaj sva nato pospešila za kolono pohodnikov, ki so hodili že proti Lovrenškim jezerom.

Spusta proti Šiklarici niti strmega vzpona z njenega dna proti Jezerskemu vrhu se ne spomnim več. Spominjam pa se Jezerskega vrha z vitkim, sivim granitnim stolpom, katerega vrh je izginjal in se prikazoval iz hitro podečih se kosmov megle. Pihalo je, kot bi sam vrag hotel pomesti sneg s severne strani Pohorja in ga prenesti na južno stran, v velikih sivih zavesah, ki so občasno zagrinjale okolico in se je ta kazala vedno drugačna. Kjer je veter spihal sneg do skorje, ti je potegnili smučti naprej, in ko si se z muko obdržal, si se že pogreznil v zamet za smreko, ki je žvenketala - ali je bil to le prisluh -, ovešena z ledenimi svečkami v sunkih vetra. V zametu ti je smučti zavrlo, telo je zanihalo naprej, in preden si se dobro ujel, si bil spet na spihani skorji, smučti so spet ušle naprej; ko si zaslitil, da se ne bo dobro končalo, je bilo običajno že prepoznano. Zakopal sem z glavo naprej v zamet sipkega pršiča, tako da nisem vedel, kje je zgoraj in kje spodaj. Pršič v kapuci, za vratom, v ušesih in rokavjih. Kako naj si odpnem smučti? Kje je kapa? In kje je druga palica? Kako naj sploh pridem ven iz te *fidamane* sipine? Ko nekako le prigomazim ven, se uredim - ali me je kdo bog ne daj videl, kako veličastno sem se zložil - izkopljem palico - utrgal se je jermen - najdem kapo in uberem domnevno pravo smer naprej, je svet videti spet urejen.

Še nekaj zimskih markacij in iz meglenih tančic se počasi izlušči gmota Ribniške kočice. Vrsta prislonejnih smučti in palic ob njenem granitnem coklu priča, da nisem med prvimi. Tako lepe jedilnice do takrat še nisem videl: povsod domačnost potemnelega lesa, topla lončena peč, ovešena s kapami, rokavicami in srjancami; na mizah krožniki dišeče enolončnice, skodelice kadečega se čaja, nasmejana točajka in prelepe črno-bele fotografije ribniških smrek - lepotic; kje si, mojster; ki si jih posnel? Pa velika okna, glej, tam je naše edino dekle in povsod vedri obrazi in klepet ... Gledal sem vse to, si počasi snemal nahrbtnik, ko mi je izza nahrbtnika ali izpod vetrovke zdrsnilo za dobro lopato snega in se razletelo po lesenem podu. Vsa jedilnica je bruhnila v smeh, kaj smeh, krohot! Seveda

sem jih razumel: nekaj privoščljivosti – ali vidiš, tudi ta je vrtal nafto – in uide ti spontani smeh ob nezgodi sotrpina, ki si jo tudi sam že doživel. Situacijo poznaš in razumeš, zato se preprosto moraš nasmejati tuji, v resnici pa svoji nerodnosti in majhnosti. Ob vsesplošnem smehu in vrvežu, ki se je potem, ko se je smeh polegel, šele prav razvnel, se mi je zazdelo, da sem pravkar opravil nekakšen sprejemni izpit.

Na Ribniški koči smo si v drugo oddahnili in se okrepčali. Poleg krožnika z enolončnico smo opustošili tudi svoje nahrbtnike, kdo bo pa nosil hrano nazaj v dolino, in počasi, že nekoliko nerodnih nog, krenili proti Črnemu vrhu in Kopam.

Takrat leta 1955 smučina seveda ni bila potegnjena z motornimi sanmi ali celo s teptalcem. Smučino so potegnili tako, da so jo po posameznih odsekih nekaj dni pred pohodom presmučali planinci bodisi gorski reševalci, zadolženi za pripravo poti. Na spustih je sploh ni bilo, saj je vsak naslednji pohodnik zaradi večje hitrosti od tistega pred njim v celec potegnil svojo smer, kakor je vedel in znal. Dokaz, da ima vsaka, tudi smučarjeva glava svojo pamet, je bilo možno že takrat videti na vsakem malo daljšem spustu. S Šiklarice na primer je na Jezerski vrh vodila ena sama smučina in v njej smo v gosjem redu in složno sopihali navkreber. V spustu proti sedlu pred Ribniško kočjo pa je iz te zrasla cela pahljača smučin. Na sedlu je ponovno zmagala težnja po enotnosti, tako da smo se na Ribniško kočjo prigrizli po eni smučini.

Kop in Pungarta se ne spominjam pa tudi Partizanka mi je ostala v spominu kot "nekaj sivega levo spodaj", bila je zaprta in postanek ni bil predviden. Da si je nisem niti površno ogledal, je najbrž krivo dejstvo, da se tu začne spust proti Kaštivskemu sedlu. Hodil sem v večji skupini, ki se je zaradi opisane različnosti mnenj o optimalni smeri spusta razpršila po terenu, in nad dogajanjem pred seboj sem imel lep pregled. Marsikdo je lepo pogrnil in tudi sam nisem bil izjema.

Pretrgal se mi je jermen vezi, imel pa sem na srečo rezervnega, in uspešno rešil nastali položaj.

Glede nadaljnega poteka poti pa nisem povsem prepričan – ali smo se že s Kaštivskega sedla spustili proti dolini ali pa smo šli naprej in zavili navzdol šele s Slovenjgraškega sedla? Se kak pohodnik s koroškega konca – bilo jih nekaj, vključno z dekletom, z menij tako vsečnim koroškim *al* –, vodnik ali gorski reševalec spomni tega dela poti?

Kjerkoli že smo zavili navzdol, se je zame začel najtežji del poti. V spominu imam ozek, strm in zavit kolovoz s polkroglim, s pedjo sipkega snega prekritim poldenelimi dnom in visokimi, strmimi brežinami. Še najbolj je bil podoben progji za bob. Očitno so ga uporabljali za *štrafanje*, spravilo hlodovine s konjsko vleko v dolino. Če si spustil, je šlo prehitro, in te je kmalu zaneslo v brežino. Sledil je zdrs na dno kolovoza, zapeljal si na drugo brežino, in ko si imel polne roke dela s samim seboj, si pred seboj zagledal klobčič teles, palic in smuči sotrpinov, ki so jim pošle moči ali pa se niso mogli izogniti padlemu pred seboj. Da bi se izognil takim tudi nevarnim trkom, bom odslej pluzil, sem si dejal. Nekaj časa gre. Ko pa je za vedno bolj boleča stegna in kolena vsega preveč, zajaham prekrižani palici – kar je v normalnih okoliščinah pomenilo skrajno, obsojanja vredno sramotno dejanje – in tako poskušam vzdržati še nekaj deset metrov. In potem padeš in drugi za teboj seveda tudi. Zato smo tam kar nehali šteti padce. "Cepali smo kot muhe v prvem mrazu", je pred kratkim našo vožnjo navzdol opisal Stane.

Desetine kilometrov poti ter kdo ve koliko vzponov in spustov nam je pobralo moči. Noge niso več ubogale, smuči niso šle, kamor si predvidel, in kar naprej je "situacija uhajala izpod nog", kot je nekdo ugotovil. Prešerni smeh ob padcih je zamenjal nasmeh nemoči in ob pridušenem spodbujanju drug drugega: "Dajmo še malo, JŽ (jugoslovanska železnica) je takoj

Zasnežena Lobniška drča. Zaradi lepo speljane trase je bila med "mirovanjem" mnogokrat uporabljena tudi namesto poti.
Arhiv Petra Mucka

Kjer je veter spihal sneg do skorje, ti je potegnilo smuči naprej, in ko si se z muko obdržal, si se že pogreznil v zamet za smreko, ki je žvenketala.

Foto: Aleš Omerza

Smuči iz petdesetih let in krplice pripadajočih leskovih palic
Arhiv Aleša Gučka

za zadnjim ovinkom", smo se spuščali proti Slovenj Gradcu. Tu in tam je kdo ugotovil, da mu je med pluzenjem odletel krog s palice ali pa da se mu je izpulila železna konica palice.

Polagoma je strmina popustila, steza za bob se je razširila, pojavile so se posamezne hiše ob poti in v daljavi smo, v mraku prihajajočega večera, zagledali soj mestnih luči. V skupinicah po dva ali tri smo že v temi premagovali zadnje kilometre ravnice proti Slovenj Gradcu. Na koncu je bilo treba smuči sneti in *zbiti ko turška fana* smo cepali v železniško čakalnico. Ob iskanju suhih nogavic si v nahrbtniku morda našel še kakšen pomečkan sendvič ali prezeblo jabolko. Poiskati si moral le še koga, ki ti je bil pripravljen pomagati to pojesti, saj smo imeli presušena usta, da se še pljuniti ni dalo.

Toda na cilj smo prispeli vsi pravočasno. Otopelih misli - kdo pravzaprav je začel z idejo o pohodu - in razbolelih nog smo nato odštorkljali na vlak in popadali po lesenih klopih vagona. Potovali smo seveda skupinsko, s slovitim obrazcem K-15. Ja, takrat je po tisti beli dolini še sopihal vlak.

Kmalu smo ob ponavljajočem se ritmu udarcev vagonjskih koles zadremali tja do postaj blizu Maribora. Tam so začeli izstopati - eden v Rušah, nekaj na Studencih, utrujeno so pomahali s palicami in odropotali v temo. Glavnina je končala v Mariboru, kjer smo po dva, trije krenili v svojo smer, dokler nisem nekje na začetku

Mladinske ulice ostal sam s smučmi na rami - samo naj me kdo vpraša, zakaj nosim smuči! Pozno ponoči sem prikolovratil domov, v Kamnico. Avtobusa ne le da ob tisti uri ni bilo, ampak v Kamnico po tej strani še vozil ni.

Planinsko društvo kot organizator Smuka je pohodnikom, ki so želeli spomin na Smuk 1955 ohraniti tudi v materialni obliki, omogočilo nakup lepe medalje. Na prednji strani je reliefno upodobljen lik smučarja - pohodnika pred nakazanim grebenom Pohorja s tremi, komaj opaznimi smrekami in planinskim cvetom. Ob zgornjem robu je polkrožni napis SMUK PREKO POHORJA, ob spodnjem pa P. D. MARIBOR. Zanimivo bi bilo vedeti, čigava je bila njena zamisel in zasnova.

Na medaljo sem dolgo in nestrpno čakal. Še "toplo" sem odnesel h graverju, da je vanjo vrezal ime ponošnega lastnika in letnico opisanega dogodka.

Čudni smo, če mi dovolite posplošiti, ljudje. Toliko naporov in hotenja za plošček bronca, ki šele, ko si si ga v potu obraza prigaral, pridobi svojo ceno, in kar je še pomembneje, ceniti začneš tudi dosežke drugih. POJASNILO: V primerjavi z dandanašnjo Pohorsko smučino (maratonom od Pungarta do Areha) je bil Smuk 1955 daljši za kakih 20 kilometrov, k višinski razliki Smučine pa je treba v primeru Smuka 1955 prišteti še dodatnih 300 metrov vzpona in 1100 metrov spusta. Opisano pot smo skupaj z naštetimi postanki takrat opravili v približno dvanajstih urah. ●

Slovenska turnokolesarska pot

Bohinj

Turno kolesarstvo postaja vse bolj priljubljena dejavnost članov Planinske zveze Slovenije. Kot dodatno spodbudo za njegov razvoj je Komisija za turno kolesarstvo PZS pripravila krožno kolesarsko pot, ki obide vse pomembnejše slovenske gorske skupine, meri okoli 1800 kilometrov in premaga 50.000 metrov višinske razlike v vzponu. Slovenska turnokolesarska pot (STKP) je izrazit primer prispevka k trajnostni mobilnosti in eden izmed večjih projektov na področju kolesarjenja v Sloveniji, ki zahteva tesno sodelovanje z lokalnimi planinskimi društvi, lokalnimi skupnostmi in drugimi organizacijami na področju planinstva, turizma in gostinstva.

Osnovna trasa Slovenske turnokolesarske poti tehnično ni posebej zahtevna, nanjo želijo snovalci pritegniti širok krog turnih kolesarjev, je pa ponekod naporna, ponekod je treba kolo tudi potiskati, vendar nikjer nositi. Pot vodi po neprometnih stranskih cestah, poljskih poteh, gozdnih vlakah in stezah. V priporočeni smeri je za dobro pripravljene kolesarje vozna skoraj v celoti. Speljana je tako, da pogosto

vodi mimo železniških postaj, s čimer želimo spodbuditi obiskovalce, da se do izhodišč večdnevni etap pripeljejo z vlakom.

Bohinj, ki je turistični cilj zaradi svoje izjemne lege, naravnih danosti in bogate kulturne dediščine, privablja obiskovalce z vsega sveta. Le kdo še ni občudoval lepot Bohinjskega jezera, se ob pogledu na slap Savica spomnil na dr. Franceta Prešerna, se z nihalko

*Na planini Javornik
na Pokljuki*

Foto: Grega Šilc

Tihožitje
Foto: Grega Šilc

povzpel v čudovit gorski svet smučišča Vogel ali se sprehajal v idiličnih koritih Mostnice? V skoraj vsaki bohinjki vasi je možno poskusiti tradicionalne bohinjke dobrote, pa naj bodo to pravi bohinjki žganci iz rdeče koruze trdinke, bohinjki sir ali znameniti mohant, ki mu na svetu ni enakega. Do vseh

omenjenih posebnosti in do vseh vasi v Bohinju se lahko obiskovalci brez velikega naprezanja pripeljejo tudi s kolesom in v eno združijo dve čudoviti dejavnosti: aktivnosti v naravi in spoznavanje kulture in tradicije ljudi na nekem območju.

V Bohinju smo veseli, da sta kar dve etapi STKP

Etapa 4 Slovenske turnokolesarske poti (STKP): Petrovo Brdo–Uskovnica

Trasa: Petrovo Brdo–Soriška planina–Bohinjska Bistrica–Bohinjsko jezero–Uskovnica

Kontrolne točke: Brunarica na Soriški planini, gostišče Danica/kamp Danica v Bohinjski Bistrici, Turistično društvo Bohinj (TIC) - Ribčev Laz, Planinska koča na Uskovnici

Zahtevnost vzponov: V2, ponekod V3

Zahtevnost spustov: S2, ponekod S3

Maksimalna višina: 1281 m

Višinska razlika: 1648 m

Dolžina: 43,6 km

Izhodišče: Petrovo Brdo, 804 m

Koče: Koča na Petrovem Brdu, 804 m, telefon 041 320 966; Litostrojska koča na Soriški planini, 1281 m, telefon 041 879 267; Brunarica na Soriški planini, 1281 m, telefon 040 565 891; Planinska koča na Uskovnici, 1154 m, telefon 04 572 32 13, mobilni telefon 031 341 821

Sezona: Kopna sezona

Vodnik: <http://pzs.si/ktk/wpstkp/2016/04/11/koca-na-petrovem-brdu-brunarica-na-soriski-planini-bohinjska-bistrica-bohinjsko-jezero-planinska-koca-na-uskovnici/>

Zemljevida: *Bohinj*, PZS, 1: 25.000; *Bohinj*, Sidarta, 1: 25.000

Opis: Od Koče na Petrovem Brdu nadaljujemo pot proti Sorici

in začnemo prvi vzpon po cesti skozi gozd. Odpre se nam pogled na vasici Zgornjo in Spodnjo Sorico in Škofjeloško hribovje v daljavi. Po glavni cesti se pripeljemo do gostišča Brunarica na Soriški planini (k. t.), z Bohinjskega sedla, 1277 m, pa se po prometni regionalni cesti spustimo v bohinjko dolino (Previdno!). Po 2,5 kilometra zavijemo ostro levo na gozdno cesto, ki pelje proti Orožnovi koči in se za krajši čas izognemo prometni asfaltirani cesti. Po približno 2,5 kilometra zavijemo desno (naravnost Orožnova koča in Vrh Bače), nadaljujemo čez planino Strme in se z ostrim zavojem na levo priključimo prometni regionalni cesti. Spustimo se v dolino mimo Nemškega Rovta do Bohinjske Bistrice, kjer pri tovarni LIP, tik pred mostom, zavijemo desno ter se skozi Bohinjsko Bistrico pripeljemo do mosta čez potok Bistrica. Za mostom spet zavijemo desno in zapeljemo v Kamp Danica (k. t. na recepciji) oz. do gostilne Danica (k. t.) v neposredni bližini. Po asfaltni kolesarski stezi, ki pelje čez Savo Bohinjko, pripeljemo do druge prednostne kolesarske steze, kjer zavijemo levo. Vozimo skozi vas Brod, tik pred vasjo Savica pa se na razcepu držimo desne – urejena kolesarska steza nas vodi ob Savi Bohinjki – da se pripeljemo do mosta čez potok Mostnica (desno Stara Fužina), in nadaljujemo čez most in levo po glavni cesti do Bohinjskega jezera. Na križišču zavijemo levo in se kmalu pripeljemo do TIC Bohinj (k. t.), ki je v pisarni

Pravila obnašanja znotraj območja Triglavskega narodnega parka

Vse ljubitelje gora in gorskega kolesarstva vabim v Bohinj. Zavedati se moramo dejstva, da leži doberšen del Bohinja znotraj območja Triglavskega narodnega parka in da na tem območju veljajo posebna pravila obnašanja. Zelo prav nam bodo prišla tudi priporočila Združenja planinskih organizacij alpskega loka (CAA), ki pravijo:

1. Zdravi na kolo.
2. Skrbno načrtujte.
3. Kolesarite samo po ustreznih poteh.
4. Preglejte svoje kolo.
5. Poskrbite, da imate s seboj vse, kar potrebujete.
6. Vedno nosite čelado.
7. Pešci imajo prednost.
8. Uravnajte svojo hitrost.
9. Za seboj ne puščajte ničesar.
10. Pomislite na živali.

Upoštevajmo vse zgoraj omenjeno in se vidimo na kolesu v Bohinju.

speljani po čudoviti bohinjski dolini, kolesarji pa v dnevnik STKP odtisnejo žig poti na treh kontrolnih točkah. Že etapi sami po sebi kolesarja popeljeta mimo mnogih bohinjskih posebnosti, če pa samo malo zavijemo s poti, se pojavijo nove in nove možnosti za odkrivanje čudovite narave in spoznavanje ljudi, ki živijo v tej alpski dolini.

Bohinj obiskovalcem ponuja tudi kar nekaj možnosti za nastanitev v hotelih, zasebnih hišah, ki so kolesarjem prijazne, in planinskih kočah malo više. Zelo

Turističnega društva Bohinj (desno pri trgovskem središču). Nadaljevanje vodi nazaj po isti poti do jezera, čez kamniti most mimo 700 let stare cerkve sv. Janeza Krstnika proti Stari Fužini. Po nekaj sto metrih zavijemo desno z glavne ceste na most čez potok Mostnica in takoj zavijemo levo na kolesarsko pot proti Stari Fužini. Nekaj časa vozimo ob Mostnici, nato prečimo potok Ribnica in kmalu zavijemo levo v središče vasi (naravnost modra kolesarska tabla). Spustimo se do gostišča Mihovc, kjer zavijemo levo proti Planšarskemu muzeju. Od tam zapeljemo v podhod (domačini ga imenujejo Štibljc) in nato naravnost do konca ulice, kjer zavijemo desno. Po nekaj metrih na ovinku zapustimo cesto in se priključimo poti proti vasi Studor. Na križišču pri majhni kapelici zavijemo levo in peljemo mimo drugega muzeja v zgornji bohinjski dolini, to je Oplenove hiše, do gozdne ceste, ki se počasi vzpenja na Pokljuko in po približno uri vzpona pripeljemo do Koče na Uskovnici.

Etapa 5 Slovenske turnokolesarske poti (STKP): Uskovnica–Krma

Trasa: Uskovnica–Goreljek–Krma

Kontrolni točki: Šport hotel Goreljek, Kovinarska koča v Krmi

Zahtevnost vzponov: V2

zanimivo je lahko na primer bivanje v kampu Danica v Bohinjski Bistrici, saj se lahko na začetek ture odpravimo z vlakom skozi bohinjski predor iz Bohinjske Bistrice do Podbrda in tam začnemo kolesarjenje z vzponom na Soriško planino. Trasi sledimo po navodilih, ob zaključku na planini Uskovnica pa nas čaka čudovit spust nazaj v zgornjo bohinjsko dolino do Srednje vasi in se nato čez Senožet ali Jereke vrnemo v Bohinjsko Bistrico. ●

Viri:

<http://pzs.si/novice.php?pid=11030>

<http://pzs.si/ktk/wpstkp/>

Planinsko društvo Srednja vas v Bohinju: www.pdsrednjavas.si/

www.pdsrednjavas.si/

Planinsko društvo Bohinjska Bistrica: www.facebook.com/profile.php?id=100012926733842&fref=ts

www.facebook.com/profile.php?id=100012926733842&fref=ts

Postanek pri spomeniku štirim srčnim možem v Ribčevem Lazu
Foto: Grega Šilc

Zahtevnost spustov: S2, mestoma S3

Maksimalna višina: 1515 m

Višinska razlika: 696 m

Dolžina: 40,6 km

Izhodišče: Uskovnica, 1154 m

Koče: Planinska koča na Uskovnici, 1154 m, telefon 04 572 32 13, mobilni telefon 031 341 821

Vodnik: <http://pzs.si/ktk/wpstkp/2016/04/16/planinska-koča-na-uskovnici-sport-hotel-goreljek-kovinarska-koča-v-krmi/>

Zemljevidi: *Bohinj*, PZS, 1: 25.000; *Bohinj*, Sidarta, 1: 25.000; *Julijske Alpe*, Sidarta, 1: 50.000; *Julijske Alpe, vzhodni del*, PZS, 1: 50.000

Opis: Od Planinske koče na Uskovnici nadaljujemo vožnjo skozi kratko sotesko mimo potoka Ribnica. Po krajšem vzponu pripeljemo do križišča (domačini ga imenujejo Razpotje), kjer zavijemo desno proti planini Zajamniki (levo Rudno polje). Gozdna cesta se kmalu začne naglo vzpenjati, nato zavijemo desno na planino Zajamniki z značilno postavitvijo stanov v ulico. Nadaljujemo po razgibani gozdni cesti nad planinami Peči, Konjska dolina in Jelje na Goreljek (Šport hotel, k. t.) in naprej čez planino Javornik proti Kleku, nato pa se spustimo v dolino Radovna. Na koncu doline se moramo dvigniti v dolino Krma in kmalu smo na koncu etape pri Kovinarski koči.

Marta Krejan Čokl

Pocar, ki je mislil, da bo pilot

Aljaž Anderle

Potem je šla stara država v *franže*, on pa je postal plezalec. Aljaž Anderle je eden redkih Slovencev, ki se preživljajo s tem, kar je za večino ljudi prostočasna dejavnost, za nekatere vztrajnejše in bolj zagrizene hribovce pa še "nekaj za zraven". Kot *mulc* je menda po okoliških skalah in ruševinah počel take neumnosti, da ga je danes malce strah pomisliti na to, vendar so ga ravno tiste neumnosti že v osnovni šoli usmerile na pravo in varnejšo pot v svetu, ki ga je tako zelo privlačil: v alpinistično šolo. In od takrat je alpinizem v vseh mogočih oblikah njegovo življenje.

Ali pa je vse v njegovem življenju povezano z alpinizmom. Bil je eden prvih tekmovalcev v lednem plezanju pri nas, še vedno je eden najboljših lednih plezalcev na svetu, je eden od začetnikov kombiniranega plezanja v Sloveniji, alpinistični inštruktor, gorski reševalec, gorski vodnik, pisec strokovnih prispevkov o plezanju (tudi v našem *Vestniku*), pogosto testira alpinistično opremo in vedno je na voljo za navete.

Sestop z Grossglocknerja z gostom na vrvi Arhiv Aljaža Anderleta

Aljaž, se človek rodi kot alpinist ali to postane?

Postane, ko očara komisijo na izpitih za alpiniste. (*Smeš.*) No, predvsem si moraš to zares želeči, plezanje in hribi te morajo pritegniti, to moraš čutiti v sebi. Vse skupaj ti je lahko olajšano, če se rodiš z določenimi *predispozicijami* za to ali pa si socializiran v okolju, ki to spodbuja in sprejema, še zlasti če je to družina.

S sedemindvajsetimi leti, torej precej pozno, ste se začeli poklicno ukvarjati z alpinizmom. Na kak način? Kako je bilo pred tem?

Prej sem se pa nepoklicno, od dvanajstega leta. Bilo je še bolje. Popolnoma spontano, nedolžno, radovedno ... Vendar v začetnem obdobju, ko sem vzporedno hodil v šolo, na univerzo, nikoli nisem mogel biti popolnoma absorbiran v gore. Študij me je iskreno zanimal. V tistem času nisem pisal strokovnih člankov o alpinistični opremi, temveč o varnostnih vprašanjih za revijo *Obramba*, veliko več kot o alpinistični zgodovini sem vedel (in še vedno vem) o politični in vojaški zgodovini, letalstvo je bilo pa tako ali tako moja strast od otroštva. Po diplomi pa sem si na križišču, ko je šla ena cesta v nadaljevanje študija in poklicno kariero, druga pa v alpinizem, izbral tisto, ki sem jo. Posvetil sem se plezanju, predvsem lednemu. Začel sem delati s pokrovitelji, Petzlom, Mammutom in Adidasom, postal gorski vodnik. Nikoli nisem gledal nazaj.

Alpinizem, kakor pogosto slišimo, zahteva celga človeka, torej prinaša veliko odrekanja. Kako je živeti s tem?

Če ti je tako življenje pisano na kožo, potem ni težko. Zaupati moraš vase in slediti svojim sanjam. Na zunaj je to razen romantičnosti, sanjskosti lahko videti kot lahkomiselnost, sebičnost, boemstvo, neodgovornost. Življenje sicer lahko postane drugačno kadar koli. Samo odločiti se moraš. Obstajajo stvari, ki me

zanimajo in ki so se me dotaknile do te mere, da bi jih lahko spoznaval tako intenzivno kot gore. Mogoče kdaj. Tudi za pilotiranje še ni prepozno.

Včasih kdo reče, da je alpinizem njegovo življenje ali kaj podobno patetičnega. Zase tega ne bi rekel. Čeprav se z njim ukvarjam več kot 30 let alpinizem NI moje življenje. JE pa njegov pomembni del. Je katalizator notranje preobrazbe. Pomeni mi najvišjo stopnjo šole za življenje. Pa še službo povrhu. Zato ga v prostem času zganjam čedalje manj in manj. Ker od preobilja ni nič dobrega, tudi ne prostora za še kaj drugega. Vprašanje je, kaj narediti s tem, kar ti alpinizem prinese, kar te nauči ... Če si pozoren, je tega namreč precej. Izkušnje lahko preprosto ohranjaš zase, lahko soliš pamet drugim, lahko prodajaš zgodbe o svojih sanjah, ki jih potem berejo tisti, ki si ne upajo slediti svojim. Vsak posameznik vidi svoj smisel: športni dosežek, samospoznanje, preseženo težavnost, medijsko odmevnost, zaslužek, beg pred samim sabo, življenjske izkušnje, zmago nad ...

Ampak v resnici, čisto objektivno, smo le vaški posebeneži, ki pišejo zgodbe o dogajanju na svojem dvorišču. To je treba nekako preseči. Zgodba z mojega dvorišča govori o tem, kaj lahko človek odnese od tega, da skače naokrog po svetu in išče zimo in led. Kaj lahko ima od tega Svet, je pa drugo vprašanje, in odgovor nanj neprestano iščem.

Marsikdo si predstavlja, da je lepo živeti od alpinizma. In vendar lahko vsak, ki ima vsaj malo izkušenj s tem, potrdi, da je ta kruh vseeno precej trd, poleg tega pa je v primerjavi z običajnimi poklici precej bolj tvegan in ima "omejen rok trajanja" ...

Je več lepega kot ne. Negotovost in tveganje sta pač del igre. Vztrajanje in obstoj pri meni temeljita na zupanju in veri, da se bodo stvari vedno sestavile tako, kot se morajo, in da bo vse v redu. Kar se pa roka trajanja tiče – nič ne traja večno. Ne razmišljam o tem, kje bom čez toliko in toliko let. To bom videl takrat in vem, da bo vse tako, kot je treba. Tudi če me sploh ne bo več v tem svetu.

Menda ste perfekcionista. Je tudi to razlog, da ste tako predani temu, kar počnete?

Ne. Ker nisem perfekcionista. Nikoli ne iščem popolnosti v ničemer, s čimer se ukvarjam. Pravzaprav v popolnost ne verjamem. Ne v fotografiji, ne pri vzponih, ne pri hrani, ne na kolesu, ne pri ljudeh. Samo na izpitih za alpiniste. (*Smeš.*) Pomembno mi je, da je nekaj kakovostno, zdravo, posebno, varno, zanesljivo, lepo, navdihujoče ... Skratka, navdano s pozitivnimi čustvi in funkcionalnostjo. In da je vedno prostor za izboljšave. Nisem torej perfekcionista, sem pa lahko kritičen, dosleden, izbirčen in zahteven, ko je treba – predvsem ko gre za preizkušanje novosti in poučevanje. Predanost je pa posledica odnosa, torej ljubezni.

Mirnost in zbranost v ledu

Foto: Anja Peternelej

Gorko kolesarjenje
ima veliko skupnega z
alpinizmom.
Foto: Anja Peterneelj

Vsak si želi opravljati sanjski poklic, vi očitno ga, ampak vsaka medalja ima dve plati ...

Sanjski poklic praviloma ne bi smel imeti negativnih plati. Po drugi strani je pa res, da so tudi sanje včasih moraste. Ampak ravno takrat nam morda sporočajo kaj pomembnega. Najbolj pomembno je, da znamo vedno priti iz težav in črpati energijo in motivacijo iz lepega, dobrega. Vreme se vedno zjasni, poškodbe se zacelijo, pridejo novi gostje, delamo lahko povsod po svetu. Po drugi strani pa taka služba prinaša potencial za poškodbe, veliko odgovornosti in tudi stres. Tudi možnost, da se lahko ubiješ. Vsega tega se zavedaš, a ker počneš nekaj, v čemer si se našel in ti je pisano na kožo, greš vedno lahko čez in naprej.

Je gorsko kolesarstvo, s čimer se ukvarjate zadnja leta, posledica temnejše plati medalje ali bolj dobra priložnost, saj je tudi kolesarjenje vaša strast?

V gorsko kolesarstvo sem se malce bolj poglobil po poškodbi kolena, ki sem jo staknil med smučanjem na Norveškem. Ker sem *pocar*, moram v učenje vlagati veliko energije in časa, da bi prišel do ravni, ki jo imam pri plezanju. Kolesarjenje zagotovo vidim kot priložnost za delo, dopolnilo in razširitev svoje osnovne vodniške dejavnosti. Gorsko kolesarstvo je na športno turistični sceni najboljša priložnost in potencial. Hkrati pa ima z alpinizmom dovolj podobnosti, da ju zlahka dopolnjujem, tudi poklicno. Glede na položaj v Sloveniji pa potrebuje tudi čim več predanih ljudi.

Zanimivo je, da so vrhunski alpinisti individualisti, ki iščejo mir in samoto, hkrati pa jih tržna logika sili v ekshibicionizem, torej izpostavljanje v medijih in posledično prepoznavnost. Spomnimo se na primer Tomaža Humarja. Kako se spoprijemate s tem?

Humar je dvignil vrhunski alpinizem na raven *biznisa*, hkrati pa prenesel medijsko gladiatorstvo na tem področju na novo raven. Svet se vrti vedno hitreje in

danes lahko vsak, ki ima pet minut časa in svoj *ego* na *selfie sticku*, naredi enak ali večji medijski bum z nekim projektom, ki ga s pomočjo socialnih medijev vsili sledilcem in klasičnim medijem, ki, žal, prevečkrat črpajo snov za svoje zgodbe na Facebooku in podobnih kanalih.

Doživel sem medijsko anonimnost, medijsko privlačnost, medijsko odvisnost, zdaj pa sem v fazi medijskega distanciranja, ker je scena postala smešna, nepregledna in nasičena s pozornosti željnimi samovšečki brez vsebine. Dejavnosti na prostem se vedno pomakajo v pretiravanje ... Pred dvajsetimi leti v ekstremizmu, potem v adrenalinu, danes v avanturizmu ... Avantura ... no, čeprav so merila za avanturo osebno različna in je za nekoga avantura to, kar je za drugega sprehod po parku, pa realno gledano avantura pomeni, da tvegaš vse. Da prestopiš točko umika. Da ni pomoči na dosegu roke ali telefonskega klica. In da so tvoje odločitve vse, kar imaš. Avanture se torej ne dogajajo prav pogosto v življenju. Kvaziavanture pač.

Kar počnem zasebno, ni stvar množic. Medijem se ne izogibam, jih pa tudi ne iščem. Skozi njih želim predvsem deliti ali objavljati stvari, ki odpirajo oči, pomagajo ali učijo. To je edino, kar danes potrebujemo – gladiatorjev, klovnov, *estradnikov* in pozerjev imamo že od starega Rima naprej dovolj. Imam pa težave sam s sabo, ker naš poklic v sodobnem svetu zahteva sodelovanje v tej igri izmenjavanja vtisov in objavljanja zgodb, ponudb in izkušenj na spletnih straneh, v želji, da bi si zagotovili delo. Upam, da bom lahko vedno vztrajal zgolj na obrobju tega vrtinca.

A najbrž se morate tudi zaradi pokroviteljev pojavljati v javnosti. Kaj konkretno oni pričakujejo od vas?

Vse. Prostituiranje na Facebooku, nakladanje na Twitterju, blefiranje na Youtubu in vse, kar je še "jumbo plakat kanalov" sodobnega časa. (*Smeš.*) V resnici pa nič izmed tega, ampak to je poslovna skrivnost.

Z vašim delom so povezane tudi zgodbe, ki jih je težko pozabiti in še težje deliti. Kako se spoprijemate z dogodki, ki zaznamujejo slehernega alpinista – z izgubo, nesrečami, poškodbami?

Razmišljam, v čem so naše zgodbe drugačne od zgodb kogar koli drugega na svetu. Mislim, da le v tem, da se dogajajo nam in okoli nas. Srečevanje z izgubami, nesrečami in njihovimi posledicami je na prvi pogled obremenjujoče, ampak vseeno gre le za naš svet, z njegovimi značilnostmi ... Le za različico katerega koli drugega sveta. Nič nenavadnega ni, če se v gorah zgodi nesreča. Lahko je boleče, težko doumljivo, a hkrati neizogibno. Vsakemu izmed nas se lahko kaj zgodi, kadar koli. Tega se zavedam, zato sem za vsak nov dan posebej hvaležen. Dogodkov in obratov v življenju ne moremo vedno predvideti, jih preprečiti niti se jim izogniti. Največ, kar sami lahko storimo, je, da delamo čim manj napak in se dobro zavedamo, kaj počnemo. Če se kaj zgodi, pa je treba prepoznati razloge, jih sprejeti in se iz njih kaj naučiti. Zase in za druge.

Smo po vašem mnenju Slovenci dovolj previdni ali se precenjujemo in si prevečkrat vzamemo to, kar nam po naše pripada? Vsak mora na Triglav, plezanje je vedno bolj popularno, vsak pa ima pravico to početi, čeprav brez znanja ...

Slovenci smo bili navajeni vse stvari početi sami. Tako smo zrastle, bili vzgojeni in tako so stvari delovale. Do nedavnega. Današnje generacije so malo drugačne. Če že kot otrok ne znaš pasti in se pobrati, si sam zakrpati rane, stisniti zob in prevzeti odgovornosti za svoja dejanja in odločitve, potem boš v resnejših situacijah najbrž imel težave. Oziroma boš hitro odvisen od pomoči. Današnja mladina ima manj izkušenj v naravi, na terenu. To je ena plat, torej zmanjšana kompetentnost. Druga plat zgodbe pa je *trendovstvo*. V času, ko je en teden popularno nekaj, naslednjega pa nekaj drugega, bi vsak rad preizkusil vse in hkrati nič. Samo zato, da se bo postavil pred drugimi ali jih posnemal. Redko kdo se zaveda, kako smešno je to videti in kako nevarno lahko postane.

Ljudje se zaradi različnih razlogov udeležujejo raznih izobraževanj, ki niso vedno "uradna". Se vam zdi to sporno?

Ma, ne vem ... Sporno ni, je pa včasih žalostno ali nerodno, ker tudi sam pogosto tekmujem na tem trgu s ponudbami, ki so *dumpinske*. Je pač tak trg. Na njem nastopajo šalabajzerji, profesionalci, *bleferji*, strokovnjaki, povzpetniki, legende, mojstri za vse ... Kupci pa dobijo, kolikor dobijo. Če so zadovoljni, super. Vsaka intenzivna in površna stvar se lahko hitro izkažeta za nezadostno. In cena je pogosto premo sorazmerna s kakovostjo tovrstnih storitev, učinek pa obratno sorazmeren.

Če bi se vaši otroci začeli ukvarjati z alpinizmom in bi si izbrali podobno ali enako pot kot vi, kaj bi jim svetovali?

Če bodo prišli do te točke, jim ne bo treba ničesar svetovati, ker bodo, tako kot jaz, ravnali predvsem po svojem občutku. In to bom sprejel.

Na začetku ste rekli, da je bilo bolje, ko se s plezanjem niste ukvarjali profesionalno. A vendar me zanima, ali do tega še čutite tisto prvinsko strast.

Če gre za potrebo, da v vsakem trenutku mislim le na to, kako bi kaj preplezal, če moram nujno zlesti na vsako zanimivo skalo ali stavbo, če izkoristim vsak trenutek za pogovor o plezanju ali trening, potem nikakor. Ta čustva so izzvenela enkrat vmes na tej več kot tridesetletni poti, in prerasla v ljubezen. V razumevanje, v željo po učenju, prenašanju in spoznavanju. Ko grem plezat, s skalo vzpostavljam intimen stik, dialog, še zlasti pa z ledom, ki je najmanj razumevajoč do vsega nasilnega, nastopaškega ali izizzvalnega. Enakega odnosa si želim na gorskem kolesu, le da me tam včasih še vedno zanese ... In takrat pridejo buške.

Kako ste se v vseh teh letih v gorah spremenili? Je drugačen tudi vaš pogled na varnost in natančnost?

Gore te naučijo ponižnosti, hvaležnosti in spoštovanja. Umestijo te v tvoje lastno mesto v veselju. Zaveš

se svoje majhnosti, postavljen si pred zrcalo, ki te sleče v dno duše. Tako počasi začneš razumevati sebe, druge in se spreminjati. Rdeča nit vsega pa je sledenje svojim sanjam, spoznavanje sebe in učenje. Še vedno počnem nevarne stvari, kot vsa ta leta. Še vedno moram iskati meje, hoditi po njih in kukati na drugo stran, se učiti iz izkušenj, zaupati in biti hvaležen. Pogled na varnost se je spremenil zaradi izkušenj in prask. Na podlagi lastnih spoznanj lahko najbolje spremeniš in popraviš svoje delovanje.

Katera je vaša najljubša knjiga, povezana z alpinizmom?

Usoda je lovec Ernesta Ganna. Res, ni alpinistična, čeprav je zaradi vzporednic najboljše knjigo o alpinizmu, kar sem jih prebral. Govori o predanosti, učenju, zaupanju in želji po dožemanju delovanja Usode. Od alpinističnih je pa to že vse od njenega izida Lenarčičeva *Smisel in spoznanje*.

Ali po vašem mnenju drži, da je lažje najti srečo v gorah kot pa jo obdržati v dolini?

Hm ... Moje mnenje o tem ne obstaja. Vem le to, da sreča ni nekaj, kar se najde. Sreča je stanje duha, naša notranja izbira. Če smo srečni le v gorah, potem je to iluzija nečesa, česar v resnici nimamo. ○

Za Mammut je Aljaž s skupino drugih alpinistov poskrbel za neverjetne fotografije. Foto: Mammut

Spomin še živi

Olimpijci na Mangartu

Prvotno kočo na Mangartu nad zadnjim predorom je v letih 1873 do 1875 zgradila beljaška sekcija Nemško-avstrijskega planinskega društva. Po delnem uničenju med prvo svetovno vojno jo je leta 1924 obnovilo italijansko planinsko društvo CAI iz Trsta. Po nemškem požigu koč v drugi svetovni vojni je bila v letu 1956 zgrajena nova planinska kočica tik pod sedlom, kjer se mangartska cesta razkolje, vendar je sčasoma povsem propadla. Ko so to kočico leta 1981 zaprli, je bila v nekdanji obmejni stražarnici (ta je služila varovanju rapalske meje kot del druge cone alpskega zidu – Zona di Resistenza) urejena začasna kočica, ki deluje še danes. Leži sredi obširne planote pod Mangartskim sedlom, v Jami na 1906 metrih, v zahodnem vznožju kupole Mangarta. Kočica je bila odprta 1. julija 1983; z njo upravlja PD Bovec, od samega začetka pa sta oskrbnika Vanda in Erik Cuder.

Kočica je priljubljena in poznana planinska postojanka med domačimi in tujimi planinci. Še bolj pa je bila priljubljena (in obiskana) prejšnja kočica, ki je zaradi neustreznega ravnanja odgovornih žal propadla. Bila je lažje dostopna, saj se je nahajala na samem križišču mangartske ceste. Večkrat se je v njej zglasil poznani dolgoletni predsednik Planinske zveze Slovenije dr. Miha Potočnik ter pohvalil ustrezljivo osebje in pestro pristno domačo ponudbo. Zaradi lahke dostopnosti so govorili, da bi v bodoče lahko prerasla v visokogorski hotel, postala bi večja kot kočica na Kredarici, vendar se je to iz številnih vzrokov izjalovilo. Verjetno pa bi tak objekt močno okrnil in obremenil visokogorski prostor.

Podobno kot danes je bila kočica odprta od sredine junija do konca septembra, oktobra samo čez vikende, za domače planince iz Bovca pa tudi za prvomajske praznike. Nudila je prenočišče za trideset gostov, kar je bilo v sezonskih konicah večkrat prekoračeno ... Najbolj sta bila priljubljena čaj (krščen s šilcem domačega) in raznorazne slovenske enolončnice. Kljub temu da je bila makadamska cesta dobro vzdrževana (v sezoni sta skrbela zanjo dva cestarja), so večino gostov predstavljali domači slovenski planinci, ki jih je bilo neprimerljivo več kot danes. Ob vrhuncih sezone pa je povprečen dnevni "obisk" ceste znašal okoli sto vozil, pretežno premožnejših Avstrijcev in Italijanov, ter do enajst avtobusov, ki so na Mangartsko

Skupinska fotografija pred kočico leta 1967. Od leve proti desni stojijo Marjan Jemec (trener), Teofil Luetič (zdravnik), Jože Senica (trener), Milenko Kersnič, Anton Mavrič (oskrbnik), Miloš Vrtič, Janez Brodnik, Miro Cerar, Božo Rafajlovič (Sarajevo), čepijo pa Tine Šrot, Anica (oskrbnikova sestra – kuharica) in Avgust Küssel. Arhiv Antona Mavriča

sedlo dnevno (skupaj z vodniki) vozili nizozemske goste, nastanjene v Bovcu.

Zaradi bližine meje z Italijo so se od tu dogajali številni pobegi čez mejo, ki so jo nadzorovali graničarji z bazo v zdajšnji koči. Oskrbnik se je oskrboval v Bovcu ali bližjem Rablju (Cave del Predil), namesto v hladilniku so se živila hladila v bližnjem snežnem plazju. Problem pa je predstavljala oskrba z vodo, saj je bila odvisna izključno od padavin.

Leta 1967 je od 25. julija do 10. avgusta v neposredni bližini koč potekal poletni pripravljalni tabor slovenskih letnih olimpijcev, udeležencev na poletnih olimpijskih igrah 1968 v Ciudad de Mexico. Točno določeno prehrano je pripravljaval oskrbnik koč, spremljal jih je tudi zdravnik. Zaradi podobne nadmorske višine, kot so jo imeli kasneje na samih olimpijskih igrah, in zaradi lahkega dostopa so si izbrali prav Mangartsko sedlo. To je pripomoglo k odlični promociji območja,

saj sta priprave športnikov spremljala radio in televizija iz Beograda. Na športnih napravah, ki so bile postavljene v okolico koč, so vadili večkrat dnevno. Na povabilo Bovčanov so promocijsko nastopili tudi pri njih v Bovcu. Vseskozi so pisali in beležili potek priprav v dnevniku, ki je ohranjen še danes. Kljub vloženim naporom na olimpijadi ni bilo pričakovanih rezultatov. Spominjamo se lahko samo osvojene zlate kolajne Mira Cerarja v gimnastiki na konju z ročaji. Vsi udeleženci priprav pa skupaj s svojimi družinami ohranjajo lep spomin na priprave na Mangartu, saj se vsakih deset let snidejo z družino tedanjega oskrbnika Antona Mavriča, ko na njegovem vikendu v Loški Koritnici priredijo piknik. Tradicionalno obiščejo Mangartsko sedlo, nekateri tudi vrh Mangarta. Ob vsaki obletnici pripravijo še manjšo razstavo fotografij s priprav, ki je lahko zanimiva tudi kot turistična ponudba. Letos je minilo pol stoletja in spomin še vedno živi!

*Koča na Mangartskem sedlu (1956–1981)
Arhiv Antona Mavriča*

PLANINSKI KOLEDAR 2018

Naročila sprejemamo po e-pošti
koledar@pzs.si

preko spletne trgovine
https://trgovina.pzs.si

in na brezplačni tel. številki
080 18 93 (24 ur na dan, vse dni v letu)

Cena z DDV: **4,50 €**

Janja Lipužič

Čaroben rožnat odsev nekdanjih vrtov

Ual di Fassa

Če bi Fassanski Dolomiti svoje posnetke objavljali na družbenih omrežjih, stavim, da bi vsečke šteli v milijonih. Pravzaprav jih, le da v njihovem imenu to počnemo navdušeni obiskovalci. In se vsečkamo med seboj. Alpinisti kolesarje na etapi *Gira* čez katerega od visokogorskih prelazov, smučarji gornike v adrenalinskih feratah sredi navpičnih sten, seniorji mlade družine na transverzalah med planinskimi kočami, najstniki drzne deskarje v celcu, ki prši v azurno modrino neba, in ti spet one prve. Dolomiti so fenomen, dolina Fassa pa fenomenalno izhodišče za njegovo raziskovanje.

*Dolina Vajolet v osrčju Catinaccia/Rosengarten je eno najlepših gorskih okolij nad dolino Fassa.
Foto: Janja Lipužič*

Jugozahodni del Dolomitov spada pod avtonomno deželo Trentino-Alto Adige/Trentino-Südtirol. Tipična alpska dolina Fassa leži dobrih petdeset kilometrov vzhodno od Bolzana ob reki Avisio. Na dvajsetkilometrski razdalji povezuje smučarski središči Canazei na severu in Moeno na jugu. Od tam

se nadaljuje v dolino Fiemme, ki je Slovincem ostala v spominu po zmagoslavju Francija Petka na svetovnem prvenstvu v smučarskih skokih leta 1991 v Predazzo. Dolina se skriva za pregovornimi devetimi gorami in devetimi vodami in skoraj toliko cestnimi prelazi. Iz Bolzana se vanjo prevalimo čez prelaza

Costalunga/Karrer, 1752 m, precej višjo oviro predstavljata visokogorska Pordoi/Pordoijoch, 2239 m, in Sella/Sellajoch, 2244 m, v severnem zatrepu doline. Svet na vzhodu odpirata prelaza Fedaia, 2056 m, pod Marmolado in San Pellegrino, 1918 m, ki gravitira nižje proti Bellunu.

Fassa je ime celotne doline pa tudi nekakšen "priimek" nekaterih manjših krajev v dolini, ki se jim na kratko reče Vigo, Campitello in Pozza (di Fassa). Tu so še zaselki Campestrin, Soraga in Mazzin ter že omenjena Canazei in Moena. Gre za eno turistično najrazvitejših območij Dolomitov, pri čemer je poletna sezona vsaj enakovredna zimski. Če že moram izbrati, dam glas Moeni. Ležerna promenada ob reki, ki kraju daje nekoliko bolj umirjeno intonacijo, za promet zaprto središče s prodajalnami izbornih lokalnih izdelkov in družinsko vodenimi hoteli. Vse skupaj začini značilna tirolska ikonografija in četudi vam z nadmorsko višino narašča toleranca do tovrstne estetike, bo iskrica hitro preskočila. V oklepaju: kulinarika je eden hitov turistične ponudbe Dolomitov zadnjih let. Celo v planinskih kočah poleg tradicionalnih jedi zahtevnejšim gostom ponujajo brezglutenske in veganske menije ter jedi brez laktoze, z Michelinovimi zvezdicami ocenjene restavracije (v zakotju sredi Alp!) niso nobena redkost. Gastronomija je "in" in prinaša lepe novce. Vzdržim se primerjav in napišem samo: navdihujoče (prvič).

V davnih časih, daleč preden so slast osvajanja vrhov odkrili prvi ljudje, je po ljudski legendi v notranjosti gora Catinaccia živel pri-tlikavo ljudstvo pod vladavino kralja Laurina. Vse naokoli so cveteli in dehteli prekrasni vrtovi rdečih vrtnic. Kralj se je zapletel v vojno z drugim ljudstvom, ki je njegovo skrivno domovanje odkrilo prav zaradi cvetja. Po vrnitvi iz ujetništva je vrtove prekel in nikoli več, ne podnevi ne ponoči, rož ni bilo več videti. Le v vmesnem času, ko dan polzi v noč in se noč umika dnevu, stene najvišjih vrhov za nekaj minut še obsije čaroben rožnat odsev nekdanjih vrto. Nemško ime skupine Rosengarten, v prevodu Rožni vrt, menda izhaja prav iz te pripovedke.

Odmev visokogorskih zvonikov

Le kdo še ni slišal ali bral o rožnato žarečih stenah Catinaccia/Rosengarten, nedosegljivih vertikalah Sassolunga, vznemirljivih feratah v Selli ali ledeni kraljici Marmoladi? Vsem naštetim gorskim skupinam predstavlja Val di Fassa idealno izhodišče in prav gornišтво v vseh različicah je glavni motiv za njen množičen obisk v poletnih mesecih. Prednost dajemo skoraj neznanu skupini južno od prelaza Costalunga, Latemarju. Za razliko od opevanega in obleganega Catinaccia, kjer nam za preštevanje koč skoraj zmanjka prstov na rokah, tu, visoko nad stičiščem dolin Fassa in Fiemme, za čuda stoji ena sama. Naj tako kar ostane. Kako razkošna lepota krasi razgibane grebene Latemarja,

Pogled na jezero in kočo Antermoia z vrha Catinaccio d'Antermoia/Kesselkogel, v daljavi skupini Sassolungo in Sella
Foto: Meta Pečak

Skupina Latemar
nad smučišči prelaza
Costalunga/Karer
Foto: Janja Lipužič

najbolje začutimo, če se nekoliko pod prelazom Costalunga proti Bolzanu ustavimo ob jezeru Carezza/Karer. Dobesedno navpik iz smrekovega gozdiča kipijo famozni Campanili del Latemar/Latermartüme in nebesno modrino parajo z nazobčanim grebenom številnih stolpov. Omamna podoba odmeva v odsevu zelenega jezera in najkasneje takrat si vsak nadobudni gornik želi stati tam zgoraj. Vrhunec planinskega dne v Latemarju je prav prečenje zvonikov po ferati Campanili. Markacije se najvišjih vrhov v glavnem izogibajo, izjema je le Latemar Spitze/Schenon,

2791 m. Najvišja točka skupine je Torre Diamantidi z 2842 metri, med ostalimi vrhovi primerljive višine omenimo še Corno d'Ega/Eggentaler Horn, 2799 m, nad istoimensko dolino. Gigantski skalni amfiteater Latemarja je s svojo morfološko raznovrstnostjo edinstveno okno v geološko zgodovino, predvsem v dobo triasa, kjer najdemo tako vulkanske kamnine kot apnenčeve sedimente. Usodo prazgodovinskega vulkana, srednjeveškega rudarstva in bogastvo fosilov odstira geološka pot nad prelazom Feudo, 2121 m, v južnem delu skupine.

Zahodna stena Roda
de Vael/Rotwand
nad prelazom
Costalunga/Karer
Foto: Janja Lipužič

Škrlatno ogrinjalo Catinaccia

Latemar s pogorjem Sciliar-Catinaccio/Schlern-Rosengarten tvori eno od devetih gorskih skupin v Dolomitih s posebnim naravovarstvenim statusom, ki so uvrščene v Unescovo naravno dediščino. Območje, katerega del spada v naravni park, leži med dolinama Fassa in Val d'Isarco/Eisack ter prelazom Costalunga na jugu in planoto Alpe di Siusi/Seiserlam na severu. Medtem ko je monolitni Sciliar od daleč precej podoben znameniti Selli, je Catinaccio njegovo dinamično nasprotje. Sloki stolpi, razvejani grebeni in tritisočmetrske višine so njegov zaščitni znak. Razvrščeni po višini si sledijo Catinaccio d'Antermoia/Kesselkogel, 3002 m, Cima Catinaccio/Rosengartenspitz, 2981 m, Cima Scalieret, 2887 m, Croda di Lausa, 2876 m, Cima Valbona, 2822 m, Molignon, 2820 m, in Roda de Vael/Rotwand, 2806 m. Prvi in zadnji od naštetih sta dve prvovrstni klasiki med turami nad dolino Fassa. Daleč najslavnejši, predvsem

v alpinističnih krogih, so Torri del Vajolet/Vajolettürme, 2821 m. Tvori jih sedem ostric, med katerimi so plezalne najprivlačnejši Torre Delago, 2790 m, Torre Stabeler, 2805 m, in Torre Winkler, 2800 m, vsi poimenovani po svojih drznih prvopristopnikih. Več stometrške globine so bojda idealne tudi za novodobne adrenalinske vragolije kot je *highline*, hoja po traku (*slackline*) na ekstremnih višinah. Posnetki tega početja se najdejo na medmrežju. Pripnite se!

Nekaj korakov stran od ljubko srčastega jezera Antermoia, na robu prodišč v sredi Catinaccia, stoji ena najprijetnejših planinskih postojank tega območja. Dobrih sto let staro stavbo so v zadnjih sezonah povsem prenovili in jo približali potrebam sodobnih uporabnikov. Kljub modernizaciji in razširitvi je ohranila značilni tradicionalni arhitekturni slog in toplino. Ozaljšana Antermoia je po šestindvajsetih letih dobila tudi novega oskrbnika (generacije družine Lorenz so za kočo skrbele neverjetnih triinštrideset sezon), ki je prav tako kot njegov predhodnik gorski vodnik in izjemen alpinistični smučar. Ta poklic ima tako rekoč v genih, saj sta bila vodnika že njegov oče in ded, eden prvih v teh krajih. Za oskrbnika je bil izbran med več kot sto prijavljenimi kandidati. Ima veliko izkušenj, energije in vizijo: v kočo želi privabiti čim več mladih in jih navdušiti za gornišstvo. Primopredaja je bila za lokalno skupnost pomemben dogodek, vreden objave v medijih. Ko so odhajajočega oskrbnika povprašali po njegovih načrtih, jim je čili osemdesetletnik (!) zaupal, da si želi ponovno stati na vrhu znamenitih Torri Vajolet, kjer je pred šestimi desetletji začel svojo alpinistično pot. Navdihujoče (drugič).

Med tritisočaki v kraljičini senci

Od vzhoda v dolino Fassa segajo skrajni robovi Marmolade, 3343 m, najvišje gore Dolomitov, in sooblikujejo doline na njenem orografsko levem bregu: Val Contrin globoko med Gran Vernelom, 3210 m, in Colacom, 2715 m, Val San Nicolo in Valle dei Monzoni v srednjem delu ter najdaljšo Val San Pellegrino na skrajnem jugu. Najizrazitejša gorska veriga, ki se od osrednjega masiva Marmolade odlepi proti jugozahodu, povezuje tritisočake Cima Ombreta, 3011 m, Sasso Vernale, 3058 m, in Cima dell Uomo, 3010 m, v nadaljevanju pa se čez razpotegnjene grebene Costabella, 2762 m, in Monzoni, 2647 m, zaključijo z razvejano podskupino Vallacia, 2647 m, nad Moeno.

Celotno območje je omreženo s planinskimi potmi vseh težavnosti in tako se pri izbiri planinskega cilja kaj hitro pojavi zadrega, primerljiva z vsem poznanim frustrirajočim občutkom prevelike izbire. Ne pravijo zaman, da preveč dobrega škoduje! Da se ne bi "predozirala" in obirala same dolomitske smetane, so ob prvem obisku poskrbele višje sile, večdnevni polarni mrz s snežnim metezem sredi poletja (saj to ne more trajati ves teden, ali pač?!), drugič sem k načrtovanju tur pristopila manj pretenciozno – bo, če bo, kar bo ... Točno tako je tudi bilo, Latemar se mi je spet izmuznil in očitno bom "morala" tja gor vsaj še enkrat. Lepo priložnost

Koča na prelazu Principe leži globoko pod zahodno steno Catinaccia d'Antermoia/Kesselkogel. Foto: Janja Lipužič

so tako dobili pogosto spregledani, manj trofejnih vrhovi brez možnosti za naslovnico gorniškega koledarja. Da je bistvo očem nevidno, je vedel že Mali princ, in zanimivost sveta nad dolino San Pellegrino je dejansko skrita globoko v geološki preteklosti in nekoliko manj oddaljeni zgodovini človeške neumnosti. Sledi prve svetovne vojne so po sto letih na Costabelli še vedno prisotne, čeprav ostanke barak in kavern počasi zaspaja čas. Spomini, tudi po zaslugi fotografske razstave v enem od razglednih stolpov, ostajajo in še vedno silovito pretresejo. Puščica za umik od skalnih vertikal kaže na greben na drugi strani doline. Tako nedolomitski, da si ga že zaradi tega velja ogledati od blizu. Nezemeljske Pale di San Martino nikjer niso bliže, želja po raziskovanju novih obzorij nikjer močnejša ...

Dolino Vajolet naseljujejo številne planinske postojanke. Foto: Janja Lipužič

Pod modro-belo-zeleno zastavo

Prebivalstvo Val di Fasse je kot v večini sosednjih dolin narodnostno mešano, pripada nemško, italijansko

Stolp Osservatorio je služil kot vojaška opazovalnica, danes je v njem pretresljiva spominska razstava. Foto: Janja Lipužič

Kip Marie Piaz, pobudnice gorniškega turizma v prvi polovici 20. stoletja, je del razstave v prostorih gondolske postaje na prelazu Pordoi. Foto: Meta Pečak

in ladinsko govoreči skupnosti. Vztrajnost Ladinov pri prizadevanjih za enakopravno rabo jezika in ohranjanje kulturne dediščine so občudovanja vredni. Vsako leto se z velikim slavljem spominjajo začetkov združevanja in pobud za priznanje, ki segajo v petdeseta leta prejšnjega stoletja. Večina drugih praznovanj je že stoletja povezana z naravo in menjavo letni časov. Konec januarja se tako družijo na *mascherèdi*, enem najstarejših ljudskih ritualov, ko po tradiciji z lesenimi maskami odganjajo zimo in pozdravljajo prihod pomladi, od poletja se poslavljajo z veliko parodo pesmi in plesa. Navezanost na naravo, ki je skozi stoletja narekovala življenjski ritem in vse pomembnejše dogodke skupnosti, se izraža tudi v zastavi: pasovi sinje modre, bele in zelene simbolizirajo nebo, zasnežene vršace ter gozdove in pašnike te čudovite gorske pokrajine. Etnografska zbirka Instituta Cultural Ladin, ki se ukvarja z zbiranjem in proučevanjem narodnega gradiva, je razstavljena v sodobnem, multimedijsko podprtem muzeju v Pozzi di Fassa. Ponuja mnogo več kot kratkočasno predstavitev običajev, govornice in verovanj avtohtonih prebivalcev te doline.

Informacije

Dostop: V dolino Fassa se iz osrednje Slovenije pripeljemo mimo Nove Gorice in po avtocestah do Belluna, skozi Agordo in Falcade čez prelaz San Pellegrino v Moeno ali iz Belluna v Alleghe in čez prelaz Fedaia v Canazei ali skozi karavanški predor do Spittala, po Pustriški dolini mimo Brunica/Bruneck do Bolzana/Bozen in čez prelaz Costalunga/Karer v Vigo di Fassa.

Zemljevida: *Val di Fassa e Dolomiti Fasane*, Tabacco 06, 1: 25 000; *Schlern - Rosengarten, Latemar - Regglberg, Sciliar - Catinaccio*, Tabacco 29, 1: 25 000

Spletne povezave: www.moena.it/; www.fassa.com; www.rifugidelcatinaccio.it/; www.messner-mountain-museum.it; www.iceman.it

Legendarni dolomitski hudič

V Peri di Fassa se je rodil eden najpomembnejših italijanskih alpinistov ladinskega porekla Tita Piaz, s prvim imenom Giovanni Battista Piaz (1879–1948). Vzdevek Hudič iz Dolomitov si je priplezal z drznimi vzponi v domačih gorah, predvsem v Catinacciu in okolici doline Fassa ter v skupini Kaisergerberge, kjer je nanizal številne prvenstvene smeri. Še ne dvajsetleten je soliral smer v stolpu Torre Winkler v legendarnih Torri del Vajolet (kasneje so po njem imenovali celo najnižji stolpič Torre Piaz, 2670 m). Deloval je tudi kot gorski vodnik. Med njegovimi klienti je bil tudi belgijski kralj Albert I., veliki ljubitelj gora. Tita Piaz je bil eden glavnih pobudnikov za gradnjo kočice Re Alberto pod Vajoleti, ki tam stoji še danes. Bil je oseba prodornega, neuklonljivega duha in je zagovarjal svobodo posameznika v vseh političnih sistemih. Umrl je po nesrečnem padcu s kolesom.

Mare del Pordoi¹

Družina Piaz je poleg slavnega Tita dala še eno, nič manj zanimivo in samosvojo osebnost. Njegova sestra Maria Piaz Dezulian (1877–1971) se je na začetku dvajsetega stoletja zagledala v lepoto narave okoli prelaza Pordoi in se tam naselila. Iz najete lesene brunarice je zrastle skromna kočica, kasneje hotel, v katerem je gostila prve plezalce, ki so takrat prihajali v glavnem iz Nemčije in Anglije. Bila je ženska močne volje in vizije, ki je v turizmu in gorništvu prepoznala tisto gospodarsko panogo, ki bo pripomogla k razvoju doline in jo potegnila iz revščine. S sinom sta sredi stoletja razvila idejo o gradnji prve žičnice nad prelazom in jo leta 1963 tudi uresničila. Maria Piaz je razmišljala in delovala onkraj norm svojega časa. Rodila je šest otrok, si drznila živeti ločeno od svojega moža, pretrpela večletno internacijo v taborišču, postavila zemetke gorniškega turizma, dočakala častitljivih štiriindevetdeset let in pustila neprecenljivo sporočilo vsem naslednjim generacijam: tudi ženske znamo in zmoremo. Navdihujoče (tretjič). ◉

¹ Mama Pordoi.

Catinaccio d'Antermoia/Kesselkogel, 3002 m

Dolomiti

Vzpon na (edini) tritisočak v osrčju Catinaccia lahko štejejo za enega vrhuncev gorniških doživetij nad dolino Fassa. Gorska skupina Rožni vrt (prevod iz nemškega Rosengarten) že diši tako privlačno, da jo moramo "povonjati" od blizu. Razgledi so višini primerni: pod nami stojijo famozni Torri del Vajolet/Vajoletturme in Cima Catinaccio/Rosengarten Spitze s svojo unikatno steno, v daljavi skoraj vsi velikani Dolomitov, Ortlerja in nižine okoli Bolzana. Pristop iz doline je kar zamuden; večina si ga v obe smeri olajša z žičnico ali minibusom. Sestopnih različic je več. Opisano je dolgo prečenje mimo pravilničnega jezera Antermoia v sosednjo, kontrastno zeleno dolino Duron.

Zahtevnost: Zelo zahtevna zavarovana plezalna pot (B). Zadnjih petdeset metrov pred vrhom nas preseneti ozek, izpostavljen greben brez varoval, kjer moramo ostati zbrani.

Oprema: Oprema za visokogorje, čelada, samovarovalni komplet

Višinska razlika: 1050 m

Izhodišče: Koča Gardeccia, 1950 m. Do

nje se lahko pripeljemo s kombijem iz Pera di sopra (7.00–19.00, parkirišče) ali z gondolo iz Vigo di Fassa (8.30–18.00, parkirišče) do kočice Ciampedie, 1997 m, in naprej peš še približno 45 minut. Iz doline do izhodišča potrebujemo dobri dve uri. V Vigo di Fassa se pripeljemo iz osrednje Slovenije mimo Nove Gorice in po avtocestah do Belluna, skozi Agordo in Falcade čez prelaz San Pellegrino v Moeno in na sever ali iz Belluna v Alleghe in čez prelaz Fedaiia v Canazei ter na jug ali skozi karavanški predor do Spittala, po Pustriški dolini mimo Brunica/Brunneck do Bolzana/Bozen in čez prelaz Costalunga/Karer.

WGS84: N 46,447287°, E 11,640309°

Koče: Koča Gardeccia, 1950 m, telefon +39 335 743 26 77, e-pošta rifugio@gardeccia.it; Koča Vajolet, 2243 m, telefon +39 335 707 32 58 e-pošta info@rifugiovajolet.com; Koča Passo Principe/Grasleitenpass, 2599 m, telefon +39 339 4327101, e-pošta principe.rosi@gmail.com; Koča d'Antermoia, 2497 m, telefon +39 046 260 22 72,

Catinaccio d'Antermoia/Kesselkogel je edini tritisočak te velike skupine.

Foto: Janja Lipužič

e-pošta info@rifugioantermoia.com, Koča Micheluzzi, 1860 m, telefon +39 334 502 38 78, e-pošta info@rifugiomicheluzzi.it.

Časi: Izhodišče–prelaz Principe/Grasleiten 2 h

Cima di Costabella, 2762 m

Dolomiti

Panorama prelaza San Pellegrino ni več tako dramatična kot med vožnjo od Falcad navzgor, ko nam pogledi na spektakularne skalne ostrice Pal jemljejo dih. Tu se cvetoči pašniki med žičnicami pretegujejo visoko pod enakomerno valovit greben in prav tam zgoraj tiči razlog našega obiska. Zavarovana pot Bepi Zac, imenovana po lokalnem ljubitelju gora in zgodovine (sin je aktualni oskrbnik kočice na prelazu Selle), je svojevrstno potovanje v dobrih sto let oddaljeno preteklost. Vodi nas ob frontni liniji prve svetovne vojne (Ne izpusite izvotljenega stolpa Osservatorio z opazovalnico in spominsko razstavo!), kjer so mejo z Italijo z velikimi človeškimi izgubami branile avstrijske čete. Pot je bila nedavno obnovljena in nadelana še naprej od opisane. Nov odsek pod Cimo d'Uomo, vabi na samostojno turo!

Zahtevnost: Zelo zahtevna zavarovana plezalna pot (A/B)

Oprema: Oprema za visokogorje, čelada, samovarovalni komplet

Višinska razlika: 950 m

Zelo zahtevna zavarovana plezalna pot Bepi Zac je obnovljena in odlično varovana, zadaj Cima d'Uomo. Foto: Janja Lipužič

Izhodišče: Prelaz San Pellegrino, parkirišče ob spodnji postaji sedežnice, 1918 m.

Na prelaz San Pellegrino se pripeljemo iz osrednje Slovenije mimo Nove Gorice in po avtocestah do Belluna, skozi Agordo

Catinaccio d'Antermoia/Kesselkogel, 3002 m

Dolomiti

Prelaz Principe/Grasleiten–Catinaccio d'Antermoia/Kesselkogel 1.30 h
Catinaccio d'Antermoia/Kesselkogel–jezero Antermoia 1.45 h
Jezero Antermoia–Koča Micheluzzi 2.30 h
Skupaj 8 ur

Sezona: Kopna sezona

Zemljevida: *Val di Fassa e Dolomiti Fasane*, Tabacco 06, 1: 25 000; *Schlern - Rosengarten, Latemar - Regglberg, Sciliar - Catinaccio*, Tabacco 29, 1: 25 000.

Vzpon: Od Koče Gardeccia se po širokem zložnem kolovozu (pot št. 546) napotimo proti Koči Vajolet, 2243 m. Nadaljujemo po poti št. 584 naravnost (levo prelaz Santne), vedno globlje v dolino Val dal Vajolet na prelaz Principe, kjer Koča Passo Principe/Grasleitenpass, 2599 m, stoji zadnja v nizu številnih koč. Tu se začne resen del vzpona, kjer se opremimo za ferato v zahodni steni Catinaccio d'Antermoia/Kesselkogel, 3002 m.

Prva polica in skalni skok sta (name-noma?) nezavarovana, sledi jima spust po krajši lestvi. Po lepih, naravnih prehodih do vrha izmenično poplezavamo in hodimo. Na koncu premagamo še ozek, nezavarovan greben, ki je zaradi globin pod nogami objektivno najzah-tevnejši del vzpona.

Sestop: Z vrha sestopimo po grebe-nu na vzhodno stran, kjer se ob nizu jeklenic in lestev strmo spuščamo v Valon d'Antermoia do razpotja (de-sno sedlo Antermoia). Naša pot (št. 584) gre levo čez široko prodišče sko-raj vodoravno do Koče d'Antermoia, 2497 m, ob jezeru Antermoia. V dol-gem sestopu (pot št. 580) čez sedlo Dona pridemo v dolino Duron pod Sassopiatom/Plattkofel, 2954 m, do makadamske ceste (pot št. 578), ki ji sledimo desno do Koče Micheluzzi, 1860 m, kjer je (plačilo) na voljo kombi do Campitella. Sestop v dolino traja še dobro uro po nič kaj prijazni cesti. V Pera di Sopra se vrnemo z javnim prevozom.

Janja Lipužič

Cima di Costabella, 2762 m

Dolomiti

in Falcade ali iz Belluna v Alleghe in čez prelaz Fedaija v Canazei in na jug v Moeno, kjer zavijemo levo, ali skozi karavanški predor do Spittala, po Pustriški dolini mimo Brunica/Bruneck do Bolzana/Bozen in čez prelaz Costalunga/Karrer skozi Vigo di Fassa in Moeno.

WGS84: N 46,378671°, E 11,781765°

Koča: Koča Passo delle Selle, 2528 m, telefon +39 347 403 93 31, spletna stran www.rifugioselle.it. Na prelazu je več hotelov, restavracij in barov.

Časi: Izhodišče–koča Passo delle Selle 1.30 h

Prečanje grebena Costabella 2–2.30 h

Sestop 2 h

Skupaj 6 h

Sezona: Kopna sezona

Zemljevid: *Val di Fassa e Dolomiti Fasane*, Tabacco 06, 1: 25 000

Vzpon: Čez spodnji del smučišča oziroma travnikov se vzpnemo po dostavni makadamski cesti (proti plačilu možno tudi s sedežnico), višje izberemo pot

št. 604 proti prelazu Selle z istoimen-sko kočjo, 2528 m. Tu je pomembno razpotje. Daleč na zahod se razteza greben Monzoni, na sever se spuščajo poti v dolino San Nicolo, nas pa str-ma pot (št. 637) s prvimi jeklenicami dvigne na greben, ki mu z manjšimi vzponi in spusti sledimo proti vzhodu. Plezanja in izpostavljenosti ni veliko, varovala so povsod zanesljiva. Vzponu na stolp Oservatorio po nizu lestev in jeklenic skozi ožino se je mogoče izo-gniti z obvozom na severni strani. Pre-čenje čez več neizrazitih vrhov zaklju-čimo na škrbini Ciadin, 2664 m, kjer se naravnost nadaljuje zelo zahtevna pot na Cimo d'Uomo.

Sestop: Proti izhodišču se spustimo po sprva kar strmem melišču, nato vijugamo med balvani in čez širne travnike po že znani makadamski ce-sti. Če smo si pri vzponu pomagali z žičnico, gremo na označenem odcepu med balvani desno do zgornje postaje sedežnice.

Janja Lipužič

Cima Gronton, 2622 m, in Cima Bocche, 2745 m

Dolomiti

Vrhovi več kilometrov dolgega grebena na južni strani ceste med Moeno in prelazom San Pellegrino so bolj krotki in poraščeni skoraj do temen, o pompozni dolomitskih ostricah ni duha ne sluha. Pozimi na Alpe di Lusia zaženejo žičnice, poleti pa so idealno izhodišče za spokojen planinski dan daleč od trum izletnikov, ki se, priznajmo, v Dolomitih včasih kar prileže. Opisani potek ture ni zapovedan, dolžino in napornost lahko prilagodimo po svoje. Se odpovemo žičnici in pod noge naberemo (še) več višincev, raztegnemo časovnico s sestopom na prelaz San Pellegrino ali nasprotno, izpustimo zavarovani del (ki je že tako ali tako najnižje kategorije težavnosti) in si v pohajkovanju okoli visokogorskih jezerc napolnimo baterije za naslednje podvige. Pod črto: po meri počutja ukrojen planinski izlet s fotogenično veduto Pal di San Martino, ki je še dolgo ne pozabimo.

Zahtevnost: Zahtevna zavarovana plezalna pot (A)

Oprema: Oprema za visokogorje, čelada, za začetnike in otroke tudi samovarovalni komplet

Greben Gronton in Cima Bocche sta netipično poraščena in dajeta zavetje dvema visokogorskima jezercema. Foto: Janja Lipužič

Višinska razlika: 900 m (vsi vzponi)
Izhodišče: Zgornja postaja dvostopenjske kabinske žičnice Valbona-Lusia, 2272 m. Parkirišče je ob spodnji postaji kabinske žičnice približno dva kilometra vzhodno od Moene. Na prelaz San Pellegrino se pripeljemo iz osrednje

Slovenije mimo Nove Gorice in po avtocestah do Belluna, skozi Agordo in Falcade ali iz Belluna v Alleghe in čez prelaz Fedaija v Canazei in na jug v Moeno, kjer zavijemo levo, ali skozi karavanški predor do Spittala, po Pustriški dolini mimo Brunica/Bruneck do Bolzana/

Roda de Vael/Rotwand, 2806 m

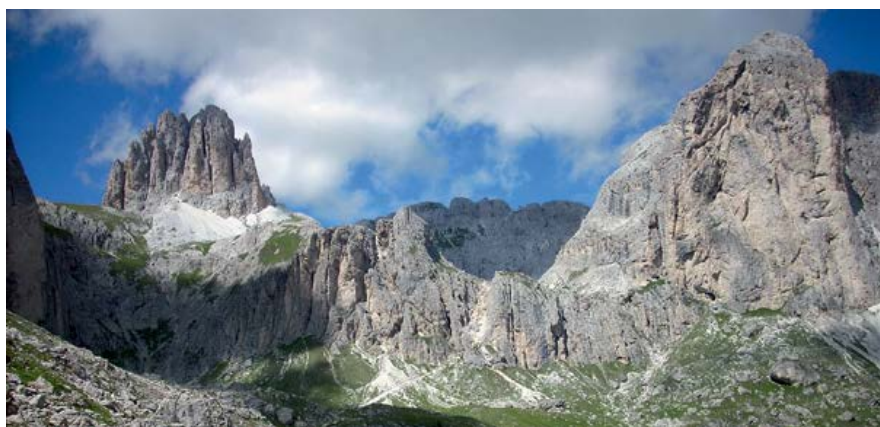
Dolomiti

Je že tako, da imajo nekatere gore – tuje enako kot domače – prijetno zvoneča imena, spet druge (mi) nikakor ne grejo v uho in spomin. Rodo de Vael je narava na srečo obdarovala z tako atraktivno podobo in skalo, da ji ta pogojno rečeno pomanjkljivost ničesar ne odvzame. Dinamičen greben, ki se z glavnega vrha čez stolpe in škrbine Creste de Masare spušča proti jugu, čvrsta vertikala in razgleden položaj pritegnejo množice izletnikov, feratistov in plezalcev. Roda de Vael sicer pripada eni najpomembnejših gorskih skupin nad dolino Fassa, Catinaciu. S severnim delom se povezuje s sedloma Zingolade in Coronele, na jugu se konča nad cestnim prelazom Costalunga z več hoteli in manjšim smučiščem.

Za prečenje celotnega grebena vključno s ferato Majaré so priporočljive predhodne izkušnje v tovrstnih poteh. Čeprav ga večina vodnikov opisuje v smeri jug-sever, ga je mogoče tudi obrniti.

Zahtevnost: Zelo zahtevna zavarovana plezalna pot (A/B). Ocena velja samo za

Pod vzhodnimi pobočji Rode de Vael/Rotwand poteka pot proti osrednjemu delu skupine Catinaccio/Rosengarten. Foto: Janja Lipužič

Rodo de Vael brez prečenja Punte Masare, ki je za stopnjo zahtevnejša.

Oprema: Oprema za visokogorje, čelada, samovarovalni komplet

Višinska razlika: 1070 m (s ferato Majaré 1240 m)

Izhodišče: Prelaz Costalunga/Karer, 1745 m. Parkirišče je tik pod prelazom na vzhodni strani. S sedežnico se lahko pripeljemo do Koče Paolina, 2125 m.

Na izhodišče se pripeljemo iz osrednje Slovenije mimo Nove Gorice in po avtocestah do Belluna, skozi Agordo, Falcade, prelaz San Pellegrino skozi Moeno in na sever v Vigo di Fassa, kjer zavijemo levo, ali iz Belluna v Alleghe in čez prelaz Fedaija v Canazei in na jug do Viga di Fassa, kjer zavijemo desno, ali skozi karavanški predor do Spittala, po Pustriški dolini mimo Brunica/Bruneck do Bolzana/

Cima Gronton, 2622 m, in Cima Bocche, 2745 m

Dolomiti

Bozen in čez prelaz Costalunga/Karer skozi Vigo di Fassa in Moeno.

WGS84: N 46,344492°, E 11,690719°

Koča: Koča Passo Lusia, 2055 m, telefon +39 347 626 84 37, spletna stran www.rifugiolusia.it; Bivak Redolf, 2333 m.

Časi: Izhodišče–jezero Lusia, Bivak Redolf 1.30 h

Jezero Lusia–Cima Gronton–sedlo Bocche 1.30 h

Sedlo Bocche–Cima Bocche–sedlo Bocche 1 h

Sestop v Fango (Fanch) 2.30 h

Skupaj 7 h

Sezona: Kopna sezona

Zemljevid: *Val di Fassa e Dolomiti Fasane*, Tabacco 06, 1: 25 000

Vzpon: Po obveznem postanku na razgledni točki s fokusom na Pale di San Martino vzpon začnemo s spustom na prelaz Lusia, 2055 m, kjer izgubimo 200 višinskih metrov. Čez prostrane Laste de Lujia se dvigamo v enakomernem naklonu in se spet kratko spustimo do jezera in zidanega Bivaka

Redolf, 2333 m, (pot št. 633). V škrbini Lusia o del Caserin, 2363 m, je začetek z jeklenico zavarovane poti (Via attrezzata Gronton) vzdolž polic grebena Gronton. Konča se tik pod glavnim vrhom in strmo sestopi na sedelce Bocche, 2543 m, med Cimo Gronton, 2622 m, in Cimo Bocche, 2745 m, ki je naš zadnji cilj.

Sestop: Z vrha Cime Bocche sestopimo na zadnje sedelce in z njega v plitko dolino na južni strani Cime Gronton. Na izhodišče se lahko vrnemo po poti vzpona s kabinsko žičnico ali s poti na izhodišče s sedla Lusia o del Caserin sestopimo globoko na sever proti manjšemu zaselku Fango (Fanch). Pot pod stenami Cime Laste je zelo slikovita in precej samotna. Na označenem razpotju na 1892 metrih (levo Koča Rezila in srednja postaja žičnice) zavijemo desno in skozi gozd dosežemo cesto med Moeno in San Pellegrinom. Počakamo na avtobus (o voznem redu se prej pozanimamo) ali poskusimo z avtoštopom.

Janja Lipužič

Roda de Vael/Rotwand, 2806 m

Dolomiti

Bozen do prelaza Costalunga/Karer.

WGS84: N 46,404382°, E 11,608595°

Koča: Koča Roda di Vael/Rotwand, 2283 m, telefon +39 046 276 44 50, e-pošta info@rodadivael.it, spletna stran www.rodadivael.it

Časi: Izhodišče–Koča Roda di Vael/Rotwand 1.30 h

Koča Roda di Vael/Rotwand–sedlo Vajolon–Roda de Vael/Rotwand 2.15 h ali

Koča Roda di Vael/Rotwand–pod Torre Finestra–Roda de Vael/Rotwand 1.45 h

Sestop 2.30 h

Skupaj 6–7 h (s ferato Majaré 2 h več)

Sezona: Kopna sezona

Zemljevid: *Val di Fassa e Dolomiti Fasane*, Tabacco 06, 1: 25 000

Vzpon: Z izhodišča hodimo na začetku po kolovozu, višje planinska pot št. 548 v dolgem loku obide južna vznožja in pripele do Koče Roda di Vael, 2283 m, na stičišču številnih poti. Vzpon čez vzhodna pobočja: nad kočo je pomembno razpotje (levo v dolgem ovinku proti jugu pridemo na izhodišče ferate Majaré),

naša pot pa se odcepi desno in kasneje pod stolpom Torre Finestra priključi ferati. Sledi ključni del, strm in izpostavljen prehod v škrbino in iz nje, kjer so zaradi dvosmernega prometa – nekateri sestopajo, drugi se vzpenjajo – možni zastoji. V pomoč so skobe, jeklenice in lestev. Nadaljevanje do vrha ni več težavno.

Vzpon s severa čez sedlo Vajolon: v tem primeru gremo od Koče Roda di Vael, 2283 m, sprva skoraj vodoravno po poti št. 514, na prvem odcepu pa zavijemo levo (pot št. 551) v strmo grapo in prečno proti sedlu, kjer že vidimo nadaljevanje ferate vzdolž severnega grebena. Pot je vzorno varovana vse do vrha.

Sestop: Sestopimo (nazaj) na sever na sedlo Vajolon, 2560 m, po manj zahtevni zavarovani plezalni poti. S sedla se po strmi zagruščeni grapi (čelada ni odveč) spustimo na zahodno stran do prečne poti 552, ki gre pod zahodno steno vse do zgornje postaje sedežnice in Koče Paolina ter nazaj na naše izhodišče. Oznake na terenu se ne ujemajo vedno z zemljevidom, vendar težav z orientacijo ni.

Janja Lipužič

Plezalski gala večer v Kranju

Predavanje Adama Ondre

Nekaj navdušenih čeških planincev, zavednih izobražencev, je sklenilo, da se bodo lažje upirali nemškemu pritisku, če se, namesto da bi ustanovili lastno društvo, priključijo Slovenskemu planinskemu društvu (SPD). Tako je 24. junija 1897 v Pragi nastala Češka podružnica SPD. Posredni sad tega prijateljstva so lahko v Kranju uživali plezalci in ljubitelji plezanja, kajti Planinska zveza Slovenije in Český horolezecký svaz (Češka planinska zveza) sta v okviru proslavitve 120-letnice omenjene ustanovitve organizirali predavanje Adama Ondre, ki velja za najboljšega plezalca – vseh časov, kot dodajajo nekateri mediji. Torej, hipotetično, brez češke podružnice 9. novembra 2017 v Kranju ne bi bilo Adama Ondre.

Čudežni deček postane vesoljec

Za trenutek se pomudimo pri nazivu najboljši plezalec vseh časov. To trditev upravičuje seznam njegovih vzponov, ob katerem zbledijo vse običajne fraze in presežniki, ki jih uporabljamo za pohvalo. Čudežni deček Adam je s šestimi leti v Rovinju preplezal smer z oceno 6a; s 13 leti je v Mišji peči preplezal Martina Krpana, svojo prvo smer 9a – dosežek, ki ga do danes ni prekosil še noben plezalski mulček. Preplezal je tri smeri z oceno 9b+. Bil je trikratni svetovni prvak, večkratni zmagovalec tekem svetovnega pokala in tudi skupni. Do zdaj je, tako wikipedia, preplezal 1232 smeri z oceno od 8a do 9c. Poleg te težko dojemljive bere je preplezal še dve smeri, ki sta ga dvignili med zvezde. Lani v El Capitanu Dawn Wall in letos na Norveškem Silence. Ni čudno, da mu vrhunska plezalska srenja pravi vesoljec.

Pred predavanjem je bila tiskovna konferenca. Ondra je potrpežljivo in z nasmeškom odgovarjal na vprašanja novinarjev. Družba nima dosti od njegovega profesionalnega plezanja, toda s predavanji lahko motivira druge ljudi in to je prijeten občutek. Povedal je, da uživa tako v plezanju kot v treniranju. Priznal je, da ni vedno zabavno, kajti če dolgo ni napredka, postane frustriran. Takrat se spusti v miselno igro, v kateri se iz frustracije lahko kaj koristnega nauči. Nikoli še ni izgubil upanja, da se nečesa ne da.

Nekaj vprašanj je bilo o plezanju na olimpijadi 2020. V Tokiu bo samo poskusno. Želi si, da bi postalo olimpijski šport, ker je to lepa panoga in si zasluži, da se uvrsti na igre, čeprav sta plezanje v skali in tekmovalno plezanje v dvorani dva povsem različna svetova.

Adam Ondra na tiskovni konferenci, Kranj 2017
Foto: Sebastijan Plavec

O kombinaciji treh disciplin na olimpijskih igrah meni, da to ni dobro. Toda Mednarodni olimpijski komite je dal Mednarodni zvezi za športno plezanje samo en komplet medalj. Zveza se je morala odločiti, ali bo na igrah ena, dve ali tri discipline. Ondra meni, da bi bilo bolje, če bi bila na igrah samo ena zvrst ali pa kombinacija težavnostnega plezanja in balvaniranja, a zveza se je odločila za vse tri, tudi za hitrostno plezanje. Tokio se mu zdi velik, nelogičen eksperiment, kajti v praksi so vse tri discipline ločene, še nikoli niso združene tekmovalne kot ena soodvisna panoga. Bolje bi bilo, če bi vse skupaj pripravili na čimbolj preprost način in javnosti pokazali lepoto plezanja. Upa, da se bo dobro končalo, da ne bo polomija. Prvič se mu bo zgodilo, da bo moral resno trenirati nekaj, v čemer ne uživa – to je hitrostno plezanje. Vendar če ne mara hitrostnega plezanja, je to njegov osebni problem.

*Dawn Wall,
večerna
korespondenca
Foto: Pavel Blažek*

V intervjuju¹ leta 2015 v Pragi mi je rekel, da je njegov največji cilj uresničitev težkega projekta. V Flatangerju na Norveškem je votlina z najboljšo skalno, kar jo je kdaj otipal, katere strop želi preplezati. Letos mu je uspelo. Vprašal sem, zakaj je 45 metrov dolgo smer imenoval Silence. Iz dveh razlogov: "Kadar plezam zelo težak raztežaj, sem običajno zelo glasen, veliko vpijem. V tej smeri sem tudi kričal, vendar manj kot po navadi. Med ključnimi gibi sem bil v čudnem psihičnem razpoloženju. Delal sem zelo zelo težke gibe, toda globoko v sebi sem slišal tišino in nenadoma sem bil čez najtežje mesto. Kadar se vpenem v verigo, obvisim na vrvi in izpustim močan krik veselja. Toda čustva v Flatangerju so bila tako silna, da sem bil povsem nemočen. Malo sem zajokal in izpustil slaboten 'aaagh'."

Proti koncu praškega intervjuja je na vprašanje, če pije pivo, odgovoril: "Pri meni je plezanje bolj povezano z vinom. Veliko časa preživim v Španiji, Italiji in Franciji. Ko si po celodnevem plezanju v svojem bivalnem kombiju skuham večerjo, si privoščim nekaj dobrega vina." Torej je bilo logično, da sem ga vprašal, ali je uspeh v Flatangerju proslavil s kozarcem dobrega vina.

Odgovor je bil rahlo anekdotičen. "Ne, ker nam je zmanjkalo vina. Na Norveškem je v supermarketu skoraj nemogoče kupiti vino, iti moraš v specializirano trgovino. Le-ta je bila tri ure stran – predaleč. Bila je nedelja, ko so supermarketi sicer odprti, vendar prodajajo samo alkohol, ki ima manj kot pet odstotkov alkohola, torej pivo. Ampak v nedeljah ga ni dovoljeno prodajati. Prodajalka je šla celo vprašat šefa, če nam sme prodati pivo, a ji ni dovolil."

Ga zanima alpinizem, alpsko plezanje? Privlači ga skalno plezanje, kjerkoli, celo na šesttisočaku, tudi nepremrjenih smeri, ampak morajo biti v skali. "No, če je nekaj raztežajev s cepini, je to še v redu. Če pa gre za steno, v kateri ni niti enega raztežaja, ki bi ga preplezal z golimi rokami, se mi to ne zdi več zabavno in me ne motivira." Po njegovem bi moralo biti v plezanju malo trpljenja in malo zabave. Za primer take *plezarije* ima smer Eternal Flame v stolpu Trango v Karakorumu, kot nasprotje temu vidi steno v Manasluju, ki je eno samo trpljenje.

Samo fant iz plezalske družine

Na začetku predavanja je spregovoril o tem, da je zanj proglasitev za morda najboljšega plezalca na svetu velik pritisk, saj zdaj pričakujejo od njega neverjetno fotografsko in video predstavo. On pa je še vedno samo fant, ki se je zaradi čudovitega naključja rodil v plezalski družini. Zato je bilo popolnoma normalno, da je pri štirih letih začel tudi on. Za slog mu še ni bilo mar, saj je plezalnike obuval na nogavice. Na kratko je predstavil svoj plezalski razvoj in nato prešel k bistvu. Zanj kot poklicnega plezalca je bil El Capitan v Yosemiteh, kamor je prvič odšel sredi oktobra 2016, velik izziv, dvig na višjo raven. Največji izziv mu je predstavljala yosemitska skala, ki je tako neverjetno gladka in spolzka, da skoraj ne omogoča trenja. Če nimaš izkušenj z njo, postaviš nogo na stop, a mu ne zaupaš. Toda več ko plezaš, pogosteje pomisliš, no, ja, saj ta stop le ni tako slab. Spoznaš, katere plezalnike je treba uporabiti. V Dawn Wallu npr. morajo imeti kar najbolj oster rob. Preden se je lotil te stene, je v navezi z očetom preplezal legendarno smer Nos in ni veliko zmanjkalo, da bi jo zlezla v enem dnevu. V Yosemite se bo vrnil naslednjo jesen, mikajo ga klasike, predvsem Salathé. Prosto, seveda.

Stena Jutranje zarje

Po Nosu je prišel čas za Dawn Wall. Zanj je etika v plezanju zelo pomembna, tudi v velikih stenah. Smer je hotel že takoj preplezati od spodaj navzgor, čeprav s pomočjo tehnike, in ne na vrvi z vrha. Oba

¹ PV 1/2016.

Kratka zgodovina plezanja v steni Dawn Wall

Dawn Wall je v narodnem parku Yosemite na jugovzhodni strani El Capitana. V dolini, polni strmih gladkih granitnih sten, je verjetno najbolj gladka od vseh.

1970 Dean Caldwell in Warren Harding sta opravila prvi vzpon, za katerega sta potrebovala 28 dni. Preživela sta štiridnevno nevihto in odklonila reševanje uslužbencev narodnega parka. Steno sta preplezala s pomočjo tehnične opreme.

2015 Januarja sta Tommy Caldwell (ni v sorodu z Deanom) in Kevin Jorgeson v 19 dneh steno prosto preplezala. To je bil verjetno najtežji vzpon v zgodovini skalnega plezanja. Caldwell in Jorgeson sta potrebovala pet let, da sta naštudirala zaporedje gibov po tankih in ostrih robčkih. Za vzpon jima je čestital celo tedanji predsednik Obama.

2016 V dolini se je pojavil Adam Ondra. Po začetnem spoznavanju in privajanju na ameriški granit je 14. novembra ob treh zjutraj s soplezalcem Pavlom Blažkom zares vstopil v steno. Njen vrh sta dosegla osmi dan, 21. novembra ob štirih popoldne.

*Dawn Wall,
zadnji raztežaj
v končnem
vzponu
Foto: Heinz Zak*

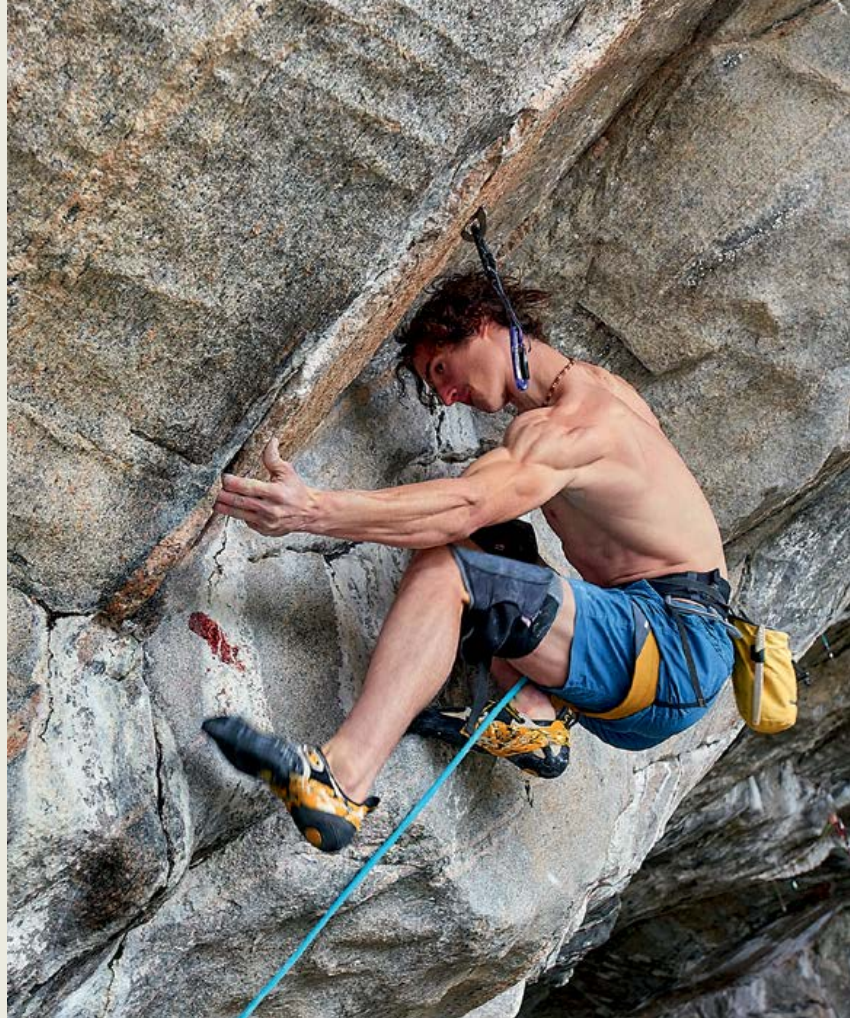
s soplezalcem Pavlom Blažkom sta bila začetnika v velikih stenah. Tisočmetrsko steno sta preplezala po štirih dneh težkega boja. Nato se je začela druga faza, študija prostega plezanja od spodaj, ki je trajala štirinajst dni. Ker se je podnevi skala ogrela, je bilo zelo vroče, zato sta plezala tudi ponoči. Nočno plezanje je bilo strašljivo, svetla stran pa je bila, da v temi ni videl velike izpostavljenosti in praznine pod seboj. Sicer pa je bilo opazovanje zvezdnatega neba nepozabno doživetje. Imel je nekaj težav z izpostavljenostjo in nezanesljivim varovanjem, toda pravi problem je bilo samo plezanje. Prej se je tega še najmanj bal. Ker je plezal skoraj po vsem svetu, v skoraj vseh vrstah skale, ne bi smelo biti problematično. Ampak je bilo. Plezanje v morju granita s parmilimetrskimi robovi je bilo zelo zahtevno. Šele po nekaj tednih je začel zaupati nogam in stopom. To je bilo ključno. Oprimki so neverjetno ostri, zaradi dnevne vročine v steni sta do popoldneva počivala na viseči postelji, gledala kožo na konicah prstov in se spraševala, kako dolgo bo še zdržala. Brez tega čakanja bi steno preplezala še hitreje.

Po dveh tednih sta bila pripravljena za finalni vzpon od tal do vrha stene, prosto vseh 32 raztežajev. Prvi dan jih je preplezal devet. Nato je prišel deseti *cug*, zelo zahteven, za varovanje so bili ne ravno zanesljivi klini, imenovani kljuni (*beaks*). Skala je tu izjemno spolzka, plezanje je bilo konstantno težko. Tretji dan sta samo posedala in upala, da se bo posneta koža na prstih do naslednjega dne vsaj malo obnovila. Četrti

dan ga je čakal najtežji raztežaj v vsej smeri, 9a. Tega dne je vročina popustila, bil je v odlični fizični kondiciji, a psihično stanje je bilo vse prej kot odlično. Bil je pred ključnim 14. raztežajem in živčen. Po sedmih padcih mu še vedno ni uspelo preplezati najtežjih metrov. Bil je obupan. Ni mu bilo jasno, kaj bi lahko naslednji dan naredil bolje, le še bolj bo utrujen, koža na prstih bo še bolj načeta in boleča. Edino, kar bi lahko spremenil, je bilo psihično počutje. Takrat se je prvič zavedel, da drugi od njega pričakujejo uspeh. Zunanji pritisk je postal večji od njegovega lastnega. Zato se je peti dan neogret odločno zagnal v ključno poč in jo zlezel v prvem poskusu.

V videu sta njegov obraz in huronsko vpitje povedala vse. Gledalci v dvorani so ga pozdravili z aplavzom. "Seveda sem bil v devetih nebesih," je pokomentiral sceno.

Tudi 15. raztežaj je bil izjemno težek, morda le za spoznanje lažji od 14., toda še vedno 8c+, s še manjšimi in ostrejšimi oprimki. Zvečer ga je poskusil še zadnjič preplezati, padel je v zadnjem gibu. Bilo je okoli 22. ure. Premišljeval je, ali naj še enkrat poskusi ali ne. Če bi raztrgal kožo na prstu, bi moral čakati tri ali štiri dni. Tvegal je, poskusil in uspel! Najtežja *cuga* sta ostala pod njim. Čeprav ga je čakalo še veliko plezanja, se je v njem naposled prižgala iskrica upanja, da bo uspel. Naslednje jutro se je prebudil v čudež. Bilo je oblačno, plezal je cel dan in ni mu bilo treba čakati, da se bo stena popoldne znašla v senci. Pred njim je bilo še nekaj napornega opornega plezanja po

izjemno gladki skali. Kroži šala, da je tako zglajena, ker so jo tehnični plezalci spolirali z vlačanjem *prasic*, težkih transportnih vreč.

Pri športnem plezanju najbolj trpijo podlakti, medtem ko so v Dawn Wallu na udaru meča, ki nemo kričijo po počitku. Tako je nanese, da je šesti dan, po uspehu v najtežjih raztežajih, dobil toliko samozaupanja, da je začel uživati v plezanju, ki je steklo, kot je treba. Na koncu težkih raztežajev ju je za en dan ustavila nevihta. Nato sta preplezala še zadnjih enajst relativno lahkih *cugov* in osmi dan popoldne stopila na vrh stene. Preplezati tisočmetrsko steno je najmanj precej drugačno kot preplezati dvajsetmetrsko smer. Čeprav je bil skoraj preveč utrujen, da bi bil srečen, je bila njegova sreča neverjetna, zlasti ker jo je lahko delil s prijatelji, brez katerih zagotovo ne bi bila možna. Zelo zmerno so si nazdravili z vinom, ker jih je čakal še sestop. Dolg aplavz občinstva.

Kriki v tišini

Sledila je predstavitev končnega vzpona v Flatangerju, ko je z živalskimi kriki preplezal doslej najtežjo športno smer v skali na svetu. Da je bil video več kot impresiven, je potrdil dolg aplavz občinstva.

Že na *tiskovki* je povedal, da je za smer potreboval sedem obiskov. Vsakič je ostal približno dva tedna, torej skupno približno štirinajst tednov. Po sedmih tednih je vedel vsaj to, kateri oprimki in stopi so uporabni, kar je imel za uspeh. Smer mu je uspelo preplezati 3. septembra letos. Težavnost je ocenil z 9c. Pri Silence

je velikokrat uporabil vizualizacijo. Vsak dan je tudi po dvajset minut preležal na podlogi, zrl v strop votline in v mislih večkrat preplezal nek del smeri. Ni si predstavljal samo gibov in njihovega zaporedja, temveč tudi, kako bo delovalo njegovo telo, katere mišice telesa bodo v določenem trenutku napete in katere sproščene. Ključnih je petnajst gibov na sredini smeri. Po končanem predavanju je Manca Čujež, moderatorica na obeh dogodkih in predstavnica za odnose z javnostmi pri PZS, vprašala obiskovalce, če imajo kakšno vprašanje. Bal sem se, da bo zavladala grobna tišina, kot se pri nas rado dogaja po koncu predavanj. A sem bil veselo presenečen.

Na vprašanje, po kateri smeri je bil srečnejši, po Silence ali Dawn Wallu, je odgovoril: "To sta precej različni izkušnji. Občutka sreče sta bila enaka, toda ko sem preplezal Silence, sem bil ponosnejši. Bila je na skrajni meji mojih sedanjih zmožnosti. Prepričan sem, da je Silence težje preplezati kot Dawn Wall oz. da je mnogo težje doseči raven, ki je potrebna za Silence, kot doseči nivo za Dawn Wall."

Kdaj pričakuje prvo ponovitev smeri Silence? Nima pojma. A rad bi videl koga izmed najboljših plezalcev, kako bo poskusil preplezati ključno mesto. Morda ima največ možnosti Alex Megos. (Prvi je na pogled preplezal smer z oceno 9a; drugi je bil Ondra, op. M. S.)

Vprašanj je bilo za naše razmere veliko, nobeno ni bilo stereotipno v smislu Kako vam je všeč Slovenija. Res lep zaključek imenitnega večera. ●

Flatanger, na poti v Silence
Foto: Pavel Blažek

Na planine me vleče srce

Hanzej Lesjak

Do Hanzeja Lesjaka iz Pečnice/Petschnitzen pri Ledincah/Ledenitzen ni bilo prav lahko priti. Naj opišem, kako sem ga našel. Garmin je pripeljal v Ledince, potem pa mrknil. Ustavil sem pred neko poslovno stavbo in zmotil par, ki je užival v čik pavzi. »Dober dan. Razumete slovensko?« Prikimala sta. »A veste, kje je Pečnica?« Odkimala sta: »Pa znate, nismo mi odavde, samo radimo ovde. Pitajte na tankštele.« *Tankštele* sem zgrešil in zapeljal na parkirišče gostišča, ker sem videl možaka, ki je slonel na oknu in kadil. »Dober dan.« »Dobri den,« je zapel. »Oo, Čeh,« sem se zasmel, »mogoče veste, kje je Pečnica?« Stegnil je roko in pokazal na cestico, ki je zavijala za cerkvijo. Hm, a res? Zahvalil sem se in sledil navodilu. Po dobrem kilometru sem se znašel na Pečnici.

Hanzej Lesjak
Foto: Mire Steinbuch

Začetki organiziranega slovenskega planinstva na Koroškem segajo v leto 1900, ko so na Zilji ustanovili koroško podružnico SPD. Na začetku I. svetovne vojne je prenehala delovati, leta 1953 je prišlo do oživitve organiziranega slovenskega planinstva. Koliko slovenskih planinskih društev je na Koroškem?

Nimamo takega sistema, da bi imeli podružnice ali lokalna društva planincev, ker nas je premalo. Slovensko planinsko društvo (SPD) Celovec je edino na Koroškem. Obsega vse tri slovenske doline, Zilo, Rož in Podjuno.

SPD Celovec je imelo od požitve leta 1953 do danes samo štiri predsednike. Kaj je vzrok tako majhni fluktuaciji na tej funkciji?

Leta 1953 so postavili naše planinsko društvo na nove noge zelo zaslužni možje, koroški Slovenci. Prvi predsednik je bil Lubo Urbajs, ki je predsedoval 31 let, do leta 1984. Zakaj tako dolgo? Bil je tako dober predsednik in zagnan planinec, da ga niso hoteli »odvoliti« in so ga na skupščini vsakič znova potrdili. Takrat je delal pri *Slovenskem vestniku*, v katerem je veliko objavljalo o slovenskih planincih na Koroškem in v Sloveniji, uspehih slovenskih alpinistov po svetu, zlasti v Himalaji. Pravimo, da oče Koroških Slovenskih planincev. Za njim je bil do leta 1990 na tej funkciji Franci Kropiunik. Za SPD Celovec je bil to najhujši čas delovanja. V času Luba Urbajsa smo zgradili kočo na Bleščeči planini. Med predsednikovanjem Kropiunika so se začele velike težave, ker so nam hoteli vzeti kočo na Bleščeči. Nacionalistične sile so hoteli z vsemi sredstvi preprečiti, da bi na Koroškem stala slovenska planinska koča. Hvala bogu smo uspeli na vseh sodiščih, tako da nam je koča ostala. V teh letih je Franci Kropiunik veliko romal po sodiščih in odvetniških pisarnah. To ga je zelo prizadelo in ko je bila zadeva rešena, je predal funkcijo. Prevzel sem jo jaz.

Hm, zakaj sem bil tako dolgo predsednik? (*smeh*) Ne vem, je pač tako, da se pri nas nihče ne tepe za to funkcijo, ker je povezana z določenim delom, dolžnostmi, roki, ki se jih moraš držati ali jih usklajevati, itd. Že leta sem se pripravljalo, da bi oddal funkcijo, a je nihče ni hotel prevzeti. Nisem želel biti odgovoren za to, da bi planinsko društvo zaradi odstopa hiralo. Raje sem stisnil zobe in gledal, da smo nekako *sfurvali*. A v zadnjih letih nisem imel več toliko idej in energije. Zato smo se odločili, da bo za tri leta postal predsednik Stefan Riegelnik, ki je bil dotlej blagajnik. Potem načrtujemo delo predati v mlajše roke.

SPD Celovec je član Planinske zveze Slovenije (PZS) in avstrijskega Alpenvereina. Ima v obeh organizacijah enak status kot ostala društva?

V Planinski zvezi da, v Alpenvereinu ne, ker je tudi Alpenverein samo član Verband alpiner Vereine Österreichs/Zveze avstrijskih planinskih društev. To je krovna organizacija vseh planinskih društev v Avstriji, v katero smo včlanjeni kot Slovensko planinsko društvo. Smo tudi v Delovni skupnosti planinskih društev Koroške. V Avstriji je najbolj znan Alpenverein in skoraj vsak misli, da je to krovna organizacija.

Vključno z mano.

Član PZS smo od leta 1993. Nismo edini iz zamejstva. Slovenci so raztreseni po vsej Evropi in imajo svoja planinska društva, ki so člani PZS.

Koliko znaša društvena članarina? Morate določen delež oddvajati obema zvezama?

Na Zvezo planinskih društev Avstrije odvajamo malenkost, mislim, da 50 centov na člana. Naša članarina je 15 evrov.

Zelo nizka.

Jo, res je zelo nizka, a zato imamo veliko članov. Tukaj na Koroškem so Slovenci zelo solidarni. So v planinskem društvu, čeprav niso planinci. Imamo skoraj petsto članov, aktivnih planincev je kakih sto, ostali so podporniki, da lažje shajamo. Imamo sicer veliko kulturnih in športnih društev, a po mojem je pomembno, da imamo tudi svoje Slovensko planinsko društvo. Če se želi nekdo zavarovati pri PZS, mora doplačati 13 evrov, ki jih oddamo Planinski zvezi. S tem je zavarovan kot B član v Sloveniji.

Imate v planinskem društvu posamezne odseke?

Hoteli smo jih ustanoviti, vendar nimamo zagnanih ljudi, ki bi jih prevzeli in delali v njih. Zato smo nameropustili.

Gorenjski planinci so vam veliko pomagali pri gradnji kočice na Bleščeči planini. Kakšno je sicer sodelovanje s planinskimi društvi iz Slovenije?

Gorenjski planinci, predvsem z Jesenic, so nam šli zelo na roko pri pripravah za kočico na Bleščeči. Po mojem brez njihove pomoči ne bi bilo te kočice, ker smo imeli zelo kratek rok za izgradnjo. Zaprli so nam pot, da nismo mogli s traktorjem na planino. Največji del lesa smo na Bleščečo znosili preko Arihove peči. Gorenjski planinci so nam tu zelo pomagali, za kar smo jim hvaležni, ker sami ne bi zmogli, čeprav so nam tudi naši mladinci dosti pomagali. Glavnino pomoči so predstavljali Jeseničani, imajo velike zasluge, da smo zgradili to našo kočico.

Kdo vam je zaprl pot?

Lastniki zemljišč. Ko smo se z njimi dogovarjali, so najprej privolili, nato so se pod negativnim vplivom in pritiski premislili in prepovedali dostop.

Organizirate nekaj pohodov, med drugim tudi nočnega Čez goro k očetu in zimskega na Arihovo

*Slovenska planinska kočica na Bleščeči planini
Arhiv Hanzeja Lesjaka*

peč. Oba potekata hkrati z obeh strani meje. Je tako že od samega začetka?

Pohoda k očetu se samo udeležujemo, pravzaprav pomagamo s pripravo okrepčil na avstrijski strani pri nočnem delu, ki zahteva več pomoči. Organizira ga pa Črna na Koroškem. Pohod je zdaj izmenično enkrat ponoči, drugič podnevi. Dnevni pohod je iz Koprivne v Črno, nočni pa s Črne v Koprivno. Največja prireditev našega društva je zimski pohod Arihova peč, naslednje leto, ko bo štirideseti po vrsti, bo majhen jubilej. To je naša glavna prireditev, ki zdaj privabi tristo do štiristo planincev, v prejšnjih

*Udeleženci zimskega pohoda Arihova peč med počitkom pri koči na Bleščeči planini
Arhiv Hanzeja Lesjaka*

Naslovnica knjige
Na planine vleče
me srce ...

letih jih je bilo že po osemsto, devetsto. Na tem tradicionalnem pohodu se spomnimo padlih partizanov na naši strani; tudi takih stvari se je treba spominjati. Ta zimski pohod lahko zmore vsak, ni težaven, vendar so določene posebnosti, doživi se ga čisto drugače kot poleti.

Pri tem pohodu ste pa vi glavni?

Organizirajo ga tri društva. Organizatorja v dolini sta predvsem Slovenska športna zveza, ki nas zelo dobro podpira preko Danila Prušnika, in Kulturno društvo Rož v Št. Jakobu, SPD Celovec je pristojno za pot in okrepčilo na Bleščeči.

Zasledil sem, da ste prisotni tudi na tridnevem pohodu v spomin na emigracijo Judov leta 1947. Lahko nekaj poveste o tem?

To je morda manj znan del zgodovine, ki ga želimo oživiti. Gre za pohod *Alpine Peace Crossing Krimml*. Ozadje tega pohoda je emigracija Židov leta 1947. Takrat je bila Avstrija zasedena; na Koroškem so bili Angleži, na Tirolskem Francozi in v Salzburgu Američani. Našli so pot, ki s Salzburškega vodi na Južno Tirolsko v Italijo. V Avstriji so bile vse meje zaprte, razen enega prehoda, ki je bil odprt zaradi Američanov. To luknjo so izkoristili, da so Žide z vzhoda, ki so hoteli emigrirati v Palestino, spustili čez mejo. Ta pohod je precej naporen, prelaz Krimmler Tauern je visok čez 2600 metrov, tudi poleti lahko zapade sneg. Tega pohoda se udeležujemo že nekaj let.

Vsako leto razpišete fotografski natečaj Planine v sliki.

Jo, do zdaj smo ga priredili tridesetkrat. Povežemo ga s kakim predavanjem, zadnjih petnajst let v K & K Centru v Šentjanžu.¹ To je naša aktivnost pozimi, ko planinstvo malo zamre in takrat ljudem prikažemo lepote gora v obliki razstave izbranih in nagrajenih fotografij s tega natečaja.

Izdajate svojo publikacijo?

Za stoletnico smo izdali knjigo *Na planine vleče me*

srce ... Za 110-letnico smo med člane razdelili majhno brošuro. Vsako leto, ko pobiramo članarino, izdamo zloženko z informacijami o društvu in predstavitvijo naših prireditev.

Imate v koči *Planinski vestnik*?

Nekateri člani ga imajo doma. Dvajset let, ko je bila še Jugoslavija, sem bil naročen na *Vestnik*. Nosil nam ga je znanec iz Slovenije. Kot društvo imamo *Planinski vestnik* v koči na Bleščeči. Moram reči, da je v zadnjih letih, če ga primerjam s starimi *Vestniki*, zelo kakovosten in lep na pogled, to je velik napredek. Imam cel arhiv *Planinskih vestnikov* od začetka petdesetih let, vezanih v knjige.

Še obstaja partnerstvo med Zvezo Bank in Posojilnice ter SPD Celovec?

Pred približno osmimi leti, ko smo prenavljali našo kočo, smo rabili finančno podporo. Na pomoč je priskočila Zveza bank in Posojilnice, tako da smo lažje obnovili kočo, ki je zdaj kot nova. Zgrajena je bila leta 1968 in potrebna obnove. V zadnjih letih to partnerstvo ni več tako aktivno, tudi zaradi gospodarskih razmer, vendar smo jim zelo hvaležni, ker so v preteklosti podprli naše delo. Z njihovimi podporami smo dobro obnovili našo kočo.

Po 27 letih predsednikovanja ste predali funkcijo nasledniku. Kako ste zadovoljni s tem obdobjem? Koliko načrtov ste uresničili, koliko je ostalo nedokončanega?

Jo ... to je zelo kočljivo vprašanje. Rekel bi, da smo bili v začetku našega obdobja vsi zelo zagnani. Mlad odbor, mešanica starejših in mladih, imeli smo toliko energije in zagona, da smo precej stvari uresničili. Danes se skoraj čudim, da smo zmogli. V okviru stoletnice društva smo kot predavatelje gostili najboljše alpiniste sveta, Messnerja, Humarja, Dava Karničarja in druge slovenske vrhunske alpiniste. Udeležba članov na prireditvah in pohodih je bila v tistem času zelo dobra, tako da si imel res veselje delati. Ščasoma moči pojenjajo, ne moreš več tako motivirati odbora, da bi pomagal, upošteval vse ideje in jih uresničil. Zato počasi *scagaš* in se vprašaš, če je še dobro, da si predsednik, ker si nezadovoljen s seboj in svojim delom. Premisliti moraš, kako naprej. Najti je treba pot, ker na noben način ne bi želel, da bi se Slovensko planinsko društvo razpustilo. Zdaj smo na dobri poti in me ne skrbi, da društvo ne bi uspevalo.

V času mojega predsednikovanja in obstoječega odbora smo precej dosegli pri izboljšanju odnosov z nemškimi planinskimi društvi. V preteklosti ta društva, predvsem avstrijski Alpenverein, niso imela ravno slovite zgodovine. Iz tega razloga v prejšnjih letih ni bilo zblíževanja med nami. To so bili časi starih predsednikov, a zdaj so tam novi ljudje, ki nimajo več stare ideologije, so zelo odprti do Slovencev in Evropske skupnosti. Nacionalizem je pri koncu, ne morejo več jezdit na tem konju in publicirati. Moram reči, da so nam ta novi veliko pomagali, odnosi so se izboljšali.

¹ http://www.slo.at/?page_id=2147.

Le-te je treba gojiti tudi v osebnih stikih, tako smo se spoznali. Ne vem, kakšne predstave so imeli o Slovencih. Nekdo, ki me je spoznal pred dvajsetimi leti, mi je rekel, da ni vedel, da smo Slovenci čisto normalni ljudje. Tista propaganda jih je tako preslepila, da so mislili, da smo vsi ekstremisti ali kaj takšnega. Odkar so osebno spoznali Slovence, nas vidijo popolnoma drugače. Veliko se jih sprašuje, kakšni propagandi so nasedli, da tako dolgo niso sodelovali s Slovenci.

Je v vašem društvu kak Avstrijec?

Mislite nemški Avstrijec?

Da.

V glavnem so člani Avstrijci, tako nemško kot slovensko govoreči.

Mislím na narodnost.

Jo, imamo tudi nekaj takih. V našem društvu so nemško govoreči Korošci oz. Avstrijci. Člani so postali zaradi navdušenja in moralne podpore, iz principa niso pri drugih društvih, temveč pri slovenskem planinskem društvu.

Na kakšen način nameravate privabiti več mladih v društvo?

Veliko smo razmišljali, kako pridobiti mladino. Pri eni akciji smo sodelovali s PZS. Na planinski tabor v Bavšico smo poslali nekaj mladih. Mladino najbolj zanima plezanje, tudi balvansko. Imamo nekaj mladincev, športni plezalec Nicolai Užnik je zelo dober v avstrijskem in evropskem pokalu. V društvu imamo nekoga, ki je opravil vse izpite za trenerja, in zdaj prirejamo plezalni tečaj za mladino. Upamo, da bomo v društvo privabili mlade, nato še v odbor, ker je tudi tega treba pomladiti. Želimo, da nas bodo nasledili odborniki, ki bodo pripravljali delati.

Prebral sem, da imate 15.000 čebel. Kje se bolj sprostite – v gorah ali pri čebelah?

(*smeh*) Za svoj šestdeseti rojstni dan sem od strica dobil en čebelji panj, zato se moram malo ukvarjati s čebelah. To počnem sicer šele eno leto, pri tem se tudi sprostim, ampak planine so še vedno na prvem mestu, tam zgoraj se bolje in lažje sprostim. Je pa delo s čebelahmi zelo zanimivo.

Želite za konec še kaj dodati?

Prej ste omenili sodelovanje s slovenskimi planinskimi društvi, pa sem to premalo razložil. Stike imamo s sosedi v območju Karavank – to je čisto naravno, smo sosedi. Imamo pa še nekaj posebnega. Letos je bilo, mislim, 46. srečanje obmejnih planinskih društev. Prej se je imenovalo zamejskih, a smo ga preimenovali, saj v času EU zamejcev ni več. Organiziramo ga v povezavi z Jesenicami, Gorico, Benečijo in s Trstom. Vsako leto se srečamo v drugem tednu junija, vedno v središču enega od teh planinskih društev. Na programu sta planinski pohod in kratek kulturni spored. Teh prireditev se udeleži tristo do štiristo planincev. To je bilo takrat, ko meje niso bile tako odprte kot danes, za planince zelo pomembno srečanje. Ideje

druženja planinskih društev treh dežel² pojmem kot predhodnico Evropske skupnosti. (*smeh*) Že pred 45 leti so bili zavzeti ljudje v Sloveniji, Italiji in pri nas, ki so sedli skupaj in priredili internacionalno srečanje. Uspelo jim je, mi smo pa nadaljevali. Letos smo se dobili v Vratih, ker so bili gostitelji iz PD Jesenice v povezavi s PD Mojstrana. To je vedno lepo srečanje. Najštevilčnejša so v Italiji. V Trst, na primer, gremo tudi iz solidarnosti, ker hočemo pokazati, da smo Slovenci in da nas je veliko. Enako je tudi v Gorici. Moram reči, da so Primorci zelo zavedni Slovenci, pri tem jih, kolikor pač moremo, tudi moralno podpremo. Vsi smo v podobni situaciji.

V prejšnjih desetletjih smo morali slovenstvo skoraj skrivati oz. nas je bilo strah priznati, da smo Slovenci. To je bil čuden čas. V državah se izboljšuje ideja o upoštevanju manjšin, vsaj za Koroško lahko rečem, da se odnosi med večino in manjšino znatno izboljšujejo in gredo v pozitivno smer, vzdušje je tako, da lahko optimistično gledamo v bodočnost. ●

Hanzej Lesjak
na Velikem
Kleku v krogu
družine
Arhiv Hanzeja
Lesjaka

² To ni srečanje planincev treh dežel na Tromeji in z njim povezano Potjo prijateljstva. (op. ur.)

Na poti proti bivaku
Džangi-koš pod
Bezengijevo steno
Foto: Stanka Jelenc

Novim vzponom naproti 3. del

Alpinistična odprava v kavkaške gore

Prijazni sosede Balkarci so nas dekleta povabili na čaj in ob desetih dopoldne izpod kavča potegnili še steklenico konjaka. Povedali so nam, da je spodaj v Nalčiku težko dobiti kakršno koli delo, zato so veseli, da se lahko maja preselijo sem gor in ostanejo vse do oktobra. Dela je veliko, ni pa težko, ženske opravljajo gospodinjska dela v kuhinji in restavraciji, čistijo prenočišča, moški pa opravljajo zahtevnejša dela.

Najzgovornejši je bil ruski inštruktor Viktor, profesor telovadbe iz manjšega mesta blizu Moskve, ki na delo v Bezengi v poletnem času prihaja že več kot trideset let. Bival je v majhni, precej asketsko opremljeni sobici s posteljo, mizico in obešalnikom. Na nekaj kvadratnih metrov smo se stisnile še me ter ob domačem čaju iz rožic, nabranih v okolici, suhem sadju in "kanfetakah"¹ poslušale njegovo pripoved o zgodovini Bezengija, o gorah nad njim, o poteku izobraževanj, o hierarhiji in disciplini, o tem, da je bilo včasih teh taborov kar dvajset. Govoril je rusko pa tudi angleščina mu je šla kar dobro, še posebej ob kozarčku konjaka, brez katerega tudi tokrat ni šlo. Marsikaj pa se je vmes izgubilo s prevodom.

Opazili smo, da je v tem delu Kavkaza še vedno močna prisotnost organizacijskega duha iz časov nekdanje Sovjetske zveze. Še vedno so v rabi že omenjeni "maršrutni list", "knjižka alpinista" in dnevno javljanje plezalcev po radijski postaji, odpravili so le "jutranje uvrščanje" na zbornem mestu in pozdrav zastavi ter preizkus sposobnosti plezanja v plezalnem vrtcu, kar navaja Tone Škarja v knjigi *Po svoji sledi*.

Saratov – ikona Bezengija

Da je Jurij Saratov strašno pomemben mož, je potrdil tudi Viktor. Sivolasi gospod je pri svojih 84 letih neverjetno bistrega uma, do podrobnosti pozna vsak hrib, vsako steno nad Bezengijem, sveža poročila o razmerah v stenah pa vsakodnevno dobi od

¹ Bombonih.

plezalcev. S pomočjo starih skic, fotografij in medomrežja nam je natančno pokazal smer vzpona, mesto za spust po vrvi, po kateri strani je varno obiti serak in kje je treba prečiti ledenik. Vsekakor zelo koristne informacije iz prve roke, ki jih ni bilo mogoče najti v ruskem vodniku, do medomrežja pa sami nismo imeli dostopa, saj javnih računalnikov tam ni bilo.

Jurij Sergejevič Saratov je v mlajših letih na tem področju preplezal prav vse smeri in osvojil vse petticočke (Šhara, Džangitau, Mizirgi, Dihtau, Puškin in Koštan-tau), s čimer si je prislužil visoko priznanje srebrno zvezdo. Je pa tudi nosilec zlate zvezde, ki jo posamezniki prejmejo za svoje delo pri razvoju *alplagerja* in promociji ruskega alpinizma tako v rajonu Bezengi kot na ravni države. Da sta obe priznanji res izjemni, potrjuje tudi dejstvo, da sta ju do danes prejela le dva ruska alpinista, poleg Saratova še član reševalne službe Jevgenij Fjodorovič Gasilov, ki je umrl leta 2012.

Saratov se je med srečanji z nami iz zadržanega, avtoritativnega gospoda počasi mehčal v prijaznega možakarja, ob slovesu pa nam je celo dovolil, da se slikamo skupaj z njim.

Potem pa se je pojavila tudi druga Elanova palica, njena lastnica je bila njegova žena, simpatična sivolasa gospa, ki je na jutranji zajtrk vedno prišla nekaj minut za njim. Pozneje smo v pisarni našli še jubilejni zbornik naše Gorske reševalne službe, ki je izšel neke v sedemdesetih ali osemdesetih letih prejšnjega

stoletja. Še večjo zapuščino pa so naši alpinisti pustili v stenah in visokih gorah nad ledenikoma Kundjum Mizirghi in Bezengi.

Balkarsko-rusko-slovensko prijateljstvo

Najraje smo se zadrževali pri Tonji. Črnolasa učiteljica iz Nalčika, ki je tako kot drugi tu našla prilagoditev za zaslužek, nas je imela res rada. Pa ne zaradi rubljev, ki smo jih zapravljali pri njej, pač pa je bila preprosto simpatična in prijetna. Že zgodaj zjutraj je bila naličena in urejena, lokal počiščen, dišalo je po kavi in svežem pecivu, ne glede na to, da je bila prejšnji večer pokonci vse do polnoči, včasih tudi dlje, kajti zadnjim gostom, tako Rusom kot Slovencem, se ni mudilo v posteljo. Večeri pri njej so bili res nekaj posebnege, še posebej takrat, ko smo ob kitari in pivu skupaj z drugimi obiskovalci prepevali ruske pesmi.

V dneh po vzponu na Ukju smo se uspešno regenerirali ter zbirali informacije za nove vzpone. Vmes smo oprali štiri velike vreče umazanega perila, v bazi so bili namreč na voljo pravi pralni stroji. "Sorok, sport-skij, delikatnij!"² smo dali preprosta navodila gospe z velikimi, temnimi očmi. Teže je bilo s sušenjem, kajti pihal je močan veter, veliki kosi so se nekako obdržali na vrvi, *gatke* in nogavice pa je mimogrede odneslo proti Gruziji. Pa so nam prijazne gospe prihitele na pomoč ter po vsem taboru zbrale potrebne kljukice, "prišepki" se jim reče po rusko.

² 40 stopinj, športni program, občutljivo perilo.

*Stena se je prvič
oglasila.
Foto: Stanka Jelenc*

Čas trajanja odprave: 3. 7.–22. 7. 2016 (trije člani)/31. 7. 16 (štirje člani)

Kraj: alpinistični tabor Bezengi v Kabardino-Balkarski republiki v ruskem Kavkazu

Člani odprave: Andrej Kotar (vodja), Mojca Debevc, Danilo Patarčič - Kavboj, Stanka Jelenc, vsi ČAO, Metka Križič (AO Idrija), Miha Ileršič (AO Rašica) in Ludvik Podrzavnik (AK Ravne)

Koroški del odprave: 18. 7.–31. 7. 16

Člani: Janete Kodrin Pušnik, Franc Pušnik, Špela Kovačič, Boris Santner (vsi AK Ravne)

Preplezane smeri

9. 7. 2016: Ukju, 4334 m, Freshfieldova smer (JV-greben), 500 m, ruska ocena 2A; Danilo Patarčič, Stanka Jelenc, Metka Križič, Mojca Debevc, Ludvik Podrzavnik, Miha Ileršič in Andrej Kotar

13. 7. 2016: Pik Sella, 4329 m, severna stena, Smer Nevskega, 650 m, ruska ocena 3B; Andrej Kotar in Miha Ileršič

13. 7. 2016: Pik Sella, 4329 m, Tracevičeva smer (severna stena Zahodnega grebena), 650 m, ruska ocena: 3A; Mojca Debevc in Metka Križič

Pik Semjenovskega, 4082 m, Južni raz, ruska ocena 1B; Danilo Patarčič, Ludvik Podrzavnik, Stanka Jelenc

18. 7. 2016: Gidan, 4184 m, Smer Senčenkove, JV-greben, 650 m, ruska ocena 2A; Mojca Debevc in Metka Križič

Pik Brno, 4110 m, dosežen predvrh, 4026 m, JV-stran, ruska ocena 1B; Danilo Patarčič, Ludvik Podrzavnik

18. 7. in 19. 7. 2016: Missestau, 4425 m, Ivanišvilijeva smer (Severni greben), 950 m, ruska ocena 4B; Andrej Kotar in Miha Ileršič

23. 7. 2016: Pik Brno, 4110 m, Zdenkova smer (Južni greben), 650 m, ruska ocena 1B; Mojca Debevc in Metka Križič

24. 7. 2016: Zahodni vrh Kursantov, 3838 m, Zahodni greben, ruska ocena 2B; Mojca Debevc in Metka Križič

24. 7. 2016: Dumala, 4681 m, severna stena, Naumova (SZ-greben), 800 m, ruska ocena 3B; Andrej Kotar in Miha Ileršič

Gremo v plezališče

Pravzaprav sploh nismo kaj dosti počivali, poleg umivanja, pranja, spanja, nakupovanja in prehranjevanja smo se mimogrede zagledali še v granitne stene na drugi strani vasi. Tja so takoj po zajtrku skupaj z inštruktorji odšli ruski tečajniki na načrtovano usposabljanje. Smeri so bile kratke in dolge, skala je bila dokaj kompaktna in precej obogatena z raznim rastlinstvom. Plezanje nam je bilo kar všeč, in če popoldne ni deževalo, smo se lotili tudi daljših, večraztežajnih smeri. Opazili smo, da Rusi pri dostopu in varovanju uporabljajo tanke rokavice, kar je bilo videti res malce nenavadno. Da se nevarnost skriva v obliki visokih rastlin z belimi cvetovi, ki rastejo ob poti, nam je kasneje pojasnila medicinska sestra iz Ukrajine in pokazala na svoje pekoče ter boleče izpuščaje na rokah. Orjaški dežen se imenuje ta zoprna stvar in glej ga zlomka izvira prav iz Kavkaza. V naslednjih dneh smo se mimo teh rož premikali precej previdno z visoko dvignjenimi rokami.

Tokrat pod veličastno Bezengijsko steno

Vreme je bilo precej dinamično, nekaj dni sonca je kmalu prekinilo deževje, napovedi pa so bile na voljo le za nekaj dni vnaprej. Po dveh dneh smo ponovno zaslišali klic gora in v torek, 12. julija, je napočil čas za odhod pod veličastno Bezengijsko steno.

Nahrbtniki so bili tokrat še večji in težji, kajti odhajali smo za tri do štiri dni. Gospe v restavraciji so nas pospremile z dvema brezplačnima štrucama sveže pečenega kruha: "Ščastlivovo!"³

Tudi tokrat s sabo nismo tovorili šotorov, saj je bil pod steno na voljo bivak Džangi-koš, 3252 m. Voda je bila povsod, med potjo smo jo filtrirali, v taboru pa prekuhali. To je bil naš najdaljši dostop v Kavkazu, pot naj bi trajala od osem do deset ur hoda. Že takoj na začetku sta nas na kontrolni točki ustavila dva mrka vojaka in ob muzanju naših deklet podrobno preverila naše potne liste in obmejno dovolilnico. Pot je namreč vodila mimo občutljivega ozemlja, na drugi strani gora je bila Gruzija, mi pa daleč naokoli edini tujci. Pa samo plezati smo hoteli!

Na srečo je bilo dopoldne še precej oblačno, tako da pred sabo nismo videli duhamorne ledeniške morene, ki se je vlekla kilometre daleč, bila pa je ravno prav zoprna, da si moral biti pozoren na vsak korak. Bolj kot na uro smo gledali na višinomer. "Hej, Ludvik, kako visoko smo že?" smo si drznili vprašati po kakih treh urah hoda. "2450 metrov," je bil odgovor. Se pravi, da smo se dvignili komaj za nekaj sto metrov. Cilj nad tri tisoč metrov je bil ne samo daleč, temveč tudi visoko nad nami. Se je pa počasi jasnilo in pred nami se je izza oblakov počasi odstirala že znana piramida Gestole, postopoma pa še preostali del v sneg in led odete dvanajstkilometrskje Bezengijske stene. Prizori so bili prav veličastni, kar naenkrat smo postali prav majceni v primerjavi z ogromno steno himalajskih razsežnosti.

Pod mogočno Benzegijsko steno Foto: Stanka Jelenc

³ Srečno!

Vmes so bili pogosti postanki in le počasi smo prišli do prvega ledu in snega. "Ko boste prišli do ovinka, je od tam še štiri ure hoda," nam je razložil Saratov in povedal, kje je treba prečiti ledenik. Više gori je bilo namreč vse več ledeniških razpok, po katerih je drla voda, malih in velikih, plitvih in globoko zevajočih ter strah vzbujajočih. Najbrž smo prehitro zavili levo, saj smo se znašli v pravem labirintu in nekaj časa neuspešno iskali prehod. Potem se je pot le začela vzpenjati, tako da smo končno pridobili nekaj višine. Ob poti so cvetele rožice, na nebu je tačas posijalo sonce, na desni se je odprl veličasten pogled na Bezengijsko steno z njenimi štiri- in pettisočaki, pod njo pa kot kakšna avtocesta širok in razbrazdan ledenik. Naša pot je bila speljana nad tem amfiteatrom po nekakšnem nasipu in je bila kopna, dovolj varna in široka. Razgledi so jemale dih. Bili smo edina živa bitja daleč naokoli, razen treh Rusov, ki so nas prehiteli nekje spodaj. Takrat nas je stena prvič pozdravila, pošteno je zagrmelo na naši desni, malce pozneje pa se je izpod enega od številnih serakov po kuloarju usul pršni plaz. Od daleč, z varnega mesta smo opazovali to neverjetno igro narave.

Bivak Džangi-koš, naš novi začasni naslov na Kavkazu

Pozno popoldne smo se le privlekli do bivaka, ki je bil precej manjši od tistega pod Ukjujem. Rusi so že postavili šotore in vmes v velikem loncu kuhali črni čaj. Bili so gostoljubni in na toplo pijačo povabili tudi nas, kar je zelo prišlo, saj je takrat sonce že zašlo in nankrat se je shladilo. Namenjeni so bili na Šharo, za kar zahteven vzpon pa naj bi menda potrebovali več dni. Spet podoben prizor, kot smo ga videli že prej: trije fantje, otovorjeni z ogromnimi težkimi nahrbtniki, eden od njih je gor prinesel celo manjšo kitaro. Na

nebu so zasijale prve zvezde, prikazala se je ogromna luna in nekateri smo se hitro zavlekli v spalne vreče ter od tam uživali v zvokih ruskih balad. Noč je bila kratka in hladna. Še dobro, da je bilo prostora na pogradu malo in smo se zato tesno zaviti v spalne vreče kot mladi kužki stisnili drug k drugemu.

Prijatelji so se na pot odpravili še pred svitom, tokrat s precej ambicioznejšimi cilji. Mojca, Metka, Miha in Andrej so si izbrali Pik Sella, 4329 m, isti hrib, vendar so želeli v dveh ločenih navezah splezati nanj po različnih smereh.

*Skozi labirint ledeniških razpok
Foto: Stanka Jelenc*

*Bivak Džangi-koš
Foto: Stanka Jelenc*

Sonce zahaja, kmalu se bo prikazala polna luna.

Foto: Stanka Jelenc

Starejši člani smo se podali proti lažjemu štiritisočaku Pik Semjonov, 4082 m. Preden smo dosegli njegov Južni raz, smo morali prehoditi precej zoprnega šodra, tako smo iskali najlažje poti navzgor. Dva koraka naprej, tri nazaj, štiri korake naprej, dva nazaj, vmes je bilo še malce preklinjanja, malo manj navdušenja, skratka treba je bilo nekako priti do vznožja grebena. Edina lepa stvar je bila spet elegantna Bezengijska stena. Tokrat smo imeli pred sabo celoten amfiteater, na skrajni desni Ljalver, 4350 m, zatem Gestola, 4860 m, Katin, 4975 m, Džangitau, 5085 m, Shota Rustaveli, 4960 m, in Šhara, 5200 m. Ti vrhovi so zelo težko dostopni, smeri dosegajo težavnostno stopnjo 5B, grozi veliko visečih ledenikov, vmes pa je le nekaj razov in grebenov, po katerih najdejo pot do vrha samo najboljše plezalci. Kar nekaj slovenskih odprav se je že znašlo v tem delu Kavkaza in uspelo jim je nanizati precej dobrih vzponov. Vsi pa menijo, da so gore Kavkaza precej zahtevne tudi zaradi svoje razsežnosti, saj se ogromno časa porabi za dolge dostope in manj za učinkovito plezanje.

Ko smo že kar visoko, se nam na desni prav lepo odpre pogled na severno steno Pik Sella. Takrat na zasnženem pobočju v daljavi zagledam dve manjši pikici. Kdo drug bi to lahko bil kot Mojca in Metka. Videti je, da nista navezani in da hitro napredujeta. Malce si oddahnem, kajti to pomeni, da so razmere dobre in da si nista zadali pretežke naloge. Kmalu se pikici znajdeteta na robu stene, potem pa ju čaka še dolg in zahteven vzpon po grebenu, ki vodi na vrh. Medtem se na njuni levi pojavita še dve manjši pikici, naveza naših fantov, ki se vzpenja po smeri Nevskega. "Maladci!" zavriskamo od veselja in navdušenja, dobro je vedeti, da so prijatelji v redu.

Do vrha ni več daleč, le nekaj lažjega plezanja po grebenu. Malce posedimo na snežišču in se razgledujemo naokrog. Za hrbtom imamo Dihtau, 5208 m, strma snežišča, led in črna skalo. Nič čudnega, da hribu pravijo Strašna gora. Popoldne se vsi spet zberemo pred bivakom. Na opuščene drogove, najbrž so jih

včasih uporabljali kot vremensko postajo, izobesimo tibetanske zastavice. Za srečo pri opravljenih vzponih, za lepo vreme in nadaljnje cilje, za vse prijatelje, tiste, ki so ostali doma, in tiste, ki jih ni več med nami. Naslednje jutro se odpravimo nazaj v Bezengi. Ko prečkamo ledenik, se še držimo skupaj, na prostrani moreni pa se kar nekako izgubimo. Vsak od nas vleče za sabo svoje noge in upa, da bo pot tokrat krajša, saj gre večinoma navzdol.

Sledijo dnevi počitka, regeneracija ob dobri hrani, pivu in "zapekanki" ter srečanja pri Tonji. Pranje perila, pisanje dnevnika, druženje z ruskimi prijatelji. Vmes načrtujemo nove ture, zdaj smo že kar dobro aklimatizirani in v dobri kondiciji. Le vreme ostaja spremenljivo, tudi napovedi niso zanesljive.

Sledilo je še lepo število lažjih in zahtevnejših vzponov na kavkaške štiritisočake Gidan, Brno, Missestau, Kursanti in Dumalo. Vsak vzpon zase je odlična zgodba in vsaka bi si zaslužila samostojno poročilo z vsemi tehničnimi detajli.

Pa smo že skoraj pri koncu odprave

18. julija so se nam v Bezengiju pridružili koroški prijatelji Janeta, Franc, Špela in Boris, vsi člani Alpinističnega kluba Ravne na Koroškem. Pred odhodom na goro naslednje dopoldne smo imeli ravno dovolj časa, da smo jih popeljali po ulicah *alplagerja* in jim povedali tisto najpomembnejše, kar so morali vedeti. Prvi del naše skupine se je v Slovenijo vrnil 22. julija, teden dni pozneje pa so prišli še mlajši člani odprave. Skupaj z Mojco, Metko, Mihom, Andrejem, Ludvikom in Danilom ter nasmejanimi in dobrovoljnimi domačini smo napisali lepo kavkaško zgodbo. Da smo ob slovesu potočili tudi kako solzico, predvsem to velja za dekleta, pa najbrž ni treba posebej omenjati. ◉

Kavkaško *pripovedko* posvečam prijateljici Janeti Kodrin Pušnik, ki se je sredi lanskega decembra smrtno ponesrečila pod domačo Olševo.

FOR YOUR MOUNTAIN

Hyperspace JKT M

Conquest Down JKT M

Frontier Down JKT W

 www.lasportiva.com

 Become a La Sportiva fan

 @lasportivatwitt

 Val di Fiemme, Trentino

LA SPORTIVA®
innovation with passion

Kako si (ostal) krasan!

Zobata železnica na Triglav

Ob koncu leta 1897 je Planinski vestnik objavil kratko razmišljanje Jakoba Aljaža z naslovom: *Kaj bodo naši potomci s Triglavom počeli*, kot podnaslov pa je bilo zapisano *Božične sanje Aljaževe*. Gospod župnik, ki je le nekaj let pred tem dobil glavne bitke za slovenski obraz gora, je v njem sanjal o viziji – da bo nekoč na vrhu Triglava stal grand hotel, do njega pa bo vozil električni vlak. Tako bo naš zaželeni vrh enostavno dostopen prav vsem ljudem, tudi tujim turistom. To je bil njegov cilj. Na naše gore naj hodi, kdor želi – vendar naj bo jasno, čigave so!

Trda linija turizma

Pustimo tokrat nacionalni boj ob strani in se posvetimo projektu, s katerim bi se lahko turisti pripeljali iz Bohinjske Bistrice do končne postaje, le nekaj metrov pod vrhom Triglava. Od časa, ko so bili izdelani načrti, je namreč minilo sto deset let.

Na začetku dvajsetega stoletja je Avstro-Ogrska vlagala velika sredstva v svojo drugo progno, ki je pripeljala iz Prage prek Jesenic, v njeno najpomembnejše pristanišče Trst. Ta trasa je bila zahtevnejša od trase južne železnice, ki je petdeset let prej povezala Dunaj prek Maribora in Ljubljane s Trstom. Skoraj devetkilometrski karavanski predor pri Hrušici, kilometer

in pol krajši bohinjski predor in solkanski most, ki še danes drži rekord največjega kamnitega železniškega mostu, so bili gradbeni podvigi, ki so dajali vtis, da je s pravimi inženirji in dovolj denarja mogoče prav vse, kar si človek zamisli. Tako se je že takoj po odprtju bohinjske proge (1906) porodila tudi zamisel o za današnji čas dobesedno bogokletni gradnji železnice na Triglav. Poudarek je seveda na "današnji", kajti treba se je zavedati, da je ob času njegovega nastanka tak projekt lahko požel le največje občudovanje in tudi priznanje, ki si ga je prislužil turistični cilj, na katerega so na tak način vabili množice. Podobnih gradenj iz tistega časa po alpskih državah najdemo kar nekaj.

Železniško ministrstvo je s tem dokumentom julija 1907 izdalo Steinerju dovoljenje za začetek preddel za čas enega leta.
Vir: Spletna stran vlaki.info

Naslovna stran vodilne arhitekturne publikacije *Allgemeine Bauzeitung*, ki je nehala izhajati konec prve svetovne vojne. V njej je Steiner objavil svoje načrte.

Prvo dovoljenje

Projekt triglavske železnice (*Das Triglavbahnprojekt*) je izdelal leta 1907/1908 dr. Fritz Steiner, cesarsko-kraljevi konstruktor na visoki tehnični šoli v Pragi. Dokumenti iz tistega časa nam razkrivajo zelo zapleten birokratski aparat naše nekdanje monarhije, ki pa je, kot moramo priznati, v končni fazi vseeno dobro deloval. Prvo prošnjo za dovoljenje za izdelavo projekta je Steiner decembra 1906 vložil skupaj z izredno priznanim železniškim inženirjem slovenskih korenin, Maksom Klodičem. Romala je sem in tja med različnimi oddelki cesarsko-kraljevega železniškega ministrstva, katerih večina je izražala določene pomisleke tako o projektu kot o primernosti in usposobljenosti zaprositelja. O Steinerju iz njihovih zapisanih mnenj med drugim izvemo tudi to, da je bil rojen leta 1880 v Smichovu (okrožje v Pragi), da je sin profesorja, da ima spodobno plačo in – kar je bilo tedaj zelo pomembno – ni politično sporen. Ko je vse skupaj *požegnala* še deželna vlada v Pragi, je ministrstvo 6. julija 1907 izdalo dovoljenje za začetek del na projektu triglavske ozkotirne železniške proge za čas enega leta. Vendar je Steiner pri projektu kmalu ostal sam. Maks

¹ Planinski vestnik 1897, št. 12, str. 192

Fig. 11 und 12. Querprofile der Adhäsionsbahn.

Fig. 13 und 14. Querprofile der Zahnradbahn.

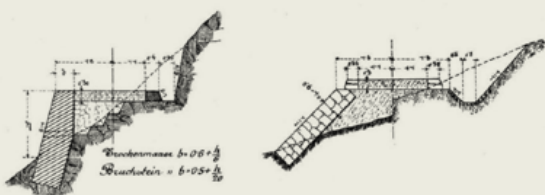

Fig. 15. Tunnelprofil der Zahnradbahn.

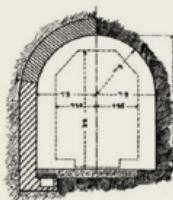
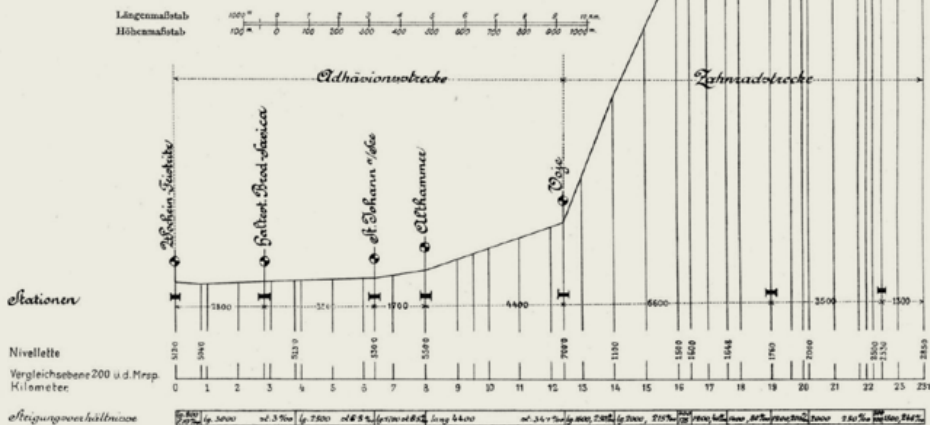

Fig. 10. Längsprofil der Adhäsions- und Zahnradbahn.

Vzdolžni profil trase prve variante Steinerjevega načrta, po katerem bi od Bohinjske Bistrice do Velega polja vozil avtobus, dalje na Triglav pa vzpenjača. Vir: *Allgemeine Bauzeitung*

Klodič je bil tisti, ki je birokraciji vzbudil pomisleke "principialne narave". Bil je namreč zaposlen na državnih železnicah in verjetno se je zato brez pomisleka odpovedal sodelovanju pri projektu.

Zanimanje javnosti

Da je bilo dovoljenje za preddela gradnje izdano, je leta 1907 na kratko poročala večina slovenskih časnikov, v nadaljevanjih in precej obsežneje – kot se je za tedanji germanizirani intelekt spodobilo – pa se je leto kasneje razpisal častnik ljubljanskih Nemcev *Laibacher Zeitung*, kajpak v nemščini. Kaj so si mislili Slovenci pred stoletjem o takem turističnem napredku, ne vemo zagotovo, najverjetneje so ga v mislih z veseljem podprli, tako kot tudi vsi ostali, saj ozaveščenosti, kot jo poznamo danes, tedaj ni bilo niti slutiti. Čemu je bilo dovoljenje Steinerju izdano za tako kratek čas, ne vemo. Morda so s tem državne direkcije zgolj prisilile prosilce v resnost pristopa k tako zahtevnim projektom. Iz naslednje prošnje čez leto dni lahko zato ugotovimo, da je dva dni pred iztekom Steiner podal obsežno tehnično poročilo in hkrati zaprosil za podaljšanje dovoljenja. Birokratsko kolesje se je ponovno premaknilo in prošnjo posredovalo

v preučitev ministrstvu za notranje zadeve in ministrstvu za javna dela. Ne glede na vso omenjeno birokracijo, je železniško ministrstvo po treh mesecih dalo odobritev, kar je celo za današnji čas bliskovito, če smo malce nesramni.

Namesto ene variante nastaneta dve

Projekt je bil zahteven, zato je Steiner podaljšanje dovoljenja utemeljil z detajlnimi prilogami, v katerih je razložil težave, s katerimi se bo treba spoprijeti pri gradnji in hkrati predlagal rešitve. Na vojaški karti je vrisal potek dveh tras, ki se razlikujeta predvsem glede vrste transporta. Kot kaže, je imel določene pomisleke, da bo železniški projekt predrag in s tem morda težje sprejemljiv za vlagatelje. Verjetno je prav zaradi tega novo različico označil kot varianto A, prvotno pa kot varianto B.

Da lahko danes natančno ugotovimo, kaj je bilo v Steinerjevi dokumentaciji, je zaslužna predvsem objava v najpomembnejši arhitekturni publikaciji na območju tedanje Avstro-Ogrske *Allgemeine Bauzeitung*².

² Publikacija je digitalizirana in javno dostopna na naslovu: <http://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno-plus?aid=abz&datum=1909&size=45&page=27>

Varianta A: trasa vzpenjače. Pogled z Velega polja.
Vir: Allgemeine Bauzeitung

Varianta B: trasa zobate železnice. Pogled z Velega polja.
Vir: Allgemeine Bauzeitung

Pogled na Triglav čez Konjsko sedlo. Leva črta je predvidena trasa vzpenjače, desna pa zobate železnice.
Vir: Allgemeine Bauzeitung

V letniku 1909 je bila objavljena Steinerjeva razprava na devetih straneh, opremljena s skicami in izračuni, pod naslovom *Das Trihlavbahnprojekt*. Kot pa lahko v njej vidimo, to v resnici ni bil več zgolj projekt triglavske železnice, saj je Steiner v ospredje dal drugo varianto, ki je bila bolj ekonomična in tehnično lažje izvedljiva. Po njej naj bi turiste iz Bohinja do Velega polja prepegljali z avtobusi, saj je po cesti mogoče dosti lažje premostiti razgiban gorski teren. V ta namen bi zgradili posebno turistično cesto, ki bi kmalu za Bohinjsko Bistrico premostila Savo in tekla ves čas po njenem levem bregu. Za Sv. Janezom bi zavila ob Mostnici in po desni obšla Staro Fužino. Cesta bi se nato usmerila proti vzhodu in v nekaj serpentinah dosegla visoko Uskovniško planoto, od tam pa približno po trasi današnje označene planinske poti pod Toscem mimo Vodnikove kočice dosegla Velo polje³.

Cesta bi bila dolga 24,6 kilometra in do Velega polja bi premagala 1263 višinskih metrov. Imela bi vozišče, široko 3,4 metre, po njej pa bi lahko vozili le posebej prirejeni mali avtobusi s kapaciteto do dvajset potnikov ter potniška vozila podjetij, ki bi financirala njeno gradnjo. Do velike krožne razgledne galerije z restavracijo na končni postaji pa bi nato turiste pripeljali z električno vzpenjačo, ki bi ji energijo zagotavljal bencinski agregat, stacioniran na Velem polju. Z vzpenjačo bi tako premagali najhujšo strmino, njena okoli 3 kilometre dolga pot bi potnike dvignila še za preostalih 1075 višinskih metrov. Celotna trasa iz Bohinjske Bistrice bi v dolžino merila 27,4 kilometra, potniki pa bi bili na Triglav pripeljani v času 2 ur in 50 minut.

Železnica oziroma "varianta B"

Širina železniške proge, ki si jo je Steiner zamislil, je bila ozkotirna metrska (1000 mm), natančno takšna, kot so jo uporabili v Švici, kjer so že leta 1896 pričeli graditi zobate železnice na Jungfrau (končna postaja na višini 3454 m). Tudi ta proga je bila razdeljena na dva dela oziroma dve vrsti prevoza. Na prvem odseku bi zadoščala običajna železnica, saj večjih vzponov tam ni. Tudi njena trasa bi vodila po levem bregu Save z vmesno postajo Brod - Savica, mimo Sv. Janeza v Staro Fužino (postaja) in dalje v Voje, kjer bi po 12,4 kilometra dosegla svojo končno postajo na nadmorski višini 700 metrov. Nadaljevanje bi moral prevzeti odsek zobate železnice, saj običajna (adhezijska) proga s kovinskimi kolesi na kovinskih tirih ne zagotavlja dovolj trenja. Ta proga bi se lahko strmo vzpela na Velo polje (postaja na višini 1760 m) in nato proti Triglavu, kjer bi po sistemih predorov in galerij dosegla vršno postajo tik pod vrhom Triglava (2850 m). Trasa zobate železnice bi bila dolga 11,4 kilometra in bi na svoji poti premagala 2150 višinskih metrov. Ker bi v primerjavi z avtobusi zmogla večji vzpon, bi bila temu primerno krajša tudi skupna dolžina železniške variante, ki bi iz Bohinjske Bistrice do vrha merila 23,8 kilometra. Potniki bi z njo prispeli na Triglav

³ Ideja s cesto na Velo polje je ponovno zaživela v šestdesetih letih prejšnjega stoletja s projektom Triglavske žičnice.

v 2 urah 30 minut, torej dvajset minut prej kot po cesti in temu primerno tudi manj pretreseni od vožnje.

Zasoljene cene vozovnic za petične goste

Turisti bi bili na koncu svoje poti ob lepem vremenu kajpak navdušeni nad razgledom, po drugi strani pa zagotovo tudi lačni in žejni, torej hvaležni gosti v restavraciji, saj bi vožnja po navedenih izračunih trajala kar nekaj časa. Steiner je naredil tudi preračun stroškov obeh variant, pri čemer je železnica pričakovano dražja, zlasti bi bili zasoljeni njeni zadnji trije kilometri, ki bi jih izvrtali in izdolbli skozi očkavo teme. S 4,8 milijona kron bi železnica stala skoraj dvakrat toliko kot varianta ceste z vzpenjačo (2,75 milijona). Od cene projekta bi bila na koncu odvisna tudi cena vozovnice, kar za pokritje naložb ni bilo nepomembno. Ob pričakovanem letnem turističnem obisku Triglava 15.000 oseb in petih mesecih sezonskega obratovanja bi znašala cena vozovnice po cenejši cestni različici 16,3 po dražji železniški pa 21,33 krome. Steiner je to oceno o donosnosti projekta naredil s primerjavo s podobnimi, že obstoječimi turističnimi železnicami in žičnicami na avstrijskem.

Cena turizma in cena narave

Te številke nam kajpak danes ne pomenijo dosti, čeprav mora biti še takšnemu laiku jasno, da zahteva gradnja take infrastrukture ogromno denarja. Iz

Aljaževih dnevniških zapisov vemo, da so vse triglavske gradnje skupaj (Aljažev stolp, koča na Kredarici, triglavska kapela, prva Aljaževa koča in nato še Aljažev dom v Vratih ter nadelave triglavske poti) stale približno sto tisoč kron, kar je v primerjavi s Steinerjevimi ocenami pravi drobiž.

Za vstopnino in prenočišče v planinski koči je bilo tedaj treba odšteti približno tri krome, kar pomeni, da bi moral razvajeni turist, da bi lahko brez fizičnega napore občudoval razgled s Triglava, plačati kar zajetno ceno. A tako pač je (tudi povratna vozovnica za Jungfrau danes v redni prodaji stane okoli 120 evrov).

V turizmu se je že od nekdaj skrivalo veliko denarja in tega so se zavedali tudi vlagatelji, sploh pred stoletjem, ko je železnica približala največje slovenske bisere širšim množicam. Kako bi se ob Aljaževem stolpu tedaj gledali resnični turisti in tisti, ki bi za vzpon prelili obilo znoj in zapravili dva dni časa, ne vemo. V tem primeru sta nas predvsem nesrečna vojna in razpad cesarstva rešila, da nam o tem ni treba razmišljati. Načrti so torej, če ironično pripomnimo, zaradi usodnih strel na prestolonaslednika v Sarajevu ostali pozabljeni v zaprašenih fasciklih, Triglav pa v domeni planincev. ◉

Viri:

Allgemeine Bauzeitung, I. 1909

Laibacher Zeitung, 30. 6.–4. 7. 1908

Učiteljski tovariš št. 31/1907

Spletna stran vlaki.info

POHODNI ČEVLJI, IZDELANI S STRASTJO

ROJENI NA BAVARSKEM - NOŠENI PO CELEM SVETU

PRAVO EVROPSKO ROČNO DELO // LEPLJENA SESTAVA ČEVLJA //
MOŽNA MENJAVA PODPLATA // IZJEMNA TRPEŽNOST

Hanwag Friction II GTX®

Izolirani za mrzle dni, izdelani za uporabo na ledu in na skali ter za uporabo s polavtomatskimi drezami. Popolni za uporabo v visokogorju. Zahvaljujoč GORE-TEX® podlogi ter mešanici materialov Velour-, Cordura®- in neoprena so čevlji Friction II GTX® odlična izbira za zahtevne skalne terene, za sneg, led ter poletne dni v gorah.

WWW.HANWAG.DE

OUTDOOR FOOTWEAR
SINCE 1921

Zaključek fotonatečaja #LjubimGore

Planinska zveza Slovenije in uredništvo Planinskega vestnika sta med 15. julijem in 15. oktobrom 2017 v sodelovanju s podjetjem Cewe organizirala nagradni fotonatečaj z naslovom #LjubimGore. Namen nagradnega natečaja je bil promocija planinske fotografije in revije Planinski vestnik.

To je bil razlog, da je mnogo ljubiteljev gora letošnje poletje v naših hribih še bolj kot običajno iskalo lepe motive gorskega sveta, njegovih naravnih in kulturnih lepote ter dejavnosti človeka v njem. Minilo je poletje in na spletni naslov fotonatečaja so začeli prihajati posnetki. Nekateri sicer primernejši za družinski album, drugi pa bi težko skrili, da so fotoaparati držali pravi fotografski mojstri, verjamemo pa, da so se vsi sodelujoči potrudili po svojih najboljših močeh. In to je tisto, kar organizatorja fotonatečaja najbolj navdušuje.

Poslali ste nam skoraj 600 fotografij in vsak udeleženec je prejel bon v vrednosti 10 evrov za nakup fotoknjige Cewe.

Ocenjevalno komisijo so sestavljali profesionalni fotograf Blaž Košak - Blayo, predstavnica podjetja Cewe Maša Zavrtanik, tehnični urednik Planinskega vestnika Emil Pevce in strokovna sodelavka PZS Hedvika Petkovšek. Komisijo je čakalo zahtevno izbiranje in tehtanje argumentov, preden so določili zmagovalce.

1. mesto: Primož Šenk, Pastir z ovci v svojem rajju med gorami

Nagrajenec je prejel kamero GoPro HERO4 Black Edition.

Obrazložitev komisije: Na fotografiji je nekaj starozitnega, toplega. Nekaj, kar mnogi še vedno vztrajno iščejo v gorah. Odmev starih časov. Fotografija združuje veličastnost gora, igrivost ovc na paši, osrednja vloga pa vsekakor pripada pastirju, s katerim lahko zapoje-mo Gregorčičevo "ko kralj po planini visoki, pohajam za tropom ovčic". Neizmerno gorsko harmonijo in lahkotnost trenutka lahko prav začutimo. Z veseljem bi bili zraven.

2. mesto: Sandi Bertonec, Silent moments before descent/Trenutki tišine pred spustom

Nagrajenec je prejel kupon za fotoknjigo Cewe v vrednosti 150 evrov.

Obrazložitev komisije: Resna, kar nekoliko temačna visokogorska pokrajina, kjer se za bližnjimi grebeni vrste nove gore in novi, komaj dostopni grebeni, kjer gospodarijo led, mraz in veter. Svet, ki ni primeren za življenje. Le človek lahko osmisli ta kolos skal in ledu, ki sam po sebi ne pomeni nič. Smučar v ledeno kraljestvo prinaša toplino življenja.

3. mesto: Rok Vovk, Najlepši začetek dneva je v hribih (Begunjščica, 2060 m)

Nagrajenec je prejel kupon za stenski okras Cewe v vrednosti 100 evrov.

Obrazložitev komisije: Novo jutro, nov začetek. Tudi v gorah. Sonce, ta vir življenja, vzhaja iznad obzorja. Njegovi žarki grejejo, oživljajo, razlivajo svoje tople barve po pokrajini in naključnih obiskovalcih. Prav začutimo, da "ljubimo gore".

A-članstvo z zavarovanjem za zlome

Planinska članarina v letu 2018

Planinska zveza Slovenije (PZS) vsako leto pripravi pregled članarine, novosti, spremembe in seznam ugodnosti, ki jih kot člani z včlanitvijo oziroma podaljšanjem članstva prejmete.

Kot člani planinske organizacije, tj. člani planinskega društva in s tem Planinske zveze Slovenije, imamo poleg različnih ugodnosti glede na izbrano kategorijo članstva vključeno zavarovanje za nezgodno smrt pri planinski dejavnosti, zavarovanje za invalidnost pri planinski dejavnosti, zavarovanje za stroške reševanja v tujini s 24-urno asistenco in zdravstveno asistenco za tujino ter zavarovanje odgovornosti pri planinski dejavnosti. S članarino lahko uveljavljamo različne popuste, kot so popusti pri

prenočevanju v planinskih kočah doma in v kočah trinajstih evropskih organizacij, popusti v različnih športnih trgovinah in pri storitvah, 20-odstotni popust pri nakupu edicij Planinske založbe PZS in enak popust pri obisku Slovenskega planinskega muzeja. In kot člani PZS si našo revijo, edino tovrstno v Sloveniji, lahko naročite po kar 25-odstotni nižji ceni. Seznam ugodnosti in popustov, zavarovanj (obseg in kritje) lahko preverite na spletni strani PZS, članarina.pzs.si.

Gremo skupaj varneje v gore.

Foto: Zdenka Mihelič

Za prihajajoče leto višina priporočene članarine ostaja nespremenjena, so pa spremembe pri zavarovalnih vsotah za člane s kategorijo članstva A, kjer se spremenijo zavarovalne vsote za smrt s 25.000 evrov na 15.000 evrov in za invalidnost s 75.000 evrov na 50.000 evrov. "Razlog za spremembo je povečanje škodnih primerov in izplačil v preteklem zavarovalnem obdobju, zaradi česar staro zavarovanje v okviru A članarine ni bilo več vzdržno. Obstoječe zavarovalne vsote bi bilo mogoče ohraniti ob bistvenem povečanju zavarovalne premije in s tem tudi višine A članarine, kar pa je bilo ocenjeno kot slabša možnost. Tudi v okviru javne razprave za spremembe članarine v naslednjem obdobju višanje članarine ni imelo večje podpore," je strokovni sodelavec PZS Damjan Omerzu predstavil razloge za spremembo zavarovalnih vsot pri članstvu kategorije A. Pri tej odločitvi so upoštevali tudi dejstvo, da primerljive tuje planinske zveze v velikem delu nezgodnega zavarovanja sploh ne vključujejo v članarino. "Dodatno sta z letom 2018 v kategorijo A vključeni zavarovanje prehodne oskrbe in zavarovanje za zlome, prav tako pa zavarovalno kritje za alpinistično dejavnost sedaj zajema aktivnosti do nadmorske višine 6000 metrov (prej do 5000 metrov), kar je tudi dodatna razširitev zavarovanja za A-člane," je na dobrodošle novosti opozoril Omerzu. Za A člane je torej dodatno vključeno zavarovanje za zlome, opekline, izgubo vida, sluha in smrti zaradi požara z zavarovalno vsoto do tisoč evrov. V skladu s tabelo zlomov, izpahov in opeklin izplača zavarovalnica zavarovalno vsoto ali njen del, če zavarovanec zaradi nezgode utрпи zlom, izpah ali opekline, skladno z določili posebnih pogojev. Dodatno je vključeno tudi zavarovanje prehodne oskrbe (100 ur pomoči na domu in 4 prevozi na kontrole po posameznem zavarovalnem primeru). Do brezplačne pomoči pri opravljanju dnevnih in gospodinjskih opravil ter organizacije varstva otrok ste upravičeni, ko zaradi nezgode ne morete opravljati enega od temeljnih dnevnih opravil (hranjenje in pitje, osebna higiena, oblačenje in slačenje, izločanje in odvajanje ter gibanje). Ko se sami ne morete peljati na pregled, je poskrbljeno za prevoz. Zagotovljen je tudi prevoz domov po odpustu iz bolnišnice. Do brezplačnega prevoza ste upravičeni, če ne morete opravljati enega od temeljnih dnevnih opravil oziroma se boste tri mesece gibali s pomočjo hodulj ali bergel. Spremenili so še poimenovanje OPP (osebe s posebnimi potrebami), in sicer v kategorijo IN, ki poleg oseb z odvzeto poslovno sposobnostjo vključuje tudi osebe, ki jim je podaljšana roditeljska pravica.

Urste in višina članarine

Vrste članstva in priporočene višine članarin ostajajo v letu 2018 enake kot v odhajajočem letu 2017 (več v spodnji tabeli). Prav tako ostajata zavarovanje članov PZS pri Zavarovalnici Adriatic Slovenica in v letu 2017 vpeljana vrsta članstva 'B/društva v tujini' za člane društev v tujini.

Pri vseh kategorijah, razen pri članstvu B1 (za starejše od 65 let z osnovnim obsegom ugodnosti), velja za člane družine družinski popust. Do družinskega popusta pa so upravičene družine, ki plačajo članarino v isto društvo za vse družinske člane hkrati. Za družinske člane se poleg staršev štejejo še mladi do vključno 26. leta, ki niso zaposleni ali so brez lastnih dohodkov, ter osebe, ki jim je delno ali v celoti odvzeta poslovna sposobnost (člani IN) in so člani družine. Za družino se šteje tudi mati samohranilka ali oče samohranilec z vsaj enim otrokom. Enako velja tudi za istospolne partnerje z otroki.

Tuji državljani, ki bivajo v Sloveniji ali pridejo k nam na daljši dopust, se velikokrat včlanijo v naša planinska društva, na voljo imajo vse vrste članstva (razen B/društva v tujini).

Novi član mora s članarino poravnati tudi člansko izkaznico. V primeru zapolnjene izkaznice, izgube ali spremembe podatkov lahko član naroči novo izkaznico pri matičnem planinskem društvu ali na portalu članarina.pzs.si. Cena nove izkaznice je 2 evra.

Storitev 24-urne asistencije za organizacijo reševanja v tujini in zdravstvene asistencije za tujino se aktivira ob 24. uri istega dne, če so bili podatki vneseni v informacijski sistem Naveza do 11. ure.

Planinsko članarino za leto 2018 je mogoče poravnati že od 15. decembra dalje, in sicer v enem izmed 287

Vrste članstva		Višina članarine
A	član z največjim obsegom ugodnosti	55,00 €
	A z družinskim popustom	50,00 €
B	polnoletna oseba z osnovnim obsegom ugodnosti	25,00 €
	B z družinskim popustom	20,00 €
B1	oseba, starejša od 65 let, z osnovnim obsegom ugodnosti	18,50 €
S + Š	srednješolec ali oseba s statusom študenta, do vključno 26. leta starosti, z osnovnim obsegom ugodnosti	16,00 €
	S + Š z družinskim popustom	12,80 €
P + O	predšolski ali osnovnošolski otrok z osnovnim obsegom ugodnosti	7,00 €
	P + O z družinskim popustom	5,60 €
IN	oseba s posebnimi potrebami (oseba, ki ji je delno ali v celoti odvzeta poslovna sposobnost oz. je roditeljska pravica podaljšana) z omejenim obsegom ugodnosti	7,00 €
	IN z družinskim popustom	5,60 €

društev, klubov in postaj GRS, ali pa to storite v pisarni PZS, Dvorakova 9, Ljubljana v času uradnih ur, na sejnih, srečanjih, prireditvah in drugih dogodkih, kjer je PZS prisotna s stojnico, pri poslovnih partnerjih (Petrol v času poletne planinske sezone, Selectcard ...) ali na spletni strani članarina.pzs.si. ●

Tumova kočča na Slavniku šteje šest desetletij

Morju najbližja kočča slavnostno odprta julija 1957

Gradnja gorskih koč je bila vedno svojevrsten podvig. Pred več desetletji toliko večji, saj ni bilo tako dovršene gradbene mehanizacije, kot je danes. A to ni zaustavilo koprskih planincev daljnega leta 1949, da ne bi na vrhu Slavnika zgradili koč. Zavihali so rokave in se pogumno lotili dela. Julija 1957 so svečano odprli vrata doma na vrhu istrskega bisera, ki je tako svoj videz za vedno spremenil.

Gradnja Tumove kočče na Slavniku Arhiv Etnografskega muzeja

Pisalo se je leto 1955, ko so koččo dejansko začeli graditi. Leto kasneje so v kletnih prostorih odprli začasno zimsko postojanko, takoj leta 1957 so koččo dogradili in jo slavnostno odprli 7. julija. Med gradnjo so tedanji gozdarji popravili cesto, ki je bila slabo prevozna in vzdrževana. Danes je ta cesta še vedno glavna žila, ki vodi na vrh do kočče. Tumova kočča je po odprtju zaživela in kmalu postala priljubljena med planinci. Ni naključje, da so jo poimenovali po dr. Henriku Tumi (1858–1935), saj je bil znan slovenski alpinist, planinski ideolog, naravovarstvenik in narodni buditelj, ki je poleg odvetniškega dela svoj čas posvečal tudi pisanju o planinstvu in alpinizmu.

V prvih treh desetletjih se v koččo ni dosti vlagalo, razen v redno vzdrževanje. Prva obnovitvena dela so

Slavnik s Tumovo koččo leta 1957 Arhiv Etnografskega muzeja

stekla v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Tedanje vodstvo – sedaj že Obalnega planinskega društva Koper – je izdelalo dolgoročni načrt obnove koč. Vzpono s tem so začeli aktivno zbirati sredstva za obnovo, ker je bil to precejšen finančni zalogaj. S številnimi donacijami obalnih podjetij so najprej zamenjali dotrajane naprave in opremo. V tem obdobju so se tudi odločili, da bodo zgradili prizidek, saj se je izkazalo, da je kočica pretesna za vse planince. V prizidku so uredili ločene sanitarije, večji predprostor, obnovljena je bila tudi kovinska strešna kritina.

Kočico danes postopno urejajo člani društva, oskrbniki in gospodarji koč. Teh se je v zadnjih šestdesetih letih zvrstilo kar nekaj. Zadnji med njimi je Rajko Čerin, ki s kočico živi zadnjih deset let. V tem času se je v njej in okoli nje marsikaj spremenilo. Najpomembnejša pridobitev v zadnjem času je mala komunalna čistilna naprava. Vsa gradbena dela so opravili sami, prostovoljno, pod nadzorom strokovnjakov. Naložbo v višini sedem tisoč evrov je društvo namenilo iz lastnih sredstev. Uredili so plinsko napeljavo s plinohramom, obnovili teraso in omet, zamenjali opaž, prebarvali strop in polakirali parket v dnevnem prostoru. Pozabili niso na najmlajše, saj je v jedilnici urejen otroški kotic. Kočica ima dve sobi, ki sta delno obnovljeni, z dvajsetimi skupnimi ležišči, kamor so namestili peči.

V zadnjih letih so obnovili tudi streho, ki je tu in tam pokazala svoja leta in občasno zamakala. Letos so jo člani društva prebarvali in ji podaljšali življenjsko dobo. Obnovili pa so tudi zunanjo oblogo zgradbe in zamenjali polovico oken in vrat na terasi. Največja težava, s katero se sedanji gospodar sooča, pa je, kako staro kočico obdržati na obstoječi ravni. Denarja je vedno premalo, potreb veliko.

Obisk Slavnik se iz leta v leto povečuje. Tako je bilo leta 2015 okoli pet tisoč obiskovalcev, lani se je številka

povzpela prek enajst tisoč. Številke, ki kočico obremenjujejo, a ji hkrati dajejo nov zagon. Tumova kočica na Slavniku se je lani vpisala tudi na seznam koč, ki imajo defibrilator. Najprestižnejša certifikata, ki ju je kočica dobila v zadnjih desetletjih, pa sta zagotovo certifikata Okolju prijazna planinska kočica in Družinam prijazna planinska kočica. Kot pohvala za delo vseh, ki so kočico začeli graditi, kot tudi tistih, ki sedaj z njo odgovorno upravljajo.

Želja za prihodnost je veliko. V rokavu vsakokratnih gospodarjev so bile v ospredju vedno zamisli, da bi kočico razširili, posodobili, jo naredili planincem še prijaznejšo, dostopnejšo. Prav zaradi pridnih rok članov društva, ki nesebično vlagajo svoj čas v izboljšanje Tumove kočice, ta živi, kljubuje času in sprejme slehernega pohodnika, ki se povzpne tja gor po razgled. Slavnik ali Skukovec, kot mu pravijo domačini, ne skopari s pogledi. Z zadnjega severnega tisočaka Čičarije seže pogled vse do Julijcev, Kamniško-Savinjskih Alp in tja čez do Snežnika. Ob lepem vremenu sta kot na dlani slovenska obala in Tržaški zaliv, zato ne čudi, da je Slavnik med planinci izjemno priljubljen. Tako je bilo tudi na prvo nedeljo v oktobru, ko so na Slavniku pripravili slovesnost ob šestdesetletnici. Sončen dan je na vrh privabil množico planincev, ki so se obenem udeležili tradicionalnega 39. pohoda. In znova se je potrdilo, da je Slavnik med ljudmi priljubljena gora, saj so se praznovanja udeležili planinci z Obale, Trsta, Krasa. Več kot sto petdeset planincev je prišlo iz hrvaške Istre, obiskali so nas tudi člani Planinske skupine Bazovica z Reke in pobrateno Planinsko društvo Fram. V veselem vzdušju smo se sprehodili skozi zadnjih šest desetletij in s ponosom ugotovili, da so naši predhodniki postavili dobre temelje za nas pa tudi za rodove naprej. Slavnik in Tumova kočica sta bila in ostajata še naprej ena izmed priljubljenih planinskih točk. ●

Tumova kočica so na 39. tradicionalnem pohodu na Slavnik obiskali planinci iz številnih planinskih društev.

Foto: Gorazd Lorenčič

Sneg in napoved snežnih plazov

Zimske mesece marsikdo povezuje najprej s snegom. Tega še najpogosteje najdemo v hribih, ravno tam pa lahko povzroča pohodnikom največ težav. Sneg je lep, ampak skriva tudi pasti. V tej sezoni smo prve snežne padavinske dogodke v gorah zabeležili že septembra in oktobra, a sneg se je ob otoplitvi v višjih legah kaj hitro stopil. Snežna odeja takrat marsikje ni imela časa za kakšno konkretnejše preobražanje.

Sledilo je sneženje v začetku novembra, ki je ponekod že v sredogorje nasulo okrog pol metra snega, ponekod v visokogorju pa smo naenkrat dobili okrog meter beline. Temperature so v naslednjih dneh ostale letnemu času primerne in predvsem v visokogorju je snežna odeja vztrajala še lep čas.

v vodne kapljice, ki nato podhlajene priletijo v hladen zrak in lahko primrznejo na hladno podlago, pri čemer nastane poledica ali žled.

Napoved višine snežne odeje

Poleg napovedi meje sneženja je za tiste, ki se odpravljajo na cesto ali v hribe, aktualen podatek tudi napoved višine snežne odeje. Da so tudi tu »pravi in napačni« odgovori, ni skrivnost, saj je količina zapadlega snega odvisna od tega, kakšen je sneg. Je sneg suh in vsebuje manjšo količino vode ali moker in se v enem centimetru snega skriva nekaj milimetrov vode? Običajno bi bilo razmerje med količino padavin in snežno odejo tako, da je en milimeter padavin enak enemu centimetru snega, a včasih se v centimetru snega skriva več milimetrov vode. Po pravilu moker sneg pada pri višjih temperaturah nad lediščem, ko se snežinke med padanjem deloma talijo in se lepijo med seboj; takrat padajo večje snežinke, velike kot kosmi vate. Suh sneg pa pada pri nizkih temperaturah, večinoma pod lediščem, ko so snežinke majhne, sneg pa je prhek in lahek, veter ga zlahka prenaša in gradi zamete. Višina snega je znotraj posameznega območja odvisna od lokacije. Če je vetrovno, bo veter spihal sneg z enih območij in ga prenašal na druga območja ter pri tem gradil zamete; v teh je snežna odeja lahko do dvakrat ali večkrat višja. V dneh po sneženju se poleg sesedanja snežna odeja lahko tudi tali; tako so pogoste razlike v višini snežne odeje med privetnimi izpostavljenimi in zavetnimi zatišnimi legami ter med prisojnimi in osojnimi legami.

Lavinski bilten

Na stabilnost snežne odeje vplivata predvsem tip padavin in lastnost snega (moker ali suh sneg). Poznavanje podlage, snežnih plasti in vremenskih razmer v naslednjih dneh je predpogoj za dobro napoved snežnih plazov. Napoved oziroma lavinski bilten izdaja

Zasneženi greben
Begunjščice
Foto: Veronika
Hladnik

Napoved meje sneženja

V sklopu vremenskih napovedi se ob morebitnem sneženju v besedilo prikradejo besedne zveze »meja sneženja se bo spuščala«, »meja sneženja bo na nadmorski višini med 700 in 1100 metrov«, »snežilo bo pod 1200 metri nadmorske višine« itd. Na prvi pogled je napoved meje sneženja videti preprosta, a meja sneženja je odvisna od več dejavnikov. Najprej je tu intenziteta padavin, ki zelo vpliva na krajevno znižanje meje sneženja, do katerega lahko pride tudi pri različnih temperaturah zraka. Ob velikih intenzitetah lahko sneži že pri okoli treh stopinjah Celzija, medtem ko pri nizkih intenzitetah sneži pri temperaturah bliže ničli. Poleg intenzitete bistveno vpliva na tip padavin tudi prisotnost morebitnih toplejših ali hladnejših plasti v ozračju. Te se lahko pojavljajo zgolj krajevno, na primer v neprevetrenih dolinah, kjer lahko pride celo do pojva znižanja meje sneženja, kar se včasih zgodi v kateri od Alpskih dolin (na primer v Bohinju). Manj zaželen pa je primer, ko se sneg v toplejši plasti stali

¹ Agencija Republike Slovenije za okolje.

služba za sneg in plazove na Agenciji Republike Slovenije za okolje predvsem v času zimske sezone, ko je v gorah prisotna snežna odeja. Najti jo je možno na spletnem naslovu <http://meteo.arso.gov.si/met/sl/weather/bulletin/mountain/avalanche/bulletin/> oziroma pod zavihki Vreme/Posebne napovedi/Gorski svet/Snežne razmere in plazovi/Poročilo o snežnih razmerah – lavinski bilten. Napoved se izdaja dvakrat na teden (običajno v ponedeljek in petek), za trenutni dan in še tri naslednje dneve, ob večjih spremembah v snežnih razmerah pa tudi pogosteje. Izdaja se za štiri območja, in sicer Južne in Zahodne Julijce, Osrednje Julijce in Zahodne Karavanke, Kamniško-Savinjske Alpe in Vzhodne Karavanke ter ostala območja. Za vsako od območij se določi eno od petih splošnih stopenj nevarnosti po Evropski petstopenjski lestvici nevarnosti proženja snežnih plazov. Te si sledijo od manj nevarnih majhne in zmerne nevarnosti, ko je snežna odeja na večini pobočij sorazmerno stabilna ali na posameznih dovolj strmih pobočjih samo zmerno stabilna, preko znatne do velike in zelo velike, kjer je snežna odeja slabo stabilna na večini dovolj strmih pobočij ali celo splošno nestabilna.

Poleg opisa oziroma informacije o splošni stopnji nevarnosti vsebuje bilten tudi oceno tveganja glede na nadmorsko višino ter opis splošnih snežnih razmer v času pred pisanjem biltena, predvideni razvoja vremena v prihodnjih dneh in tendenco snežnih razmer. Tekstovni zapis spremlja še grafični del, iz katerega je razvidno, kako se skupna debelina snežne odeje spreminja z nadmorsko višino, pri čemer je višina snežne odeje na posameznem območju prikazana na štirih nadmorskih višinah (1000, 1500, 2000 ter 2500 m) ter ločeno še za severna in južna pobočja. Omenjena je tudi višina novozapadlega snega ob zadnjem padavinskem dogodku na omenjenih štirih nadmorskih višinah. Poudarjen je del dneva, ko so plazovi verjetnejši, kar je sploh pogosto v primeru odjuga v popoldanskem času, ter posamezna pobočja, ki so bolj nevarna za plazenje, če katera še posebej izstopajo. Našteti so vzroki za povečano nevarnost plazov – največkrat je to novi sneg, v večini primerov pa tudi različne nesprijetje in šibke plasti v snežni odeji. Ker je višina snežne odeje z nadmorsko višino različna, je v biltenu seveda omenjena tudi kritična nadmorska višina, nad katero je nevarnost plazov povečana.

Uzroki za nastanek snežnih plazov

Vzroki za nastanek snežnih plazov so največkrat nov in/ali moker sneg, napihan in/ali polzeč sneg ter šibke plasti znotraj celotne snežne odeje. Vzroki, ki vodijo k plazovom po prvem sneženju, so običajno povezani z nesprijetostjo snega s podlago. Sneg se običajno s podlago slabo poveže predvsem na travnatih pobočjih, a plaz lahko sprožimo ob večji dodatni obremenitvi tudi na strmejših pobočjih s skalno podlago, kjer se sneg po pravilu bolje poveže. Spontano plazenje je pogosto na zelo strmih pobočjih. Po nekaj dneh se snežna odeja običajno sesede in stabilizira, če se vremenske

Nevarnost plazov

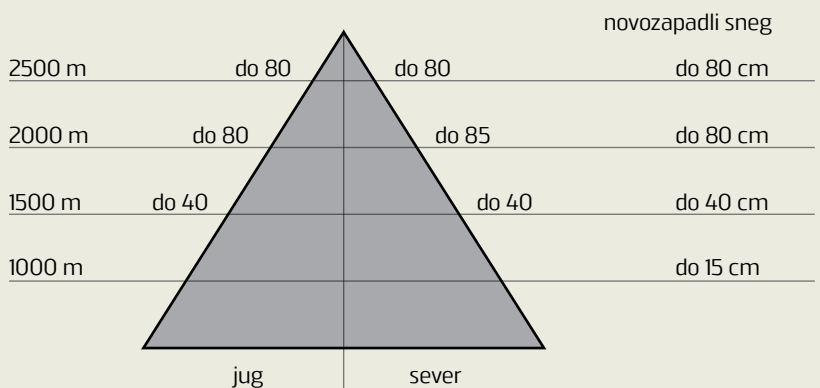
STOPNJA 2 	POBOČJA vsa pobočja	VIŠINA nad 1800 m	ČAS AM-PM enako ves dan	PROBLEM nov sneg	TIP kložast plaz
--	--	---	--------------------------------------	---	---

Problemi v snežni odeji

PROBLEM 1 nov sneg	TIP kložast plaz	POBOČJA vsa pobočja	VIŠINA nad 1700 m	ČAS AM-PM enako ves dan
PROBLEM 1 napihan sneg	TIP kložast plaz	POBOČJA vsa pobočja	VIŠINA nad 2000 m	ČAS AM-PM enako ves dan

Primer grafičnega dela lavinskega biltena – nevarnost plazov ter problemi v snežni odeji

Podatki o snežni odeji

Primer grafičnega dela lavinskega biltena – podatki o snežni odeji na štirih nadmorskih višinah na severnih in južnih pobočjih ter višina novozapadlega snega v zadnjem padavinskem dogodku

razmere ne spremenijo pretirano, a nekateri vzroki za povečano nevarnost plazov lahko vztrajajo še tedne ali mesece, včasih tudi celotno zimsko sezono. To še posebno velja za šibke plasti, ki se pogosto pojavijo na senčnih, od vetra zaščiteneh lokacijah. Plaz pa se v večini primerov sproži zaradi preobremenitve nosilnosti šibke plasti.

Običajno je nevarnost plazenja večja v visokogorju kot v sredogorju, večja je na strmih pobočjih ter na osojnih legah, največkrat je večja čez dan zaradi dviga temperature. Obiskovalci gora se morajo v zimskih mesecih izogibati območjem okoli razpok v snegu. Vsekakor ob obisku gora v času snežnih razmer ni dovolj, da preverimo vremensko napoved in lavinski bilten, katerega cilj je izpostaviti območja z večjim ali manjšim tveganjem za nevarnost plazov, saj so lokalno razmere lahko nekoliko drugačne, bolj zaostrene ali pa ne. Za varno gibanje so vsekakor potrebni tudi primerno znanje, izkušnje in oprema, še najbolje pa se je na terenu prepričati o stabilnosti snežne odeje. Varo pot v zasneženih gorah in naj vam sneg ne povzroča preveč preglavic. ○

V hribe z digitalnimi zemljevidi

Navajeni smo že, da se na daljše vožnje z avtomobilom ne podajamo več s kupom papirnih zemljevidov, ki bi jih razpirali na vsakem manj očitnem križišču. Uporabljamo namreč digitalne zemljevide in celo navigacijo. Čas je, da si podoben luksuz omislimo tudi v naših gorah.

Hiter pogled na Monitorjevo spletno stran pokaže, da smo navdušenci v smeri zgornjega podnaslova razmišljali že pred desetimi leti. Že takrat smo namreč pisali o pametnih telefonih/dlančnikih z operacijskim sistemom Windows Mobile in programu Ozi Explorer, ki je bil prvi resen "zemljevidni" program (danes temu rečemo aplikacija). Tri leta kasneje, leta 2010, smo bili že v obdobju Androida in smo se razpisali o aplikaciji OruxMaps, ki je Ozijevo slavo še nadgradila. OruxMaps je bil takrat še precej bos v delu s prostimi spletnimi zemljevidi, zato smo ponudili nasvete, kako v digitalno obliko za uporabo na telefonu prirediti "prave" zemljevide, konkretno tiste, ki ji jih nosimo s seboj planinci in ki jih izdaja Planinska zveza Slovenije. Postopek je zajemal optično branje (skeniranje) in merjenje s koordinatami, pobrani mi z Google Maps, torej je bil primeren za res hude navdušence. Navdušence nad planinami in še posebej pa nad računalniki.

Danes je OruxMaps že zelo napredoval in omogoča trenutni dostop do velike množice prosto dostopnih "spletnih" zemljevidov, zato je za planince bolj ali manj dovolj dober, tudi če si zgoraj omenjenega skeniranja in umerjanja ne želijo. Ti zemljevidi (priporočamo 4UMaps) namreč že dalj časa prav lepo pokrivajo tudi Slovenijo in še kar dobro tudi slovenske gore in hribe. Brez težav jih uporabljamo za to, da se na razpotjih, ki so sicer označena le z markacijami (ali pa še to ne), pravilno usmerimo. Težava je le v tem, da je Orux v zadnjih letih prerasel vse meje, zato se je med množico njegovih zmogljivosti (beri: menijev) kar težko znajti.

Pa vendar – pravi zemljevidi Planinske Zveze Slovenije ponujajo še kaj več od prej omenjenih javno dostopnih. Predvsem zagotovilo, da je na njih res prav vsaka planinska pot, seveda pa tudi planinska koča. Z zadovoljstvom

smo zato sprejeli novico, da jih je PZS digitalizirala in planincem ponudila tudi v obliki zemljevidov za telefon, konkretno za aplikacijo Locus Maps.

Locus Maps

Locus Maps je še ena izmed "zemljevidnih" aplikacij, ki so v vseh teh letih vzniknile iz prvotnega OZI Explorerja, morda celo Orux Mapsa. Rečemo lahko, da je vsekakor ena boljših. Omogoča enostavno orientacijo po zemljevidih, popisovanje prehojene (ali s kolesi prevožene) poti, vsebuje kompas, omogoča analizo shranjenih poti in še marsikaj.

Seveda zna delati tudi v ozadju, za razliko od omenjenega Oruxa pa v vrstici stanja na to tudi stalno opozarja. Navsezadnje verjetno ne bi želeli, da bi sredi hribov ostali brez baterije v telefonu, ker smo pomotoma pustili vklopljeno sledenje.

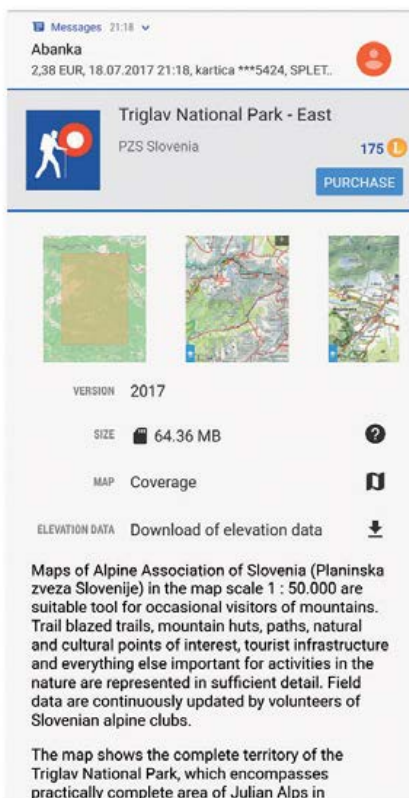
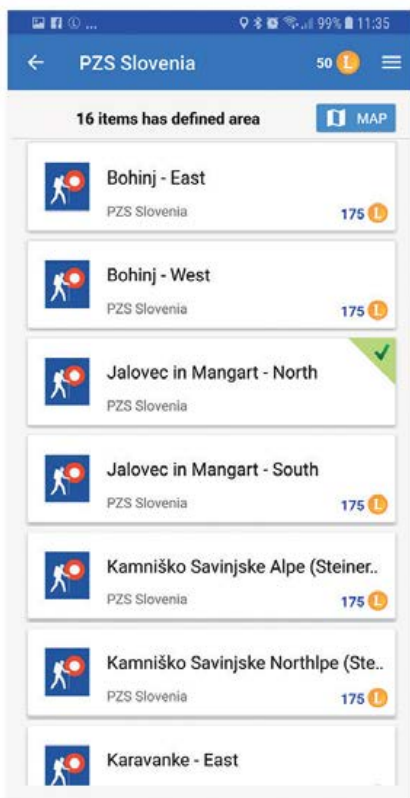
Prednost, zaradi katere so jo za svojega gostitelja verjetno izbrali pri PZS, pa je trgovina z zemljevidi. Poleg zgoraj omenjenih prostih spletnih zemljevidov lahko v Locus Maps prikazemo tudi zemljevide, ki jih najdemo v njihovi trgovini, in si jih shranimo k sebi, v telefon.

... in Locus Maps z zemljevidi PZS

Da, v trgovini lahko izberemo tudi zemljevide, ki niso prosto dostopni, in jih kupujemo s t. i. Locus coin, te pa kupimo prek trgovine Play. In tam kupimo tudi zemljevide PZS.

V merilu 1 : 25.000 so na voljo zemljevidi Bohinja, Triglav, Stola, Jalovca in Mangarta, Grintovcev in Krnskega pogorja, v merilu 1 : 50.000 pa Triglavski narodni park, Karavanke, osrednji del, in Kamniško-Savinjske Alpe. Cena posameznega zemljevida je 175 žetonov (coinov), kar znaša približno dva evra. To res ni drago. Zemljevidi so popolnoma enakovredni njihovim papirnim izvirnikom, z vsemi informacijami, ki smo jih od tam vajeni, seveda pa jih sama digitalnost tudi nadgrajuje. Tako lahko Locus Mapsu zapovemo, naj zemljevid obrača odvisno od tega, kako se obračamo mi, ali pa da na zemljevidu prikazuje smer našega

¹ Planinska tematika je pred nekaj tedni dobila prostor v računalniški reviji Monitor. Njihovi strokovnjaki so samoiniciativno opisali digitalne zemljevide, ki jih je PZS objavila letos poleti. Z njihovim dovoljenjem članek objavljamo tudi v Planinskem vestniku, saj smo bili veseli nenaročene pozitivne kritike.

pogleda. To je koristno, če si želimo osvežiti spomin z imeni okoliških vršacev. Res pa je, da je splošna preglednost zemljevida velikosti A0 vedno neprimerno boljša kot preglednost zemljevida na 15-centimetrskem zaslonu.

Vsekakor lahko digitalne zemljevide PZS (in Locus Maps) le priporočamo, po drugi strani pa spomnimo, da telefoni brez baterij ne delujejo. Zato ne bo odveč v nahrbtniku imeti tudi pravega, papirnega zemljevida. ○

LOCUS MAPS in zemljevidi PZS

Kje: Google Play Store; cena: zastonj, na voljo plačljiva različica.

- + Program je zelo enostaven za uporabo, ko se ga privadimo; nizka cena zemljevidov PZS.
- Digitalni zemljevidi seveda ne delujejo, če odpove telefon ali baterija. Zato naj resnim planincem ne bo odveč imeti v nahrbtniku tudi zemljevidov, ki delujejo brez elektrike. Ni na voljo za iOS.

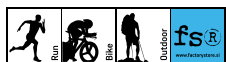

Pohodniški nahrbtniki.

Vsi letni časi, vse poti.

Na voljo v:

- Trgovine Kibuba (Ljubljana BTC, Ljubljana Šiška, Ljubljana Supernova, Celje, Kranj, Nova Gorica),
- Trgovine Iglu Šport (Ljubljana Vič, Ljubljana BTC, Ljubljana PCL, Maribor, Lesce, Tolmin),
- Trgovina Annapurna (Ljubljana), Trgovina Outdoor Galaxy (Bovec),
- Trgovina Elan (Begunje), Trgovina Pod skalco, (Bohinj)

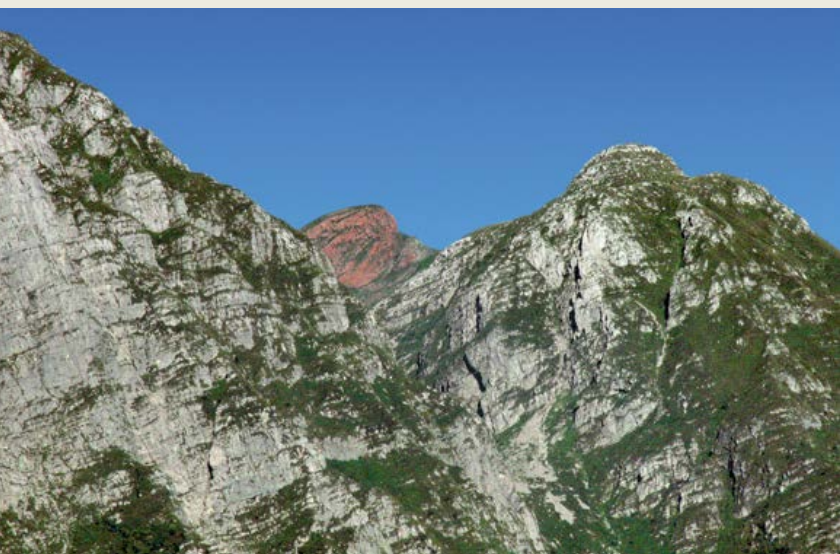

www.factorystore.si

Rdečica Julijskih Alp

Rdeči rob

V eni prejšnjih številčk smo pisali o izvoru imena Črna prst. Skoraj krivično bi bilo ne razložiti tudi nenavadne barve Rdečega roba. To je 1913 metrov visoka brezpotna gora v zahodnemu delu Bohinjskih gora oziroma na njihovem prehodu v Krnsko pogorje. Rdeči rob bi bil le eden od manjših vrhov v tem delu Julijskih Alp, ki mu rečemo Slemenske peči, če ne bi že od daleč izstopal med svetlimi vrhovi po svoji izraziti rdeči barvi.

Rdeči rob s planinske poti na Krn čez planino Zavrč
Foto: Boštjan Rožič

Menjavanje tankih plasti bolj in manj lapornatih rdečih apnencev
Foto: Boštjan Rožič

Hišica planktonske enocelične luknjičarke, kakršne lahko opazujemo v kamninah Rdečega roba.
Foto: Boštjan Rožič

V prejšnjih geoloških prispevkih smo že večkrat povedali, da so svetli apnenci, ki krasijo naše Alpe, nastali v plitvih, z življenjem bogatih tropskih morjih v spodnjem delu srednjega zemeljskega veka oziroma mezozoika (v celoti je trajal med 252 in 65 milijoni let pred sedanostjo). Ko se je območje pred 185 milijoni let zaradi tektonskih procesov poglobilo globoko pod morsk gladino, kamor sončna svetloba ni več prodrla, se je bujnost življenja močno zmanjšala. Po dnu novo nastale podmorske planote so pometali močni pritalni tokovi. Posledično se je nad starejše apnenice usedalo bore malo sedimenta (današnjih kamnin), obstajala pa so tudi zelo dolga obdobja brez usedanja. Tako je v preostanku srednjega zemeljskega veka nastala le tanka skladovnica kamnin.

Kamnine Rdečega roba predstavljajo eno takšnih kamnin. Nastale so s počasnim tonjenjem drobnih apnenčastih skeletov planktonskih enoceličarjev, ki jih lahko opazimo šele pod mikroskopom, pa še to samo pod pogojem, da niso razpadli. Nastalega sedimenta je bilo malo, zato mu je bilo primešanih kar nekaj glinenih drobcev, ki so prav tako lebdeli v takratni morski vodi. Nastala je tanka skladovnica, v kateri se izmenjujejo tanke plasti bolj ali manj glinastih oziroma laporastih apnencev. Rdečo barvo jim dajejo primesi železovih oksidov, nastalih zaradi dobre prezračevnosti morskega dna. Tovrstnih kamnin je bilo na območju Julijskih Alp verjetno precej več, ker pa so precej manj odporne na preperevanje kot čisti apnenci, jih je erozija v veliki meri že odstranila. Najdemo jih le še na nekaj lokacijah v zahodnemu delu Julijskih Alp, in sicer na južnih pobočjih Skutnika v Kaninskem pogorju, ob vznožjih Javorščka pri Čezsoči, na zahodni strani Črnega vrha pri Soči in na Mangartskem sedlu, kjer nosijo podobno ime – Rdeča skala.

Če boste svojo pot z Rdečega roba nadaljevali proti Jezeru v Lužnici, naj vas na sedlu pred jezerom ne presenetijo zelo podobne kamnine. Razlika je le v tem, da so te nekoliko starejše, budno oko pa v njih opazi tudi amonita ali kakšen drug fosil. O zadnjih smo pisali v Planinskem vestniku, ko smo opisovali Dolino Triglavskih jezer (PV, 1/2015, 50–53), še malo naprej, v dolini pod Peski, pa boste našli pisane neptunske dajke (PV, 10/2017). ●

Stodvajsetletnica sodelovanja s Čehi

Letos smo obhajali visoko obletnico dogodkov, ki segajo prav v začetke naše planinske organizacije, tedaj Slovenskega planinskega društva (SPD). Že leta 1897 je bila kot posledica upora slovenskih planincev proti germanizaciji naših gora ustanovljena tudi Češka podružnica SPD v Pragi. Čehi, ki so prav tako radi hodili v gore, so Slovence v tedanji politični situaciji dobro razumeli, saj so imeli doma zaradi okrnjenih pravic pod dualistično avstro-ogrsko krono s tem še več težav kot naši predniki. Niso pa imeli svojih visokih gora (Visoke Tatere so spadale v ogrski del monarhije), zato so sklenili, da se bodo z vsemi močmi pridružili maloštevilnim Slovencem. Tako je nastala tudi praška podružnica SPD, ki je v svojem največjem obsegu štela skoraj šeststo članov, z njo pa še zgodba o tem zanimivem in zelo dejavnem obdobju planinskega zavezništva.

Češka podružnica sicer ni imela dolge sape, saj je kmalu po prelomu stoletja izbruhnila prva svetovna vojna, katere glavna posledica za oba naroda je bil razpad monarhije, po katerem sta izbrala vsak svojo pot. Češka podružnica je morala zaradi novih pravil, ki so prepovedovala ustanavljanje društev izven državnih meja, zapreti svoja vrata. Vendar pa hitri konec zavezništva še ni pomenil, da ni bilo uspešno. Nekaj znakov je vidnih še dandanes, najbolj seveda Češka kočna na Spodnjih Ravneh.

Na povabilo Češke planinske zveze je 4. novembra 2017 na gradu Hruša Skala sredi idiličnega okolja peščenjakovih stolpov potekalo srečanje čeških in slovenskih planincev, ki so se ga je udeležili tudi predstavniki Planinske zveze Slovenije. Srečanje je vodil predsednik Češke planinske zveze (CHS) Jan Bloudek. Delegacija PZS so zastopali predsednik Bojan Rotovnik, podpredsednik Miro Eržen, Slavica Tovšak, Martin Šolar, predsednik odbora alpinistov veteranov Mikec Drašler in Dušan Škodič. V prijetnem okolju velike grajske dvorane so nam predstavili zgodovinski pomen in potek nekdanjega sodelovanja ter osvetlili povojno usodo druge češke kočne, Koritniške kočne pod Mangartom (zgrajena 1909), ki je med rapalskim obdobjem pristala na italijanski strani, njene ruševine pa se danes skrivajo sredi gozda nad Loško Koritnico.

Poleg številnih gostov je bil prisoten še Šimon Budsky, predsednik lani na novo ustanovljenega

Delegacija Planinske zveze Slovenije
Foto: Arhiv CHS

Češko-slovenskega planinskega društva v Pragi, ki danes šteje že skoraj tisoč članov.

Srečanje je v nadaljevanju minilo ob predstavitev oblik današnjega medsebojnega sodelovanja, prikazu delovanja naše planinske organizacije ter ureditvi in pomenu Triglavskega narodnega parka. Predsednika obeh planinskih zvez sta nato skupaj podelila priznanja zaslužnim češkim planincem in alpinistom, ki so soustvarjali češko alpinistično zgodovino.

Predstavitveni del je zaključil alpinistični veteran Mikec Drašler, ki je imel kratko predavanje o naši alpinistični odpravi na Anapurno leta 1969 pod vodstvom Aleša Kunaverja. Slovenski alpinisti so tedaj dosegli Anapurno II preko lažje Anapurne IV, ki je bila tedaj glavni cilj češke odprave, s katero so se naši srečali v baznem taboru. Mikec je zgodbo lepo zaokrožil z vračilo pozabljenih čeških vponke, ki se je že skoraj pol stoletja skrivala med njegovo alpinistično opremo.

Srečanje se je končalo v prijateljskem vzdušju, z upanjem na dobro sodelovanje in vzdrževanje pristnih stikov, ki so jih začeli že ustanovitelji SPD pred dobrim stoletjem. ●

Ueselo srečanje z graničarji

V *Planinskem vestniku* št. 9/2017 Srečko Klemenc v članku Prigoda z graničarji opisuje, kako sta ju s splezalcem pri vzponu proti Mrzli gori aretirala vojaka graničarja in odpeljala v karavlo oz. stražnico. Moja zgodba se je končala drugače. Po končani drugi svetovni vojni so bili vzponi na gorske vrhove na mejah z Avstrijo in Italijo zaradi pobegov čez mejo prepovedani. V začetku 60. let pa se je že bilo možno povzpeti na mejne vrhove, ampak le podnevi ob sobotah in nedeljah. V začetku marca smo se v lepem sončnem dnevu trije ljubitelji zimskih vzponov odločili za Karavanke, najprej na Veliki vrh preko Kladi-va proti Košutnikovemu turnu. Brez dovolilnic, vedeli smo, kako se izogniti karavli, in predali smo se užitkom. Kmalu po prečanju mejnega grebena smo opazili, da nas 300 metrov nižje spremljajo tri postave. Tam, kjer je potekala pastirska pot od planine Kofce do planine Dolge njive, je strmi del prešel v položnejšega. Tura se je iztekala in v sedlu Škrbine smo se spuščali na planino Pungart in naleteli na tri vojake graničarje z brzostrelkami. Sledi veseli del zgodbe, namreč graničarji so nas začeli spraševati, a ne po dovolilnicah za prečenje državne meje, ampak kako je zgoraj. To so bili Vojvodinci, ki so šest mesecev služili vojaški rok v Beogradu, nato v Sloveniji v karavli pod Velikim vrhom. Komandir jim je dal dereze, ki so jih videli prvič v življenju, in jih nagnal na mejni greben z nalogo, da preverijo, če so v snegu vidne kakšne sledi prebežnikov v Avstrijo. Ukazal jim je še, naj prinesejo opis grebena, in sicer označbe, mejnike, sedla. Sam pa je odšel na sestanek v Trzič. Preden so vojaki prišli v Slovenijo, so imeli dva prosta dneva, ki so ju izkoristili za obisk doma in ker je bil ravno čas kolin, so prišli v karavlo s polnimi nahrbtniki domačih dobrot, tudi s potico in domačim žganjem. Povabili so nas na pojedino, v zameno za informacije o razmerah na mejnem grebenu. Ko smo se prav

prijateljsko poslovili, so nas še opozorili na možno srečanje s komandirjem, a ker smo poznali bližnjice, smo se brez zapletov vrnili v dolino.

Milan Naprudnik

NOVICE IZ TUJINE

Prosto čez Nos

Ob vseh hitrostnih rekordih, ki so vezani na slovito smer Nose v El Capitanu nad dolino Yosemite, še vedno vzbudi pozornost vest o kaki pomembni ponovitvi. Japonski plezalec Keita Kurakami je sredi novembra opravil prosto ponovitev smeri. Če rečemo, da je to peta ponovitev, se mogoče nikomur ne zdi nič posebnega, vendar se je treba zavedati, da jih je bilo mnogo, ki so poskušali preplezati znamenito smer, a za večino je bila pretrd oreh. Smer, ki so jo leta 1957 in 58 prvi (tehnično) preplezali Warren Harding, Wayne Merry in George Whitmore, je prva prosto ponovila Američanka Lynn Hill leta 1993, leto pozneje pa je še bolj odmeval njen prosti vzpon, ki ga je opravila v manj kot 24 urah. Leta 2005 je njen uspeh ponovil Tommy Caldwell, ki je teden dni pred tem smer preplezal že z Beth Roden, vendar zaradi izmeničnega plezanja le polovico smeri v vodstvu. Novembra 2014 je Nose prosto preplezal Nizozemec Jorg Verhoeven in to je za zdaj vse. Če upoštevamo dejstvo, da si ob lepih dneh plezalci kar podajajo oprimke (in klinke) v smeri, je to le kaplja v morje. Seveda pa je tako imenovani Great Roof zaradi izredno tanke počti in opornega plezanja za večino nerešljiva težava. Ob vseh drugih lastnostih moraš namreč imeti tudi take prste, ki gredo v poč. Težavnost tega dela je ocenjena z 8a (ameriška 5.13c), težji je le še Changing Corner – 5.14a/b oziroma 8b+, ki pa večini dela manj težav od strehe. Naj omenimo še, da je bila smer prvič preplezana v enem dnevu leta 1975, ko je to uspelo "hipijeovski" navezi Jim Bridwell, Billy Westbay in John Long, še vedno pa povprečni navezi smer vzame dva do tri dni. Glede na to, da je Nose ob prvem vzponu

Bridwell & Co prvič v enem dnevu čez Nose Arhiv StoneMasters

zahteval od plezalcev kar okoli 45 dni plezanja in iskanja prehodov ter tovorjenja opreme čez steno (seveda v več poskusih), poteka zdaj vse skupaj izredno hitro. In hitrostni rekord? 21. oktobra letos sta Jim Reynolds in Brad Gobright za smer potrebovala 2 uri 19 minut in 44 sekund. Da, kar hitro, ni kaj ...

Prvenstvena čez severozahodno steno Cerro Kishtwar

Cerro Kishtwar, 6173 m, poznamo tudi Slovenci, saj sta bila v mednarodni ekipi, ki je leta 2015 opravila prvi vzpon čez vzhodno steno, tudi naša alpinista Urban Novak in Marko Prezelj. Z njima sta bila letos tragično preminuli Američan Hayden Kennedy in francoski veteran Manu

Pellissier. Granitna gora v indijski Himalaji na področju Kishtwar se po naša z impresivnimi stenami, ki so letos pritegnile nemško-švicarsko navezo, ki so jo sestavili Thomas Huber, Stephan Siegrist in Julian Zanker. Ponovno je šlo za kombinacijo mladosti in izkušenj. Siegrist se je z goro srečal že pred šestimi leti, ko je z Davidom Lamo, Robom Frostom in Denisom Bourdetom preplezal novo smer v skrajno desnem delu severozahodne stene. Tokrat se je ekipa lotila markantnega nepreplezanega stebra sredi stene. 13. septembra so dosegli bazni tabor, po slabem vremenu pa so pet dni pozneje postavili tabor pod steno na višini 5050 metrov. Njihov prvi poskus se je končal na tretjini stene, nato pa so se vrnili v bazo, kjer so med čakanjem na novo priložnost in nabiranjem energije skovali novo taktiko za drugi poskus, ki so ga začeli 8. oktobra ter po sedmih zaključili na vrhu in sestopili v bazo. Spodnjih štiristo metrov stene so premagali z lednim in kombiniranim plezanjem, nato pa so dosegli osrednji steber, kjer jih je čakalo še 24 zahtevnih raztežajev. V spremenljivem vremenu in občasno zelo nizkih temperaturah, tudi do -20°C , so se spopadali s težavami, ocenjenimi s VII, A3+, 6b, M6, 80°. V začetnem delu stebra so namestili nekaj fiksnih vrvi, štiri noči pa so preživel v steni v visečih posteljah. Novo smer so poimenovali Har Har Mahadev, je pa to šele četrti uspešen vzpon na vrh.

Thomas Huber, Stephan Siegrist in Julian Zanker po vzponu na Cerro Kishtwar Arhiv udeležencev

POSEBNO OBVESTILO ZA NAROČNIKE PLANINSKEGA VESTNIKA

V mesecu februarju 2018 bomo naročnikom poslali položnice za naročnino na Planinski vestnik za leto 2018. Popust v višini 25 % bo upoštevan pri vseh, ki boste članarino plačali do konca januarja 2018. Kasneje popusta ne bo možno uveljavljati.

SU-stena Shispare

Konec avgusta sta japonska plezalca Kazuya Hiraide in Kenro Nakajima po sedmih dneh plezanja v alpskem slogu in sestopanja opravila prvenstveni vzpon v gori Shispare, 7611 m, v pakistanskem Karakorumu. Njun vzpon iz baznega tabora, 4000 m, čez severovzhodno steno do vrha gore je trajal pet dni, dva dni pa sestop čez smer prvopristopnikov po jugovzhodnem grebenu. V 2700-metrski smeri sta se srečala s težavami z ocenami do M6/W15. Gora je ena najvišjih na področju Batura Muztagh nad dolino Hunza in do letos sta njen vrh osvojili le dve odpravi – leta 1974 so kot prvi uspeli člani poljsko-nemške odprave pod vodstvom Janusza Kurczaba, dvajset let pozneje je bila uspešna še japonska odprava; za vzpon so uporabili smer prvopristopnikov. Čeprav je bil Shispare eden prvih pomembnejših vrhov v tem območju, ki je bil uspešno preplezan, pa še zdaj velja za precej zahtevnega in vsekakor ponuja še precej možnosti za zahtevne smeri. Hiraide se je prvič srečal z goro na ogledih leta 2002 in od takrat se je vračal k njej, za njim so bili do letos trije neuspešni poskusi. Nazadnje

se je z goro spopadel leta 2013, ko sta s partnerko Taniguchi Kei poskušala v jugozahodni steni, kjer pa so ju od tega odvrnili ogromni in nevarni seraki, zato sta dosegla le 5700 metrov višine. Taniguchi Kei, s katero je Hiraide za vzpon po prvenstveni smeri na Mt. Kamet, 7756 m, leta 2009 prejel zlati cepin, se je pozimi 2015 smrtno ponesrečila med vzponom na japonsko goro Mt. Kuro. In letos se je Hiraide vrnil s soplezalcem Kenrom Nakajimo, da zaključi zgodbo z zahtevno goro. 26. julija sta dosegla bazni tabor na višini 4000 metrov, v naslednjih dneh pa opravila dve aklimatizaciji. Po počitku v Hunzi sta čakala na primerno vreme. 13. in 14. avgusta se je prvi poskus vzpona zaradi velike količine novega snega končal na višini 5000 metrov, 18. avgusta pa je sledil drugi, ki se je iztekel precej bolje. Iz baze sta se povzpela do višine 5450 metrov, kjer sta prvič bivakirala. Naslednji dan sta se povzpela še dobrih tisoč metrov višje in postavila drugi tabor. Tretji dan sta se spopadla s ključnim delom smeri in do večera dosegla 6850 metrov, kjer sta morala zaradi močnega sneženja in slabe vidljivosti ostati še naslednji

Kazuya Hiraide in Kenro Nakajima po vzponu na Shispare Arhiv udeležencev

dan. Po dnevu počitka sta 22. avgusta ob 6. uri zjutraj krenila proti vrhu. Nakajima je kazal znake višinske bolezni, zato sta morala čim prej opraviti vzpon in sestopiti. Čez globok sneg sta po osmih urah in pol dosegla vrh gore in takoj začela sestopati po smeri prvopristopnikov, kjer sta dvakrat bivakirala, preden sta 24. avgusta ponovno dosegla bazni tabor, naslednji dan pa nadaljevala proti dolini. Vsekakor gre za enega najlepših in zahtevnejših prvenstvenih vzponov v visokih gorah Karakoruma in Himalaje letos.

*Novice je pripravil
Boris Strmšek – Strmina.*

LITERATURA

Koledar GRZS

Gorska reševalna zveza Slovenije vsako leto izda koledar, ki v sliki ponazarja delo gorskih reševalcev. Za izdelavo koledarja za leto 2018 so združili moči člani postaje GRS Tolmin, ki bo v prihodnjem letu obeležila 70-letnico delovanja. S preiščenim konceptom privlačnih večjih fotografij iz gorskega okolja in manjših "opozorilnih" fotografij reševalnih akcij ter kratkega in jedrnatega spremnega besedila ima tako koledar poleg osnovne naloge zaznamovanja minevanja časa tudi ozaveščevalno vlogo. Koledar je mogoče naročiti po e-pošti pdtolmin@gmail.com ali na naslovu PD Tolmin, Trg maršala Tita 16 a, 5220 Tolmin, naprodaj pa je tudi v Turistično-informacijskih centrih Tolmin, Kobarid in Bovec ter v vseh prodajalnah Kibube. Cena koledarja brez stroškov pošiljanja je 6 evrov (z DDV).

Z nakupom koledarja boste prispevali 1 evro v Sklad Okrešelj, preostanek bo namenjen delovanju postaje GRS Tolmin.

Mateja Pate

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Osemnajsta seja Upravnega odbora (UO) PZS je potekala 16. novembra. Z 78-odstotno sklepčnostjo so odborniki potrdili prejemnike letošnjih spominskih plaket in svečanih listin, najvišjih priznanj PZS, katerih podelitev je potekala na svečani podelitvi 2. decembra v Mislinji. Obravnavali so tudi teme o planinskih poteh, članarinah in članstvu, planinskem gospodarstvu ter finančnih zadevah PZS. Potrdili so predlog PD Bovec za prenos skrbništva planinskih poti nad dolino Bavšica na PZS, predloge za opustitev nekaj odsekov planinskih poti v upravljanju PD Litija, PD Postojna in PD Pohorje, potrdili pa so tudi predlog PD Radlje ob Dravi za odprtje novega odseka planinske poti, spremembe in dopolnitve katastra planinskih poti na dan 10. november 2017 ter nova Merila za sofinanciranje vzdrževanja planinskih poti. Ob koncu seje je Jurček Nowakk predlagal spremembo Statuta PZS, in sicer v točkah prilagoditve statuta spremembam Zakona o športu, o pridobitvi statusa invalidske organizacije ter preimenovanje delovne skupine Planinstvo za invalide v samostojni odbor. UO je sprejel sklep za pričetek postopka manjših dopolnitev Statuta PZS.

Tudi letošnjo jesen je PZS pripravila jesenske posvete za vodstva planinskih društev, ki so potekali konec oktobra in v začetku novembra v Sevnici, Mariboru, na Vrhniki, v Velenju in Kranju, vodilnim društvenim delavcem pa so predstavili splošne in aktualne informacije o delovanju, novosti Zakona o športu, varnost pri organizaciji izletov, odgovornost društev, analizo reševanja GRS, program Planinstvo za invalide in planinsko članarino v letu 2018.

V naslednjem letu bodo glavni dogodki PZS: Skupščina PZS 21. aprila v Šoštanju v soorganizaciji PD Šoštanj, Dan slovenskih planinskih doživetij bo 16. junija na Rogli v soorganizaciji PD Zreče, podelitev najvišjih priznanj PZS pa bo 1. decembra na Gorenjskem v soorganizaciji PD Dovje - Mojstrana. Volilna komisija PZS je razpisala volitve za organe PZS z mandatom od skupščine v letu 2018 do skupščine leta 2022, in sicer za predsednika PZS, do štiri podpredsednike PZS; do sedem članov Upravnega odbora PZS, za predsednike dvanajstih MDO PD ter predsednika in dva člana Nadzornega odbora PZS. Volitve bodo potekale na Skupščini PZS 21. aprila 2018, za predsednike MDO PD pa na sejah MDO PD. Rok za pošiljanje kandidatur za predsednika in podpredsednike PZS je 18. december 2017, za ostale organe pa 5. februar 2018.

Redna letna skupščina Mednarodnega združenja planinskih organizacij (UIAA) je potekala 21. oktobra v iranskem mestu Širaz v soorganizaciji Iranske planinske in športno-plezalne zveze (IMSCF). V imenu PZS se je skupščine udeležil predsednik PZS Bojan Rotovnik. Med temi so obravnavali potrditev projekta za priznanje alpinizma kot svetovne kulturne dediščine s strani UNESCO, potrebno prenovo sistema članarine UIAA ter izmenjavo stališč glede ustanovitve Evropske planinske organizacije. Podelili so tudi nagrado UIAA s področja varstva gorske narave 2017, ki jo je prejel ameriški projekt *The Mount Everest Biogas Project*.

Delegacija PZS v sestavi predsednika Bojana Rotovnika, podpredsednika Mira Eržena, Slavice Tovšak, Martina Šolarja, predsednika odbora alpinistov veteranov Mikca Drašlerja in Dušana Škodiča se je 4. novembra na gradu Hruha Skala na Češkem udeležila srečanja čeških in slovenskih planincev.

Mladinska komisija je 18. novembra na lgu zbrala predstavnike mladinskih odsekov planinskih društev na Zboru mladinskih odsekov, na katerem je najvišje priznanje Mladina in gore prejel Mladinski odsek PD Kočevje, pred zborom pa je potekala okrogla miza Izboljšajmo tekmovanje v planinski orientaciji. Lovrenc na Pohorju, Pivka in Bled so 11. novembra gostili letošnji

regijski del tekmovanja Mladina in gore, kjer se je pomerilo 53 ekip. Na državno tekmovanje, ki bo 20. januarja v Trzinu, se je uvrstila tretjina najboljših.

Vodniška komisija (VK) je izvedla Zbor predstavnikov vodniških odsekov PD, ki je bil 25. novembra na Igu. Na njem so med drugim potrdili spremembe Pravilnika vodnikov PZS ter program dela in finančnega načrta VK PZS za leto 2018 in okvirnega dela za leto 2019.

Gospodarska komisija (GK) je objavila razpis za zbiranje predlogov kandidatov za člane organov GK, in sicer za načelnika in za sedem do devet članov izvršnega odbora GK. Rok za oddajo kandidatur je 18. december. PZS je v partnerstvu z Mednarodno komisijo za varstvo Alp (CIPRA) izvedla projekt Energetsko in okoljsko učinkoviti objekti od gora do dolin, ki se je odvijal od 6. marca do 15. novembra letos.

Komisija za planinske poti. Markacisti MDO PD Dolenjske in Bele krajine so uredili pešpot E7 skozi Kravovski gozd. Akcije, ki je potekala 21.

oktobra, se je udeležilo kar trideset markacistov.

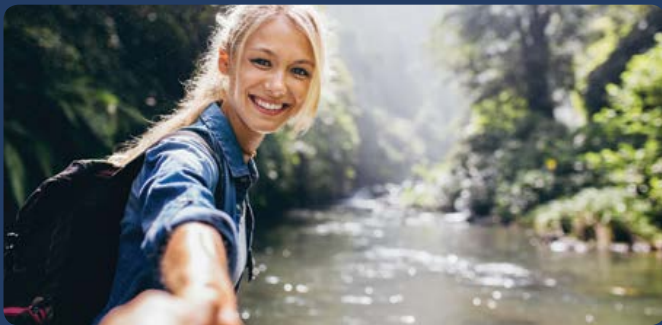
Komisija za varstvo gorske narave je povabila na delavnici razvojnega vprašanja o zmanjševanju svetlobne onesnaženosti 21. in 22. novembra v Centru TNP v Bohinju in na Bledu.

Komisija za alpinizem (KA) je povabila na nekatera alpinistična predavanja, in sicer o odpravi Rangtik 2017, o sladkobi sestopa s Tjašo Jelovčan in o ledenih sanjah Klemna Premrla. Med 14. in 21. oktobrom je potekal tabor KA za perspektivne alpiniste v Chamonixu. Tabora, ki je bil namenjen predvsem plezanju zimskih ledenih in kombiniranih smeri ter spoznavanju gora nad Chamonixom, se je udeležilo 12 alpinistov, vodila pa sta ga Rok Kurinčič (Soški AO) in Boštjan Mikuz (AO PD Ajdovščina). Odprave Kyajo Ri (Peter Bajec-Primož Bregar), Anapurna (Luka Stražar-Nejc Marčič) in Patagonija (naveza Luka Lindič-Ines Papert) so poročale o svojem poteku. V Paklenici je potekal mednarodni projekt Erasmus+ z nazivom Plezanje za vse/*Climbing for Everybody*,

ki se ga je med 24. in 30. oktobrom ob predstavnikih planinskih zvez Italije, Slovaške, Madžarske, Hrvaške in Češke udeležila tudi petnajstčlanska slovenska ekipa.

Komisija za športno plezanje (KŠP). V Kranju je 11. in 12. novembra potekala že 22. zaporedna finalna tekma svetovnega pokala v težavnostnem plezanju, kjer sta slavila Janja Garnbret in Avstrijec Jakob Schubert. Garnbretova je osvojila tudi skupni zmagi v letošnjem svetovnem pokalu v težavnosti in v kombinaciji, Slovenija pa se je z vsemi uspehi zavihtela na vrh pokala narodov. KŠP je športne plezalce, zainteresirane za pridobitev statusa kategoriziranega športnika, povabila k pravočasni oddaji seznama opravljenih vzponov. Seminar in izpit za pridobitev naziva inštruktor športnega plezanja se je začel 1. decembra v Ljubljani.

Od 24. do 26. novembra je v Kranju potekal tradicionalni finale državnega prvenstva v športnem plezanju (težavnost in balvani) ali krajše 12. plezalni dnevi Kranja.

29. sejem turizma

Natour Alpe-Adria

31. januar – 3. februar 2018, Gospodarsko razstavišče

Komisija za gorske športe je objavila koledar turnosmučarskih tekem za slovenski pokal in državna prvenstva za sezono 2018, in sicer bodo to: Memorial Luke Karničarja in Rada Markiča na Jezerskem 27. januarja; Turni rally v Završnici 17. februarja; *Vertical race* na Zelenici 3. marca; tekma Zelenica 4. marca in Memorial Staneta Veninška in Marka Lihtenekerja na Okrešlju 11. marca. 4. novembra je v Ovčar Banji v Srbiji potekala prva tekma odprtega Slovensko-hrvaško-srbskega pokala v lednem plezanju v tekmovalni sezoni 2017/2018. Zmagala je šla v slovenske roke Maje Šuštar in Jake Hrasta, ki sta zmagala tudi 18. novembra v Bjelovarju na Hrvaškem na drugi tekmi tega pokala. PD Domžale je pod okriljem Komisije za gorske športe PZS in pokroviteljstvom Občine Domžale 2. decembra na lednoplezalni steni na garažni hiši v Domžalah organiziralo prvo tekmo evropskega pokala v lednem plezanju. PZS je poročala o kongresu Mednarodne komisije za reševanje v gorah (ICAR) v Andorri, povabila pa na 13.

strokovni posvet Gore in varnost zadnja novembrska sobota na Igu. Planinska založba PZS je med 22. in 26. novembrom s svojimi edicijami, med njimi tudi z letos izdanim slovenskim in angleškim vodnikom *Dolina Soče – Bovška*, sodelovala na 33. slovenskem knjižnem sejmu v Cankarjevem domu.

PZS je na svojih spletnih straneh objavila izid petega biltena Združenja planinskih organizacij alpskega loka (CAA), javni razpis za podelitev priznanj Stanka Bloudka za leto 2017 za delo in dosežke na področju športa, razpis Olimpijskega komiteja Slovenije – Združenja športnih zvez za podporo športnikom iz socialno ogroženih okolij za leto 2018 ter razpis za delovno mesto strokovnega delavca PD Radovljica.

Tudi v letu 2017 teče projekt Alpske konvencije ob mednarodnem dnevu gora (11. december) z nazivom Brati gore, ki se mu lahko pridružite tudi vi ter skupaj s številnimi dogodki v alpskih krajih praznujete kulturno raznolikost Alp.

Zdenka Mihelič

40 let PD Trebnje

Planinsko društvo Trebnje je bilo ustanovljeno 27. maja 1977 in je eno največjih društev v trebanjski občini. Po besedah predsednika društva Boruta Mežnarčiča je bilo ustanovljeno iz ljubezni do pohodništva. To še vedno dokazuje približno 210 članov, za katere skrbi deset registriranih vodnikov PZS, deset registriranih markacistov, dva varuha gorske narave z licenco in več kot deset gorskih stražarjev. PD Trebnje organizira mesečne izlete za odrasle, pohode za otroke in mladino, pohode za osebe s posebnimi potrebami društva Sožitje in pohode za upokojenke. S temi aktivnostmi društvo pomembno pripomore k dobri gibalni kulturi prebivalcev občine Trebnje, obenem pa uspešno sodeluje s sosednjimi društvi. Vsako leto organizira tradicionalni zimski pohod na Vrhtrebnje in na Ostri vrh.

S slavnostno prireditvijo 17. novembra je društvo obeležilo 40-letnico delovanja. Svečanost je obogatila množična udeležba planincev domačega društva, podpredsednika PZS Antona Jesenka, župana Občine Trebnje

Včasih hodimo po uhojenih poteh, včasih jih utiramo sami. Včasih nekomu sledimo, spet drugič nekdo sledi nam. Včasih hodimo sami, včasih si zaželimo družbe. Vsakemu od vas, spoštovane bralke in cenjeni bralci, želimo, da v prihajajočem letu prehodite točno tiste poti, ki vam bodo prinesle najlepše spomine, da naredite gaz tistim ljudem, ki bodo s hvaležnostjo šli po njej, in da hodite vštric s tistimi ljudmi, ki vam pomenijo največ.

Uredništvo

Proti Pokljuki
Foto: Klemen Štular

Zbrane je med drugimi nagovoril predsednik društva Borut Mežnarčič, oktet Lipa pa je zapel planinsko himno. Foto: Andrej Matič

Alojzija Kastelica, predsednikov MDO PD Dolenjske in Bele krajine Rudolfa Skobeta in MDO PD Kamniško-Bistriškega območja Jurčka Nowakka ter predstavnikov prijateljskih društev PD Krka Novo mesto, Pohodniškega društva Novo mesto, PD Šentjernej, PD Črnomelj, PD Polet Šentrupert, PD Sevnica, PD Metlika, PD Semič in PD Pošte Telekom Ljubljana. Šestindvajsetim najbolj zaslužnim članom so za njihovo delo podelili priznanja.

Nina Rman

Zimsko dogajanje

Novembrsko dogajanje v Javnem zavodu Triglavski narodni park (JZ-TNP) je minilo v luči izobraževalnih aktivnosti s področja varovanja narave. Z veseljem smo gostili kandidate - pripravnike za gorske vodnike

Mednarodnega združenja gorskih vodnikov (IFMGA). V Centru TNP Bohinj so prisostvovali sklopu predavanj na temo zavarovanih območij s podarkom na Triglavskem narodnem parku. Prisotnih je bilo tudi nekaj aktivnih gorskih vodnikov, saj je tudi območje TNP njihovo delovno mesto. V sodelovanju z BSC Kranj - Regionalno razvojno agencijo Gorenjske smo gostili partnersko srečanje projekta *Night Light* - s problematiko svetlobnega onesnaževanja. Strokovnjaki so temo predstavili z vidika biodiverzitet, človekovega zdravja in astronomije. Območje TNP s svojim sistemom javne razsvetljave in orografsko zaščiteno lego pred urbanimi viri svetlobnega onesnaženja predstavlja potencial v pridobivanju naziva območje *Dark Sky*. Tovrstna območja v današnjem pretežno urbanem svetu postajajo vse bolj zaželeni destinacije turistov, ki si želijo videti »zvezdnebroj«, hkrati pa je temno nebo pomemben dejavnik za ohranjanje dobrega stanja biodiverzitet. V lanskem letu smo ob Mednarodnem dnevu gora v Bohinju prvič organizirali celodnevno branje: Brati gore. V sodelovanju z Gledališčem ZB (Bohinjska Bistrica) in Berem, bereš,

beremo skupaj (Bled) smo »gore brati« tudi letos, tako v Centru TNP Bohinj kot v Infocentru Triglavska roža Bled. Bogata zakladnica domače in tuje gorniške literature ponuja obilo izbire za tovrstne literarne dogodke tudi v bodoče.

V času božično-novoletnih počitnic bomo organizirali različne delavnice. Poleg že uveljavljenih tokrat želimo izpostaviti naravoslovno delavnico *Snowtracking* - zimsko sledenje živali - ki jo pripravljamo v okviru projekta LIFE *WolfAlps*. Projekt, ki se ukvarja z življenjskim prostorom ene izmed treh velikih zveri v Sloveniji, volka, bo v zimskem času ponudil dve delavnici, namenjeni zahtevnejšim obiskovalcem. Natančni datumi so odvisni od vremenskih pogojev, zato sledite objavam na spletni strani www.tnp.si. V letu 2018 bomo v sodelovanju s Turizmom Bohinj in drugimi partnerji z biosfernega območja Julijske Alpe vse leto z različnimi dejavnostmi obeleževali 240-letnico prvega vzpona na Triglav. Osrednje sporočilo dogodkov, ki jih bo organiziral JZTNP, bo sedanji obisk visokogorja v primerjavi s pionirskim obdobjem obiskovanja Triglava. V prihajajočem letu vas vabimo na obisk, v izjemnem okolju Triglavskega

DARILNI BON v vrednosti 10 €

Bon lahko koristite pri nakupu v Planinski trgovini na sedežu PZS nad 30 €. Vnovčljiv do 31. 5. 2018. Popusti se ne seštevajo. Bon ni vnovčljiv v spletni trgovini pzs.si.

narodnega parka pa vam želimo varen korak in izpolnjujoča doživetja sveta, kjer tišina šepeta.

Majda Odar

FILMSKI FESTIVAL

Enajstič v Bovec na BOFF

Bovški festival filmov o športih na prostem in o naravi – Bovec Outdoor Film Festival, BOFF – se ta konec leta ob Sočo in pod gore vrača že enajstič. Od 28. do 30. decembra bo polnil dvorane v Stergulčevi hiši (v četrtek) in Kulturnem domu (v petek in soboto). Petkov večer bodo zaznamovali filmi avtoric, sobotnega pa domača, slovenska produkcija. Od slednje bodo prisotni vsi avtorji in akterji. Nekaj avtorjev, akterjev in predavateljev pa pride tudi iz tujine, med drugim je prisotnost potrdil avstrijski vrhunski plezalec in alpinist David Lama. Stalnice festivala so knjižni sejem ter delavnice in dejavnosti na prostem. Letos prvič in izjemoma nagrad ne bo podeljevala žirija, ampak le občinstvo, in sicer za najboljši film in za najboljši slovenski film. Podrobnosti in vstopnice so na voljo na boff.si.

U SPOMIN

Marija Čreslovnik Kotnik

1947–2017

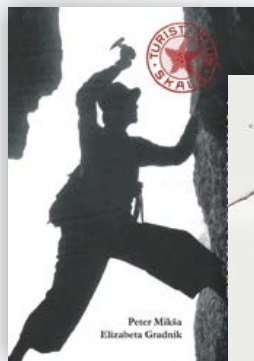
Kdor je že bil v gorah in doživel njihovo lepoto, jih ne more več pozabiti. Vedno znova ga vleče na njihove

vrhove, ne glede na to, v katerem delu države ali sveta so. Nevidna sila ga vabi med sive, s soncem obsijane skale, med zelene planinske travnike, posute z gorskim cvetjem, tja, kjer ob pogledu na naravo in na dolino za nekaj časa izgine misel na vsakodnevno hitenje. Tudi človeka, ki gore spozna, kadar so manj prijazne, ker je vetrovno, dežuje, se bliska, grmi ali sneži, priklenejo nase s svojo neobvladljivo močjo, s svojo skrivnostnostjo, da si jih človek želi in se jih boji hkrati. Marijo Čreslovnik Kotnik, vsem znano kot Maričko, so gore prevzele kot otroka in že v osnovni šoli je stopila v vrste prevaljskih planincev. Z leti je postala mladinska planinska vodnica, kot vzgojiteljica pa je veselje in ljubezen do gora budila v predšolskih otrocih. Bila je organizatorka taborov in izletov za podmladek ter pomočnica pri izvedbi planinskih šol. Dolga leta je pobirala članarino za naše društvo in pridobivala nove člane. V njih je budila čut za varovanje narave in zdrav način življenja. S svojim športnim duhom je bila vzor več generacijam planincev, po upokojitvi pa je na Fakulteti za šport opravila izpit za vaditeljico in vso svojo skrb namenjala ženskam v tretjem življenjskem obdobju. Več desetletij je bila vsako leto mesec dni odgovorna za dežurstvo v Domu na

Uršlji gori, po potrebi pa je pomagala dežurati tudi drugim. Dolga leta je bila članica Upravnega odbora društva, od leta 2009 pa njegova skrbna tajnica. Za svoje delo je prejela bronasti znak, nato pa še srebrni in zlati častni znak PZS. Letos je bila predlagana za nosilko planinske plakete PZS. Še aprila letos, ko smo se planinci odločili dati kočjo na Uršlji gori v najem, je pomagala pri čiščenju prostorov, prvega maja pa odšla s svojimi na otok Vis, da bi se naužila morja in sonca ter uživala na pohodih in pri teku v neokrnjeni naravi. Marička je bila vedno polna načrtov, ki so temeljili na nabiranju in vzdrževanju kondicije, na teku in osvajanju vedno višjih gorskih vrhov. Lani je ponosna osvojila svoj prvi štiritisočak, letos se je želela povzpeti na Grossglockner, želela je tudi na Monte Rosso ... Zdelo se je, da leta njenemu duhu in telesu ne morejo do živega, saj je prekipevala od življenjske moči in energije. Na začetku maja pa je nenadoma izbruhnila bolezen. Prekrižala je vse njene načrte, srca članov njene družine in našega društva pa je napolnila z veliko bolečino, strahom in negotovostjo. Žalostno in kruto je bilo dejstvo, da se je 7. novembra, še preden je vstal nov dan, v domači hiši ustavilo njeno plemenito srce. Ko bi jo morali za njen 70. rojstni dan objeti, ji stisniti roko, zaželeli še veliko zdravih in srečnih let, smo se 9. novembra od nje za zmeraj poslovili in jo, hvalježni za vse, kar je storila dobrega, pospremili na njeni zadnji poti. Turoben novembrski dan je bil na dan pogreba. Uršlja gora je bila zavita v meglo, kakor da je tudi ona žalovala za prijazno planinko in za svojo zvesto obiskovalko.

PD Prevalje

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

Planinske kočje za Rapalsko mejo, Vojaško gornišтво

INTERJUJ

Danilo Cedilnik-Den, Maurizio Zanollo-Manolo

Z NAMI NA POT

Sekstenski Dolomiti

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

**ZIMSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.05 h
na radiu Ognjišče
z Blažem Lesnikom

radio ognjišče <http://oddaje.ognjisce.si/dozivetja>

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore – ljudje.net

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

Foto: Vladimir Habjan

STOPIMO SKUPAJ!

PLANINKE IN PLANINCI, LJUBITELJI GORA,
IZKORISTIMO MOŽNOST IN NAMENIMO
DEL DOHODNINE NAŠIM GORAM!
NE DA BI NAS TO KAJ STALO.

Namenimo del dohodnine za varnejšo in urejeno Slovensko planinsko pot od Maribora do Debelega Rtiča! Zaradi množičnosti in odprtosti delovanja imamo Planinska zveza Slovenije in večina planinskih društev status organizacije v javnem interesu. Zato smo upravičenci do sredstev z naslova dohodnine: zavezanci za dohodnino lahko do 0,5 odstotka odmerjene dohodnine namenimo Planinski zvezi Slovenije in/ali planinskemu društvu. Preveč nas je, ki te možnosti še nismo izkoristili.

www.pzs.si

V letu 2017 smo s pridobljenimi sredstvi financirali obnovo planinskih poti na Ponce, Olševo, Bavški Grintavec, Tursko goro, od Velega polja prek Konjskega sedla, Hanzovo pot na Prisank. Stopimo v dolini skupaj tisti, ki se srečujemo na planinskih poteh in se zavedamo koristnosti dejavnosti planinske organizacije! Namenimo ji del sredstev, ki bi sicer pripadel državnemu proračunu. Davčni upravi (DURS) sporočimo svojo odločitev do 31. decembra letos, lahko tudi s pomočjo vnaprej izpolnjenega obrazca na spletni strani PZS: www.pzs.si/dohodnina.php.